

До :

Временна Комисия за установяване на всички факти и обстоятелства относно проблемите с безводието в страната

г-н Младен Шишков

Председател

Д О К Л А Д

От: инж.Димитър Йорданов Куманов

Адрес за кореспонденция: София, ж.к.Стрелбище,
бл.8, вх.Д, ап.87

тел.0887 931 241; dkoumanov@abv.bg

Относно: Проблемите с безводието в страната през последните години

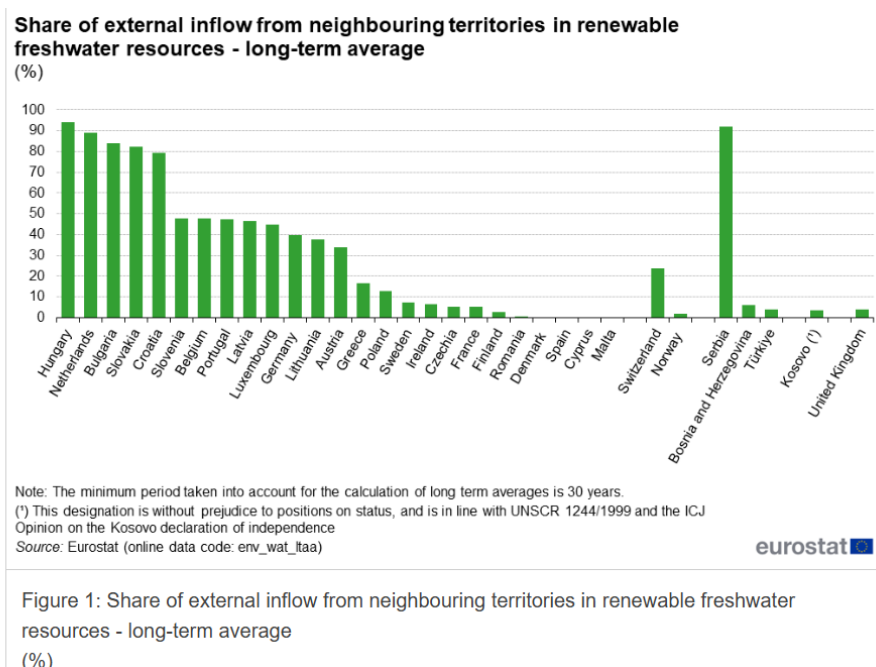
Уважаеми г-н Шишков,

Уважаеми дами и господа народни представители,

Този доклад е изготвен и се представя на Вашето внимание в изпълнение на договор за консултантски услуги между изпълнителя и администрацията на Народното Събрание.

Въведение

Съгласно водния баланс на България от официалните данни от Евростат е видно, че 80% от водният ресурс на страната се дължат на р. Дунав и на всеки българин се падат по 15 000 куб.м. вода годишно.

Обаче ние използваме водите от Дунава съвсем ограничено и това означава, че сме богати на водни ресурси само на хартия, за което сме си виновни сами.

България също така е страна с голям завирен обем вода в язовирите на глава от населението. За съжаление, от 52 изградени комплексни язовира само 12 язовира се използват за питейно-битови цели.

В периода от 2016г. до настоящия момент, в който действаха предходните Планове за Управление на Речните Басейни /ПУРБ/, на различни места в страната се случиха множество водни кризи, описани в т. 4.5, а в Приложение 1 са представни данни на ВиК дружествата, в които са посочени и други селища на целогодишен или сезонен воден режим за периода 2020-2021, които данни би трябвало понастоящем да се актуализират от МРРБ.

На много други места в страната питейната вода е негодна за питейно-битови цели поради превишени стандартни показатели за качество съгласно Наредба №9, като допълнително съдържанието на уран в питейната вода в гр. Хасково се следи и от Европейската комисия и Евроатом. Много други такива локални случаи на замърсяване на питейни води, най-вече мътност, нитрати, манган, арсен, токсичния хром 6+, уран, непрекъснато се съобщават по медиите, а някои остават встрани и от медийното внимание, като например проблемите на град Пловдив и областта. Това е икономически най-бързо развиващия се район, на който питейните кладенци вече попадат в урбанизирани територии, като са натоварени със замърсявания с нитрати, манган, три и тетрахлоретилен и уран, чиято концентрация според наличните проучвания се дължи на прекомерното черпене и понижаването на нивата на подземните води. От 1988 г. досега има няколко неосъществени проекта за водоснабдяване на Пловдивска и Хасковска области от каскадата „Доспат-Въча“, който обект дори беше обявен за национален.

Ретроспективно трябва винаги да се помни и Янчулевата криза за питейната вода на град София, която започна на 21 ноември 1994г., тъй като тя е пример за предизвикана криза чрез източване на яз. Искър през ВЕЦ Пасарел, довела до несъстоятелни оправдания и до още по-несъстоятелни решения и мерки, за които се изхарчиха 280 милиона тогавашни лева на данъкоплатците за изграждането на деривация „Скакавица“, която не само че не напълни яз. Искър, но и бе разрушена от свлачище.

Не трябва да се забравя и вече останалата в миналото криза за вода за питейно битово водоснабдяване във Враца - Монтана - Берковица, тъй като решението на тази криза е пример за обратното - как трябва да се решават проблемите по най-устойчивия възможен начин.

Безспорно е също така, че една част от проблемите се дължи на намаляване на валежите от сняг през зимата и непостоянните валежи през летния период, но една тримесечна суша от 2024 г. е твърде пресилено да се сочи като климатични промени и единственото оправдание да търси само в тях и в загубите на вода във водопреносните системи, които съгласно проучване на МОСВ в миналото в по-голямата си част са кражби и неинкасирани количества /търговски загуби/. В потвърждение на този факт са и изявленията на представители на НИМХ пред парламента, че по отношение на валежите 2024 година се класифицира *"по-скоро като нормална"*, а не като много суха, каквито изявления даваха от МОСВ по време на кризата за вода.

Като пример в това отношение може отново да се посочи точно кризата от София 1994г. когато явно е имало климатични промени само във водосбора на язовир Искър, в сравнение с 2024г., когато при климатичните промени от миналото лято язовир Искър остана пълен до близо 500 милиона куб. м през цялото време. Друг пример е Перник, за който язовир Студена през лятото на 2024г. също остана пълен на близо 70%, въпреки климатичните промени. Трети пример е язовир Среchenска бара за Враца, Монтана, Берковица и т.н., който също остана пълен на около 70% през сухото лято на 2024г.

Осигуряването на вода за питейно битови цели и на вода за напояване са въпроси на националната сигурност и прехраната на населението, които имат пряко отношение и към демографската криза, защото всеки, който е останал без вода, ще се опита да се изнесе или към София, или в чужбина. Това са ясни неща, поради което в изложението по-долу те няма да бъдат изследвани по-подробно.

Обаче от гледна точка на националната сигурност трябва да се обърне внимание и на един силно обезпокояващ факт за загубата на специалисти в сектора за управление на водите като цяло и

във ВиК отрасъла, хидротехническото и хидромелиоративно строителство и проучването на водите и изграждането на съоръжения в държавата ни, която преди години беше водеща в тези сектори. Вече може само да си мечтаем с носталгия за организации като Водоканалпроект, Водпроект, Стопанска Дирекция "Водоснабдяване и Канализация" и др., които работеха по целия свят, включително и за Израел, а сега сме се докарали дотам, че да сключваме споразумения с Израел за експертна помощ по същите тези въпроси. Основната причина се крие в дългогодишното negliжиране на проблемите и в липсата на инвестиции във водния сектор, дори само за поддръжката на съществуващите системи, да не говорим за унищожаването на напоителните ни системи, поради което специалистите у нас останаха без работа.

Въпросите за питейно-битовото водоснабдяване и за напояването трябва да се разглеждат съвместно и едновременно, доколкото много често за тях се използват едни и същи водоизточници. Унищожаването на напоителните системи от река Дунав и ползването на подземни води за напояване, както и за всякакви други цели, доведе до понижение на нивата на подземните води в Плевенска област, респективно се намали и дебитът на съществуващите плитски шахтови кладенци за питейно-битово водоснабдяване. Наблюденията показват, че по същата причина - прекомерното използване на подземните води, превишаващо разполагаемите ресурси - се понижи значително нивото на подземните води на много други места в страната, включително в районите, в които през последните години се установяват повишени концентрации на уран.

Съществени са и въпросите, свързани с все по-големия риск от замърсяване на водите с приоритетни и приоритетно опасни вещества и устойчиви органични замърсители, които в огромната си част се биоакумулират и в много ниски концентрации могат да нанесат непоправими щети на здравето на хората. А с развитието на химията и фармацевтиката, тези вещества непрекъснато се увеличават, не могат да бъдат обхванати с мониторинга на питейните води и не трябва да се допуска контактът им с природните води, предназначени за питейно-битово водоснабдяване, което е и една от причините с последните изменения на Директивата за качеството на водите за консумация от човека да се въведе изискване за оценка на риска и управление на риска по отношение на водосбора/зоната за подхранване на точките на водовземане за питейно-битово водоснабдяване.

Ето защо, в този доклад е представена една гледна точка, която донякъде се различава от представените данни от компетентните у нас органи по управление и използване на водите и на съответната инфраструктура, които са съсредоточени най-вече в МОСВ, МРРБ, МЗХГ, МЕ, МЗ и БВИКХ. Представени са доказателства, че кризите за вода у нас се дължат и на управлението на водите, а не само на климатичните промени. Ето защо докладът е изготвен с надеждата, че когато тези климатични промени наистина ни връхлетят някой ден с пълната си потенциална сила, тогава държавата ни ще е по-подготвена за предизвикателствата, отколкото е готова сега.

1. Планове за Управление на Речните Басейни /ПУРБ/ - основен инструмент в управлението на водите в Република България.

ПУРБ-овете са най-важните национални стратегически документи за опазване не само на водите, а на всички останали компоненти на околната среда, от които безспорно най-важният компонент е Човека. Това е така, защото за да се опазват водите от изтощаване и замърсяване трябва да се опазват горите, естественият почвен слой, естествените местообитания и видове, дори и въздухът, а от друга страна абсолютно всяко Инвестиционно Предложение /ИП/, описанието на което се входира в РИОСВ за процедиране по реда на ЗООС и ЗБР, веднага се изпраща на съответната Басейнова Дирекция за становище за допустимост спрямо ПУРБ, ПУРН, Закона за водите и съпътстващите подзаконови актове. И ако съответното ИП е в противоречие с мерките за постигане целите за опазване на водите, то се обявява за недопустимо, а процедурата се прекратява още на най-ранния възможен етап. Затова ПУРБ и ПУРН са толкова важни.

И ако тези ПУРБ-ове бяха направени както трябва, то сега нямаше да има нужда да има Комисия по безводието и в Народното Събрание по два пъти месечно да се обсъжда този проблем. Проблемите щяха да са идентифицирани, причините да са анализирани и да са

планирани необходимите мерки, включително с отговорните институции и прилагащите органи, сроковете и разходите за тях!

Освен това, във всеки нов цикъл на ПУРБ се оценяват проблемите, които са възникнали в предходния планов период, прави се анализ на причините, оценява се рискът от изпълнението на предвидени бъдещи дейности и се планират необходимите мерки за смекчаване или предотвратяване на всеки стар или нов проблем. Следователно, кризите за вода у нас – и тези, които са причинени от суша /намаляване на водните ресурси/, и тези, причинени от недостига на вода, когато търсенето е по-голямо от наличните ресурси, би следвало да са предвидени на достатъчно ранен етап и да са потърсени съответни решения за тях, и мястото на тези неща е точно в ПУРБ-овете. Защото не може след всеки три месеца суша да изпадаме в криза като миналата година, още повече че подобни засушавания са се случвали и преди. Това значи, че или нещо в планирането ни куца, или че има проблеми в прилагането, или и двете.

Освен това, за всяка мярка, която струва пари, в Програмите от Мерки към ПУРБ се включва остойностяване, посочва се отговорният орган и се определя срок. Така разходите за всяка мярка биха могли да бъдат включени в държавния бюджет, а не например, едва сега да се поставя въпросът за модернизиране на мониторинговата мрежа на НИМХ и да се търсят пари отнякъде. Не че мерките от предходните ПУРБ, които струваха пари, се изпълниха на повече от 10%, за съжаление.

Съгласно националното и европейско законодателство, по-специално Закона за Водите /ЗВ/ и Рамковата Директива за Водите /РДВ/ на ЕС, основният принцип, който се прилага за опазване на водите, е въвеждането на речните басейни като основна единица за интегрирано управление. В България са определени следните четири Басейнови Дирекции за управление на съответните речни басейни:

Басейнова Дирекция Дунавски Район /БДДР/ - с център Плевен

Басейнова Дирекция Западнобеломорски Район /БДЗБР/ - с център Благоевград

Басейнова Дирекция Източнобеломорски район /БДИБР/ - с център Пловдив

Басейнова Дирекция Черноморски Район /БДЧР/ - с център Варна

За всеки район на басейново управление се разработват Планове за Управление на Речните Басейни, като първите планове влязоха в сила от началото на 2010г. и би следвало те да се актуализират на всеки шест години след това.

За съжаление, у нас вторите планове бяха приети със съответни Решения на Министерски Съвет и влязоха в сила в края на 2016г., тоест една година по-късно от изискването на РДВ, и след като изтекоха в края на 2021г., срокът им на действие беше удължен с изменение на Закона за водите до приемането на третите ПУРБ.

Третите планове бяха приети в края на 2024г. и тези планове, които неправилно се наричат от национално компетентния орган /МОСВ/ - ПУРБ 2022-2027, започнаха да се изпълняват от началото на 2025г., тоест с три години след срока по Директивата. Ето защо тук ще се използва правилното наименование на тези планове ПУРБ 2025-2027, а не това, което се използва от компетентния орган.

Предвид закъснението от три години, Европейската Комисия стартира наказателна процедура срещу България, която достигна до Европейския съд, но за радост, наскоро процедурата за закъснението беше прекратена без санкции за България и без санкции от европейската прокуратура за изхарчените европейски средства. Но санкции все още са възможни, защото предстои оценка на качеството на плановете и изпълнение на изискванията от страна на ЕК.

Що се отнася до качеството на новите планове, може с увереност да се каже, че качеството на ПУРБ 2025-2027 и за четирите района на басейново управление е по-ниско от качеството от предходните ПУРБ 2016-2021. Тук под "качество" трябва да се разбира цялата структурна верига за изготвяне и съдържание на всеки план, включително изпълнението на изискванията на

Националното и Европейското право. Без да се брои публикуването на графичите за изготвяне на плановете, най-общо структурната верига се състои от следните стъпки:

1. Междинен преглед на значимите проблеми в управлението на водите на ниво речен басейн - публикува се за обществено обсъждане преди публикуването на самите плановете.
2. Проект на ПУРБ, публикуван за обществено обсъждане и съдържащ най-общо:
Описание на характеристиките на района /на водните тела и зоните за защита на водите/ - Преглед на видовете натиск и въздействие върху повърхностните и подземни води и риска за влошаване на състоянието им за периода на новия план- Мониторинг и оценка на състоянието им в предходния планов период - Цели за опазване на околната среда /подобряването на състоянието, което се очаква да бъде постигнато с изпълнението на мерките от новия план/ - Икономически анализ на водоползването - Програми от мерки за постигане на целите за опазване, с остойностяване /където е приложимо/ на дейностите.
3. Работен вариант на ПУРБ, актуализиран на базата на предложенията и дискусиите при общественото обсъждане,
4. Решения на МС, с които се приемат плановете.

Най-големите проблеми са в подчертаните по-горе стъпки. Като доказателство за ниското качество на новите ПУРБ, може да се посочи, че още в прегледа на значимите проблеми бяха пропуснати много проблеми. Например, в Западнобеломорски Район /ЗБР/ не беше отразена кризата за водата на Перник от 2019г.

Друг пример за целенасочен пропуск в прегледа на значимите проблеми се открива в Дунавски Район, където не беше отразена катастрофата за водата на Своге от 15 август 2022г., когато 12 000 души в общината останаха без вода. Обяснението на компетентните органи е, че кризата била станала след края на 2021г., но имаше година и три месеца преди приемането на новия ПУРБ на ДР, за да бъде кризата в Своге отразена и да се предвидят мерки тя да не се повтаря. Сега свогенци ще чакат следващите три или повече години, докато следващият ПУРБ стане готов и проблемът баде забравен. Разбира се, Дунавски Район се прочу и с проблемите на Ловеч и Плевен, на които тук ще бъде обърнато специално внимание.

В Източнобеломорски Район пък въобще не е отразена постоянната кражба на наносни отложения от коритата на реките, която ще бъде доказана в този доклад - най-вече от Марица, а в Черноморски район постоянното късане на фекалната тръба по дъното на Варненското езеро и причините за това. И това са само по един пример във всеки район, каквито примери има много.

Що се отнася до останалите кризи за вода на населените места от 2016г., досега - в нито един ПУРБ тези кризи не са описани и анализирани както трябва. По този начин беше приложен принципът: **Няма Проблем - Няма Нужда от мерки**, защото някои от мерките за опазване на питейните води водят до ограничаване на частни икономически интереси. Най-типичен пример в това отношение е една много важна за опазване на питейните водоизточници мярка от предходните ПУРБ-ове, която гласеше така:

Забрана за извеждане на голи сечи на 500 метра от воден обект

В публикувания за обществено обсъждане проект на новия ПУРБ на Дунавски Район тази мярка гласеше така:

Забрана за извеждане на голи сечи на 50 метра от воден обект

А в окончателния вариант на ПУРБ след общественото обсъждане, приет от МС, същата мярка сега гласи така:

Забрана за извеждане на голи сечи на 15 метра от воден обект...

И си представете сега откритите речни водохващания за водоснабдителната система Черни Осъм за Ловеч и Плевен, или които и да било други речни водохващания за питейно битови цели, и каква разлика ще има в замътването на водата при всеки дъжд, след като са оставени дървета само в ивици от 15м покрай бреговете, които вече не опазват водосбора на водохващанията от ерозия и самите водохващания от задръстване с кал и тиня. Това осакатяване на мярката беше прието по настояване на МЗХГ и на ИАГ, които вероятно имаха техните основания, но така се създават рискове за източниците на ПБВ, които са много по-важни от всичко останало.

При това, тук става дума за забрана само и единствено на голи сечи, а не на никакви други - отгледни, възобновителни, санитарни, принудителни и т.н. и т.н. Само на голи сечи, срещу която забрана в предходните ПУРБ-ове никой държавен орган не беше възразил и нищо фатално не се беше случило в периода на прилагане на предходните ПУРБ-ове.

Ето и само още една много важна мярка за опазване на източниците на ПБВ от стария ПУРБ в Дунавски Район, която е изтрита в новия ПУРБ:

1. Забрана за сечи, с изключение на санитарни и отгледни сечи, във водосбора на водохващанията от повърхностни води, предназначени за питейно битово водоснабдяване.

Примерите за подобни осакатени или буквално изтрита мерки от предходните ПУРБ, които бяха много важни за опазване на питейните водоизточници, са много. Това обстоятелство е важно, за да се подчертае, че мерките от предходните ПУРБ 2016-2021 бяха по-строги от мерките в новите ПУРБ 2025-2027, при които никакво подобрение не ни чака.

Допълнително трябва да се отбележи, че Икономическият Анализ на водоползването в новите ПУРБ е направен на базата на данни на НСИ за периода 2014-2018г. Планове, приети в края на 2024г., с данни за икономическия анализ на възраст 10 /десет/ години.

И още един интересен факт с пряка връзка към ползването на водите за всички възможни цели е остойностяването на мерките в новите ПУРБ и цените, които различните ползватели на вода плащат у нас, с което се цели така нареченото ***възстановяване разходите за водните услуги /услугата да можем да взимаме вода от природата/, включително разходите за околната среда и за ресурса и източниците, свързани с увреждането или отрицателното въздействие върху водната среда.*** /удебеленото е цитат от РДВ на ЕС/

За това остойностяване, понеже нямаме друга, у нас се използва - *Тарифата за таксите за водовземане за ползване на воден обект и за замърсяване*, от 2016 година! В края на 2024г. за остойностяване на разходите за възстановяване на водните ресурси у нас се използва тарифа от 2016г., на възраст осем години. Това е нарушение на принципа "Замърсителят плаща" от ДФЕС и от РДВ на ЕС. Така например, всички оператори на ВЕЦ у нас ще продължат да използват енергията на водата на старите, непроменени цени, при положение че цените на всички останали енергоносители за производство на ток се вдигнаха няколко пъти от 2016, досега, както се вдигна и цената на произведената от тях електроенергия. Цените за заустване на замърсители също остават непроменени.

Горното означава, че имаме нови ПУРБ-ове с икономическите показатели и инструменти на старите ПУРБ-ове, при положение че държавата ни се чуди как и откъде да върже бюджета, още повече че собствениците на новите малки, руслови и деривационни ВЕЦ-ове не плащат нищо на държавата и за използването на коритата на реките, където са изградени водовземните им съоръжения. А коритата на реките са публична държавна собственост по аргумент от член 11 на Закона за водите и правото на строеж в тях е възмездно според член 62, алинея 1 на Закона за енергетиката.

В края на този раздел трябва да се посочи, че описаното дотук представлява една малка част от проблемите с новите ПУРБ-ове. По-пълна представа може да се добие от Възражението на сдружение Балканка до министъра на ОСВ, налично на следния линк:

2. Кратък преглед на някои значими проблеми, неотразени в новите ПУРБ 2025-2027.

Както беше посочено и по-горе, част от причините за случилите се от 2016г., досега кризи за вода за питейно битово водоснабдяване и за напояване не са отразени нито в прегледа на значимите проблеми при управлението на водите, нито в прегледа на значимите видове натиск към новите ПУРБ-ове, и не са предвидени мерки за тях. Така например, в Приложение 7.2.2.7.3 от ПУРБ 2025-2027 на Дунавски Район сред водните тела в риск от недостиг на вода ги няма тези, които осигуряват водата на Ловеч и Плевен. Пропуснати са и други проблеми, които имат пряко отношение към водите за питейно битови цели. Например:

2.1. Липсата на санитарно охранителни зони /предпазни зони за защита на източниците на ПБВ/.

Понастоящем у нас все още е в сила Наредба №3 от 16-ти октомври 2000 година с едно много дълго име, популярна като Наредбата за СОЗ. Тя е морално остаряла и не отговаря на изискванията на приложимите за случая директиви на ЕС - *Директива 2000/60/ЕО за установяване на рамка за действията на Общността в областта на политиката за водите /РДВ/, Ръководствата от Общата стратегия за прилагане на директивата в зоните за защита на водите и Директива (ЕС) 2020/2184 от 16 декември 2020 година относно качеството на водата, предназначена за консумация от човека*

Рамковата директива за водите изисква опазване на целите водни тела, определени като зони за защита на водите, предназначени за питейно-битово водоснабдяване. И в двете директиви се допуска и определянето, при необходимост на предпазни зони, /подобни на нашите СОЗ/, обаче в член 7.3 РДВ има един малък проблем, защото там е казано следното:

3. Държавите-членки осигуряват и съответното опазване за водни обекти, определени с цел избягване влошаването на тяхното качество, в случай на намаляване нивото на пречистване, изискуемо за производството на питейна вода. Държавите-членки могат да определят предпазни зони около такива водни обекти.

Така или иначе, у нас все още действа Наредбата за СОЗ, в която има формулировки за ограничаване на определени дейности в различните пояси около източниците за ПБВ от сорта на: **Ограничено**, или **Ограничено при доказана необходимост**, без да е казано какво значи и колко е ограничена дадена дейност, нито каква е и как се доказва необходимостта. Такива мерки не значат нищо и се създават условия за злоупотреби, доколкото само от директора на съответния компетентен орган зависи как ще бъдат тълкувани и прилагани тези формулировки.

По-интересното е, че съгласно член 5 от Наредбата за СОЗ, водовземане за питейно битови цели без установена СОЗ е забранено, а в различните басейнови райони у нас са учредени СОЗ за между 30 и 50% около регистрираните източници за ПБВ. Това значи, че формално останалите източници функционират в нарушение на наредбата, обаче ако наистина се спазва тази забрана, тогава много населени места у нас ще останат без питейна вода.

Още по-интересно е, че в определените санитарно-охранителни не се включват:

- нито конкретни мерки, съобразени с характеристиките на водните тела, определени като зони за защита на водите, а се цитират само приложенията към наредбата – т.е. включват се всички възможни мерки, които обикновено не се изпълняват;
- нито конкретни мерки за ограничаване или прекратяване на заварени дейности в границите на санитарно-охранителните зони.

Наблюденията показват, че в редица случаи водите, използвани за питейно-битови цели, не са с необходимото количество и качество, като понякога са замърсени с приоритетни и опасни вещества.

И тука става дума само за източниците на ПБВ, които са известни на Басейновите дирекции и са регистрирани, а в страната има много малки населени места, махали, вилни зони и пр., които при социализма са си изградили собствени водоизточници на "стопанска сметка" и ги използват и досега, без поддръжка от ВиК оператор или от друго дружество, община и пр. Просто в дадено малко населено място или махала хората сами си поддържат каптаж, стар резервоар понякога, водопровод и пр., без да очакват поддръжка от някой орган или дружество и без да се плаща нищо на държавата за водата. По-лошото е, че качеството на водата от подобни източници не се проверява и контролира от компетентните за това органи /РЗИ/.

По този начин се наблюдава нарушение на член 8, параграф 4 г) от Директивата за питейните води, където се изисква подходящ контрол на показатели, вещества или замърсители в повърхностните или подземните води за ПБВ.

В новите ПУРБ има една добра новина по темата и тя е, че беше запазена една мярка от предходните ПУРБ, която изисква спазване на забрани и ограничения от Националния Каталог от мерки към ПУРБ около източниците с учредени СОЗ и в буферни зони около източниците без СОЗ, които все пак опазват нещо, но самите Басейнови дирекции признават мярката само ако съответният водоизточник е регистриран при тях, въпреки че нерегистрираните източници на ПБВ по право подлежат на същата защита. Тази добра новина важи за три от Басейновите Дирекции - БДДР, БДИБР и БДЧР, и не важи за Западнорелски район, където мярката не е включена отново, както и при предходния ПУРБ 2016-2021.

2.2. Въздействието от минната индустрия

Структурно определящ сектор за националната икономика, осигуряващ работни места и развитие на регионите, и едновременно с това – създаващ най-голям риск за количеството и качеството на повърхностни и подземни води, като неизбежна част от развитието. Пример са поречието на Малък Искър над Етрополе, на Тополница и Медетска от изворите, до вливането в язовир Тополница, на Върбица, Юговска, Чипровска Огоста, Струма и Драговищица, Тимок и много други реки.

Особено тревожна е ситуацията с реките Тимок и Малък Искър в Дунавски район и с Тополница в Източнорелски район. Като пример, ето един телевизионен репортаж за Тополница:

<https://btvnovinite.bg/predavanja/tazi-sutrin/blizo-tri-desetiletija-vodite-na-r-topolnica-sa-silno-zamarseni.html>

Там има опасност от екологична и социална катастрофа, тъй като показаните в репортажа отровни води се вливат в язовир Тополница, който се използва за напояване на Тракийската низина чак до Стряма. Репортажът на БТВ е от 2020г. и досега нищо не се е променило, а въпросът има пряко отношение и към питейните води, защото създава рискове за източниците на ПБВ от подземни води - например кладенците на Поибрене в терасите на Тополница, които бяха замърсени преди години и им търсиха нови водоизточници из баирите. А река Тополница беше допълнително замърсена и от една авария в хвостохранилище Бенковски 2 на Елаците Мед при с.Чавдар пак през 2020г. и водите от тази авария изтекоха и се акумулираха пак в язовир Тополница:

<https://www.marica.bg/region/pazardjik/parvo-v-marica-iztichane-na-hvost-zamarsi-r-topolnica-snimki>

Какво е бъдещето за язовир Тополница? Бъдещето е като на язовир Пчелина при село Лобош в ЗБР, което ще бъде коментирано по-нататък.

В раздел 8 на новите ПУРБ-ове на всички басейнови дирекции трябва да са описани всички други планове и програми, имащи отношение към прилагането на ПУРБ. Отбелязва се, че е пропусната **Национална Стратегия за развитие на минната индустрия 2015 /Визия 2030/**, налична на следния линк

https://www.me.government.bg/files/useruploads/files/vop/minstrategy/minna_strategia2015.pdf

Тази Стратегия отговаря на определението за планове и програми, дадено в §1, т.22 от ДР на ЗООС, защото се изисква от чл.7, ал.1 на Закона за подземните богатства, обаче самата тя дори не е подложена на Екологична Оценка. Същата стратегия е пропусната и в Раздел 8 на всички ПУРБ-ове, въпреки че на стр.12-13 в нея пише следното:

"Значими територии попадат в зоните на „Натура 2000“, което създава ограничения и налага провеждането на допълнителни процедури от кандидатите за получаване на права за търсещо-проучвателни и добивни работи в тези територии.

.....
Създава рискове (влошаване на параметрите на работната среда, отрицателни социални ефекти, замърсяване на въздуха, шум, замърсяване на почвата и водата и въздействие върху нивото на подземните води,..."

Масшабите на раздадените площи за търсене и проучване на подземни богатства - метални полезни изкопаеми, строителни материали, нефт и газ, са огромни и стават ясни от Картата с действащи разрешителни за търсене и/или проучване на подземни богатства, налична на сайта на Министерство на Енергетиката на следния линк:

<https://www.me.government.bg/uploads/manager/source/NGS/ERKR.pdf>

Картата е леко остаряла и на нея не са показани всички площи, раздадени през последните 6-7 години. Ето например какво предстои в общините Крумовград и Ивайловград в ИБР, където вече са раздадени по около 70% от териториите на общините за търсене на метални полезни изкопаеми, най-вече злато:

Крумовград - https://dams.reki.bg/uploads/Docs/Files/KRU_MAP_5.jpg

Ивайловград - https://dams.reki.bg/uploads/Docs/Files/IVGR_MAP_1.jpg

Друг сериозен проблем представлява замърсяването на Струма, доколкото в терасите ѝ има множество кладенци за ПБВ, например за Кюстендил, Благоевград и т.н. Под най-голям риск за момента са кладенците за Кюстендил в терасите на Струма при вливането на Драговищица. Там откъм Земен идва водата от Струма, която в момента прелива през преливника на язовир Пчелина, в който качеството на водата е много лошо.

И ситуацията с язовир Пчелина ще става все по-зле, защото всяка година по няколко пъти река Струма в Перник тече с всички цветове на дъгата, като рекордът по брой ударни замърсявания беше през първата половина на 2019г.

Връзката на замърсяването на Струма с минната индустрия е заради подобни дейности у нас и в РСърбия, действащи и бъдещи.

Ето какво става в Сърбия, само с една от мините там - "Подвирови" при с.Караманица, а там има и още една друга оловно цинкова мина Грот в планината Бесна кобила над Босилеград:

През 2018г - <https://www.youtube.com/watch?v=DS24JZlOs0o>

През 2019г - <https://btvnovinite.bg/predavania/btv-reporterite/btv-reporterite-matnite-vodi-na-bosilegrad.html>

През 2022г. - <https://bnt.bg/news/mina-karamanica-krai-bosilegrad-zaplaha-ot-transgranichno-zamarsyavane-308119news.html>

А ето какво предстои и у нас в района на Трекляно - Кюстендил:

Площ за търсене и проучване на злато "Злогош":

https://dams.reki.bg/uploads/Docs/Files/ZLOGOSH_DRINKING.pdf

На тази карта са показани източниците на ПБВ в община Кюстендил и буферните зони около тях - в кръгчетата. Голямото струпване на зони с многото кръгчета са кладенците в терасите на Струма при вливането на Драговищица. Впоследствие площта Злогош беше намалена и сега има нова, по-малка площ покрай река Драговищица, която се нарича "Здравков дол", и има още една площ "Коприва" на приток на Драговищица.

Ако всичките минни дейности у нас и в Сърбия влязат в експлоатация, тогава в комбинация със замърсените води, идващи откъм язовир Пчелина, питейните кладенци на Кюстендил ще бъдат поставени под значителен риск, а замърсяването на водите ще бъде достатъчно, за да нанесе щети и на отглеждането на плодове в "Овощната градина на България", защото същите води на реките се използват и за напояване.

Не на последно място, за Кюстендилския край трябва да се спомене и за незаконния добив на злато от терасите на Драговищица и на Струма, който води до унищожаване на принадлежащите земи и терасите на тези реки, и до непрекъснато замътняване на водите на реката. За този незаконен добив също не се споменава в ПУРБ 2025-2027 на ЗБР. Ето едно видео, което показва мащабите на тази незаконна дейност и насипищата от извадените само от терасите на Драговищица, вече пресяти материали, натрупани върху плодородна земеделска земя:

<https://www.youtube.com/watch?v=uz7DINKrz4w>

С гореописаното въздействията от действащите мини в Сърбия не се изчерпват въобще. Още по-страшно е положението с добива на метални полезни изкопаеми в района на Бор, за което може да се добие представа от следния репортаж на БНТ "Следите остават" за екологичната катастрофа, която върви и по Тимок и стига до Дунава:

<https://www.youtube.com/watch?v=-iEvo6aYx7o>

Що се отнася до Дунавския район, там ситуацията с новите бъдещи мини /без да броим действащата Елаците над Етрополе/, е още по-тревожна. Намеренията за развитие на множество други нови мини представляват най-голям риск не само за състоянието на повърхностните води, а и за питейните водоизточници от подземни води. Специално за Дунавски Район се отбелязват новите площи за търсене и проучване на метални полезни изкопаеми /злато най-вече/ "Златуша" - в района на община Божурище, ЕЕ-1 в Искърското дефиле, ЗБ-1 в Западния Балкан и ЕЕ-3 в района на Понор планина. В най-напреднал етап е площ ЕЕ-1, където положителното Решение на министъра на ОСВ за Оценка на Съвместимостта за проекта за търсенето в момента е обжалвано от засегнатото местно население, а най-рискова е площ ЕЕ-3, тъй като нейното развитие предстои в най-големия карстов район на България, където се формират и събират питейните води за общините Годеч, Своге, Мездра, Враца, Вършец, Монтана, Чипровци и т.н. Ето карти на:

Площ ЕЕ-1 - <https://dams.reki.bg/uploads/Docs/Files/EE-1.jpg>

Площ ЕЕ-3 - https://dams.reki.bg/uploads/Docs/Files/EE_3.jpg

В първото становище за допустимост спрямо ПУРБ и ПУРН на Басейнова Плевен за цялостния работен проект /ЦРП/ за търсенето и проучването в площ ЕЕ-1 беше написано, че в БДДР не знаят къде са източниците на ПБВ, попадащи в границите на площта, нито знаят къде ще бъдат новите сондажи, обаче нямало да има отрицателно въздействие върху водите за ПБВ и проектът бил допустим, в един от най-богатите на уран райони в страната. В последвалото и актуално становище на БДДР местоположението на новите проучвателни сондажи вече е посочено, но пак не се знае къде са източниците на ПБВ и пак нямало да има увреждане. И министърът на ОСВ одобри проекта за търсенето и проучването, въпреки че някой от новите сондажи може да увреди или да попадне върху източник на ПБВ.

Да не говорим, че през 2020г. проверка на Басейнова дирекция Пловдив и РИОСВ Хасково установи, че под мината Ада тепе при Крумовград се изпускат води от площадката на мината в река Крумовица без разрешително за това и дори не наложиха санкции.

Всичко, което беше описано дотук, според Басейновите Дирекции не представлява проблем за водите за пиене и за напояване, а замърсяването от наша страна на трансграничните ни реки - Арда и Бяла река в Родопите, и на Струма и Места ще ни донесе някои трансгранични проблеми, за които ще стане дума тук в Раздел 7.

2.2. Въздействието от големите каскади на НЕК ЕАД.

Изключително важни за енергийната сигурност на държавата, големи балансиращи мощности, със съществен принос и за намаляване на риска и щетите от наводнения чрез ретензионните способности на язовирите, тези каскади са и най-големия потребител на прясна вода у нас. Много добре управлявани от НЕК ЕАД в сравнение с останалите язовири, с изключение на факта, че те оперират с над 500 речни и дренажни водохващания, разположени на около 670 километра деривации. Тези съоръжения на НЕК ЕАД са изградени в Родопите, Рила и Западна Стара планина в Дунавски, Източнобеломорски и Западнобеломорски райони, и се използват за хидровъзлите Белмекен-Сестримо-ПАВЕЦ Чаира, Баташки водносилов път, Доспат-Въча, Арда, Петрохан и пр. /Каскадата Петрохан е собственост на Енергопро, но деривационните канали се управляват от НЕК ЕАД/. На много от водохващанията по деривационните канали за тези каскади при маловодие не се изпуска изискваният от член 116 ЗВ минимално допустим отток. Ето само един пример от водохващането на Ръждавица за Белмекен:

<https://www.youtube.com/watch?v=RpIKXmXzLQc&t=7s>

Изискването за осигуряване на минимално допустим отток не е свързано само с опазването на екосистемите, които реките поддържат във водната среда и извън нея. **Много по-важно от гледна точка на питейното водоснабдяване е, че по-надолу по течението на реките, в терасите им често са разположени питейни кладенци на подземни води**, за които е необходим отток в реките, достатъчен за да захранва и подземните води, доколкото те са хидравлично свързани с повърхностните. Това е проблем, който много често се случва, например с кладенците по Тунджа за област Ямбол надолу след язовир Жребчево. Затова изискването на член 117, алинея 4 ЗВ за приоритетно осигуряване на водите за оводняване на речните корита е толкова важно и е поставено на първо място, пред всички останали цели за ползване на вода, даже и за питейни нужди. Защото ако се пресуши дадена река на едно място за някакви цели, тя ще остави без водоприток питейните кладенци по-надолу по същата тази река, без да отчитаме целите за опазване на биоразнообразието в природата...

Типичен пример в това отношение е случая с кризата за вода в Своге, започнала на 15 август 2022г. Из медиите тогава се появиха какви ли не обяснения - земетресение /по данни от Сеизмологичния департамент на БАН не беше имало дори и слабо земетресение от два месеца/, срутване в карстовата система и, разбира се - климатичните промени, които се проявиха тогава само по Петроханското плато...

А истинската причина беше, че водохващанията по Искрецкия канал на Петроханското плато не изпускаха нито една капка вода. Реките по платото захранват карстовата система на Понор планина, под която извира Искрецка река и се захранват източниците на ПБВ за община Своге. Ето едно видео, което показва как на 16 август 2022г. водохващането на Студената река, която е най-голямата по Искрецкия деривационен канал, не изпуска вода към понорите в края на платото:

<https://www.youtube.com/watch?v=DtmaPZKQd9M>

Така никаква вода не течеше по платото и понорите, които захранват карстовата система над Искрец, останаха сухи. На 18 август 2022г., по разпореждане на комисар Николай Николов беше спряно водовземаването за каскадата Петрохан... и същия ден привечер Искрецката река потече отново. Само дето 12 000 души седяха няколко дена без вода, а още няколко дена от чешмите им течеше кал, докато се промие карстовата система в Понор планина. Не трябва да се забравя, че по онова време електроенергията, която се произвежда от каскадата Петрохан, беше много скъпа...

Обяснението на компетентните органи - МОСВ и БДДР, беше, че не са включили кризата в Своге в новия ПУРБ, защото било късно, НО за същата каскада и за същия проблем те бяха информирани многократно през годините преди това.

2.3. Сигурността на съоръженията на комплексните и значими язовири

Всичките ни комплексни и значими язовири, с изключение на Цанков камък, са проектирани и изградени преди няколко десетилетия. С изключение на Цанков камък те са проектирани преди 1987г., когато в нормите ни за проектиране на сгради и съоръжения в земетръсни райони бяха включени и изисквания при проектирането на язовирни стени.

Затова, преди дори да започне разговорът за строителството на нови язовири у нас, трябва да се проведе и да приключи големият Разговор за Оценка на Риска на съоръженията на големите язовири - язовирни стени, водни кули, тунели и пр. Защото една авария на язовирна стена, например в сеизмична ситуация, не само може да остави буквално милиони хора без питейна вода, но много повече защото има риск за неизброими жертви. Представете си само какво ще стане с някои квартали на София при някое наистина силно земетресение и авария в стената на язовир Искър? А на територията на България е станало най-силното регистрирано земетресение в континентална Европа - **7.8 Магнитуд по Рихтер** в района на Крупник - Кресна...

По тази тема бяха предложени мерки за новите ПУРБ-ове, които да включват **Оценка на Риска на комплексните и значими язовири**, които са собственост на държавата, независимо че експлоатацията им е възложена на държавни дружества. Предложенията бяха отхвърлени от всички басейнови дирекции с обяснението, че малките язовири, които са хиляди и не се използват за нищо, били по-важни от комплексните и значимите язовири. Затова в момента се провеждат такива обследвания само на малките язовири.

И тук не става дума за оперативното наблюдение и контрол на състоянието на стените на големите язовири, които и сега се провеждат, като се извършват технически прегледи и се следят деформации, филтрация, и т.н., и за които се спазва Раздел III на *"НАРЕДБА ЗА УСЛОВИЯТА И РЕДА ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ТЕХНИЧЕСКАТА И БЕЗОПАСНАТА ЕКСПЛОАТАЦИЯ НА ЯЗОВИРНИТЕ СТЕНИ И НА СЪОРЪЖЕНИЯТА КЪМ ТЯХ И ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА КОНТРОЛ ЗА ТЕХНИЧЕСКОТО ИМ СЪСТОЯНИЕ"* от 2020г.

Става дума за нещо съвсем друго - проверки, които не са включени в Глава Втора от горесцитираната Наредба и които трябва да включват най-общо пълна Оценка на Риска съобразно съвременните познания в областта на геологията, хидротехническото строителство и в областта на сеизмичното инженерство.

Тази оценка трябва да стъпи на оперативните наблюдения и технически прегледи, НО трябва да включва съвременни геоложки проучвания с модерните методи, които са се развили значително от времето на строителство на тези язовири, за съвременно обследване на състоянието и качествата на вложените материали, става дума и за съвременна оценка на сеизмичния hazard, включително с методите на микросеизмичното райониране и става дума за изследвания, моделиране и анализ чрез най-съвременните аналитични методи, за да може да се предвиди реакцията на тези съоръжения в бъдеще, отчитайки и че нито един язовир не е вечен, а около нас непрекъснато стават силни земетресения с разрушения и жертви - Турция, Гърция, Албания, Хърватска. И понеже европейската конструктивна система Еврокод е неприложима за язовири, нормите, които могат да се използват у нас, са Наредбата проектиране на сгради и съоръжения в земетръсни райони от 2012г. и най-модерните указания на ICOLD - това е международния комитет по големите язовири с най-добрата експертиза по темата. Разбира се, при моделирането и анализите трябва да се вземе предвид и запълването на язовирите с тиня, защото реагирането на тинята в сеизмична ситуация е различно и по-неблагоприятно от това на водата.

Иначе може да се окаже, че сега ще инвестираме милиарди за нови язовири, без да сме проверили старите, за чието усилване и укрепване може да са необходими малко средства сега, преди да е станало късно.

И ето един пресен пример в това отношение е тунелът от изравнител Тешел към Девин, където панцеровката на тунела в момента е компрометирана и тунелът не може да се използва.

Известно е също така, че язовирите Бели Искър и Огоста в момента не ги пълнят догоре точно заради проблеми със сигурността. За Бели Искър е доказано, че трябва да се укрепва, обаче няма действия по този въпрос вече поне десет години и мерки в новия ПУРБ на Дунавски Район също няма. Бяха предложени, но бяха отхвърлени.

Що се отнася до язовир Огоста, всякакви решения за него са изключително затруднени, тъй като той е пълен до неизвестна степен със замърсители от минната дейност през Социализма, които няма къде да отидат сега. Ето какво пише в ПУРБ 2025-2027 на Дунавски район по този Въпрос:

В близост до гр. Чипровци между 1964 г. и 1979 г. са натрупани големи количества минни отпадъци богати на Арсен, вследствие рудодобива. Въздействието им върху водите се дължи, най-вече на постъпването в околната среда на минен отпадък (хвост) с изключително високи концентрации и на рудничен водоотлив с повишено съдържание на разтворен арсен.

В резултат на минно-добивната дейност, почвите в долината на р. Огоста са замърсени с арсен и тежки метали на площ от хиляди декари по цялото ѝ протежение до р. Дунав

За това е допринесло аварийното изпускане в р. Огоста на около 100 000 t отпадък от хвостохранилище „Мечи дол“ над гр. Чипровци, през месец април на 1964 г. в резултат на проливни дъждове (Годишен доклад, 1973) и аварийно скъсване на стената на хвостохранилището. Придошла река залива обширни площи в цялата долина и отлага върху почвата речни наноси, примесени с голямо количество хвост. В резултат на тази авария отпадъкът се разпространява във водосборната площ на река Огоста (от изворите на Мартиновска, Дългоделска и др.) до яз. Огоста, както и в почвите в разливните равнини около реката.

Очевидно е, че язовирът не може лесно да бъде изведен от експлоатация или премахнат, тъй като няма къде да се депонират отровите от дъното му и освен това той все още може би може да изпълнява ретензионни функции за намаляване на риска от наводнения - ако това се докаже след анализ на риска, което значи, че от запазването му би имало смисъл, стига то да е възможно. А това само гореспоменатата Оценка на Риска би могла да покаже. Точно това се случи непосредствено преди редакционното приключване на този доклад - голям приток от проливните дъждове във водосбора на река Огоста, който беше задържан от язовира и не нанесе щети на населените места по-надолу.

Не на последно място в този раздел трябва да се обърне внимание и на хвостохранилищата. У нас са се случвали няколко аварии на такива съоръжения през годините, най-унищожителната от които е Згориград над Враца през 1968г., на трето място в света по брой жертви досега /над 500 човека/. За тях също трябва да се проведат Оценки на Риска като за язовирите, защото те са риск не само за източниците на ПБВ, за напояване и за живота на хората, но са и риск за екологични катастрофи в огромни по площ територии.

2.4. Големите проблеми на Малките ВЕЦ-ове.

През годините от 2000 досега у нас са построени грубо около 180 нови малки ВЕЦ-ове. Те са най-различни видове, от които у нас са приложени следните:

- **Руслови.** При тях на по-големи реки се изгражда бараж и в него се разполагат турбините.
- **Деривационни** /ниско и високо напорни/. При тях някъде по реката се изгражда бараж, от него тръгва напорен тръбопровод или деривационен канал, който достига до сграда, където водата върти турбините. На практика тези и русловите ВЕЦ-ове работят само на водата, която тече в реката.
- **На напоители канали и питейни водопроводи**

- **Подязовирни** - при тях непосредствено под стената на язовира, на изпускателя или на някакво отстояние от нея се изгражда сградата с турбините и напорен тръбопровод.
- **Архимедов винт** - у нас е изградена само една такава ВЕЦ при Варварските минерални бани, но понеже е незаконна, тя не е пусната в експлоатация.

Приносът на малките ВЕЦ-ове в производството на електроенергия като цяло се равнява на около 1.0 - 2.0 процента от общото годишно производство, но те произвеждат най-много ток през пролетта. В България около 75% от оттока в реките протича през април, май и юни, когато потреблението на ток и цената са най-ниски, понеже тогава населението не се отоплява и не се охлажда. През зимата и през горещите летни месеци няма достатъчно вода за деривационните и русловите от тях и те не трябва да работят, за да осигуряват минимално допустимия отток по разрешителните си.

2.4.1. Деривационните ВЕЦ-ове, с много малко изключения, не изпускат вода под водохващанията си в реките при маловодие. Иначе тези ВЕЦ-ове никога нямаше да се изплатят, защото са икономически несъстоятелни. А, както вече стана дума, оводняването на речните корита е приоритетно от гледна точка не само на опазване на биоразнообразието, но и на осигуряването на питейна вода за населението.

2.4.2. Що се отнася до русловите ВЕЦ-ове, те преработват водата с турбините си в баража и я връщат веднага обатно в реката. Прекъсвания на оттока се случват по-рядко, само когато те са източили задбаражното блато и чакат нивото на водата да се вдигне отново, за да има напор. При тях основният проблем се поражда от факта, че те винаги се изграждат в ниската част на реките, където тези реки са по-големи и има повече вода. А в ниските части на реките у нас те са доста замърсени и замърсителите се задържат и натрупват в неподвижната вода на задбаражното блато. Водата там се затопля и се предизвиква разтеж на водорасли, гниене на биогенни елементи и намаляване на кислородното съдържание във водата, които водят до еутрофикация и до допълнително замърсяване.

Безспорно най-тежката щета засега, нанесена върху източници на ПБВ според научен доклад по темата, възложен от ВиК Пловдив, беше предизвикана от русловия ВЕЦ Кадиево на река Въча. Този случай заслужава специално внимание, защото е показателен и е основание за една от предлаганите тук промени в законодателството.

Кризата започна през 2019г., когато в кладенците за село Брестовица беше открито много високо съдържание на манганови съединения. Тогава ВиК Пловдив възлага проучване на проблема и десетина учени от БАН, МГУ и местни експерти изготвят доклад, в който пише, че причината за замърсяването на питейната вода за Брестовица се крие в задбаражното блато на този ВЕЦ, което започва точно в близост до кладенците, където водата в реката става неподвижна. С две думи обяснението за Комисията е много просто - водата, която тече в реката, съдържа някакви малки количества манган. Преди да се изгради ВЕЦ-а, тези количества са отнасяни надолу по Въча, до Марица, където концентрацията става по-малка. След изграждането на ВЕЦ-а, когато течението на Въча стигне до горния край на блатото при кладенците за Брестовица, там течението спира и манганът започва да се отлага по дъното. Следват химически процеси, при които се отделя манган, който прониква в подземните води и оттам - в кладенците.

От 2019г., досега проблемът със снабдяването на Брестовица с чиста питейна вода не е решен.

Характерно е, че за осигуряване на вода бяха изхарчени много пари - първо за по-дълбоки, дублиращи кладенци до съществуващите при река Въча, достигащи до по-долния водоносен хоризонт. Те изкараха няколко седмици и също се замърсиха, тъй като замърсеното горно подземно водно тяло се свързва с по-долното чрез новите сондажи, които се предвиждаше да бъдат така направени, че свързване да не се получи. Сега са открити и направени нови кладенци някъде из полето, далеч от реката, и се чака пускането на нов водопровод до селото, но не е известно кога той ще стане готов.

Между другото, от горепосочените малки ВЕЦ-ове произтичат и много други вредни въздействия, като блокиране преноса на седименти и на миграцията на рибите и другите водни организми, изсъхване на крайбрежната растителност около блатата, хидопийкинг и пр., на които тук няма да се обърне внимание.

На последно място в този раздел трябва да се посочи, че баражите на всичките нови руслови и деривационни ВЕЦ-ове са изградени в коритата на реките, които са публична държавна собственост, без учредено възмездно право на строеж, каквото се изисква от член 62 от Закона за енергетиката, и те не плащат нищо на държавата за това право. Ето още един източник за бюджета. Има само две изключения в експлоатация и това са горепосочения ВЕЦ Кадиево и ВЕЦ Царевец на р.Искър, които имат учредено възмездно право на строеж с решения на МС и са си платили на държавата. Останалите нямат никакви вещни права върху коритата на реките и след протести на прокуратурата, решения за нищожност на актовете по ЗУТ взеха няколко районни административни съдилища, НО според три касационни решения на ВАС, разрешителните по ЗВ били учредявали правото на строеж, въпреки че в самите разрешителни даже не са упоменати поземлените имоти, в които са изградени баражите. Все пак, тук не е важен правният спор, а е важно въздействието на русловите ВЕЦ-ове върху повърхностните и подземните води и е важен фактът, че те засега не плащат нищо на държавата за това, че са си изградили баражите в публична държавна собственост.

2.4.3. ВЕЦ-ове на напоителни канали и питейни водопроводи.

По същество ВЕЦ-овете на напоителни канали са на принципа на нисконапорните деривационни ВЕЦ, с тази разлика, че те са изградени на съществуващи канали на НС ЕАД, а не на новопостроени канали. Тяхното изграждане е допуснато с обосновката, че те ще използват водата за напояване през напоителния сезон, но често за тях се осигурява вода по каналите целогодишно. Така натискът върху водните обекти от водовземане се увеличава, а предложението в новите ПУРБ да се включи мярка за забрана на работата на такива ВЕЦ-ове извън напоителния сезон /април-октомври/, беше отхвърлена от басейновите дирекции, въпреки че те са разрешени точно при тези условия. Нашумяха случаи с пресушаване на река Вьча и неосигуряване на минималните 5 куб. м в секунда за оводняване на питейните кладенци по реката под водохващането на НС ЕАД при ВЕЦ Кричим заради два такива нови ВЕЦ-а на напоителния канал, вследствие на което не се захранваха кладенците на Кричим, които остават с нарушен водоприток, и това нещо се случва вече няколко пъти, когато НЕК ЕАД изпускат много малко вода в реката под каскадата Доспат - Вьча. Имаше и случаи, когато НЕК ЕАД не изпускаха нищо в реката и кладенците на Кричим пак пресъхнаха. Ето колко е важен минимално допустимият отток за източниците на ПБВ.

Тук е мястото да се обърне внимание и на факта, че напоследък се направиха някои опити за строителството на нови ВЕЦ-ове на съществуващи баражи на НС ЕАД по реките. Типичен пример е един нов ВЕЦ, който щеше да се строи на бента Паша арк на Марица в Пазарджишко, въпреки забраната от ЗВ за нови ВЕЦ-ове в Натура 2000 зоните по Директивата за местообитанията. След известни усилия на обществеността, компетентните органи на МОСВ прекратиха този опит, но ако не бяха възраженията, щяха да го разрешат.

2.4.4. ВЕЦ-ове на питейни водопроводи у нас са изградени на питейния водопровод за Благоевград, захранван от Благоевградска Бистрица в Рила - каскада от 8 ВЕЦ-а, и на река Туфча в Пирин - 2 ВЕЦ-а. Има намерения и за такива нови ВЕЦ-ове на водопроводите за Разлог, за Етрополе и в София.

Специално каскадата Благоевградска Бистрица също е допусната от компетентните органи през процедурите по ЗООС и ЗВ, при условие че ще използва само питейната вода, необходима за Благоевград, и че няма да има ново негативно въздействие върху екосистемата и върху хидроморфологичния режим на реката. Обаче всъщност, разрешеният годишен лимит за водовземане за каскадата /около 25 милиона куб. м/ надвишава три пъти разрешения годишен лимит за ВиК Благоевград. По тази причина под водохващанията Картала и Кривия олук на Бл. Бистрица не се изпуска нито една капка вода, а излишната вода, която не е необходима за питейното водоснабдяване на Благоевград, се изхвърля обратно в реката под най-долния ВЕЦ от каскадата.

В светлината на факта, че сега и Софийска вода има намерения да си направи два ВЕЦ-а на водопреносната система на София и в община Етрополе има намерения за три ВЕЦ-а на питейния водопровод, трябва да се подчертае, че когато се изграждат такива ВЕЦ-ове на канали за напояване или на питейни водопроводи, изведнъж интересите за производство на електроенергия надделяват над интересите от задоволяване на останалите нужди от вода, защото много по-лесно се изкарват повече пари. Затова досегашният опит показва, че такива ВЕЦ-ове повече не би следвало да се допускат.

2.4.5. Новите подязовирни ВЕЦ-ове.

Те нашумяха с кризите за вода от 2020 и 2024г. - най-вече язовирите Тича и Камчия, но никоя национална медия не обърна внимание на кризите за вода в Ботевград от 2016 и 2019г., с новоизградения ВЕЦ на яз. Бебреш, а на водата за напояване от язовирите Пясъчник, Копринка и Жребчево също не се обърна достатъчно внимание. И земеделците протестираха, защото и те останаха без вода за напояване, обаче нищо добро не последва, тъй като проблемите са заложени в дългогодишното управление на водите и те не могат да се решат за два дена..

Така или иначе, тъй като част от кризисните ситуации с водоподаването се дължат точно на тези ВЕЦ-ове, те ще бъдат разгледани отделно в следващия Раздел 3.

2.5. Състоянието на подземните води

През последните години на много места се забелязва трайно понижение на нивата на по-горните водоносни хоризонти, потвърдено и от изявление на представител на НИМХ пред Комисията по безводието. Една от причините е, че басейновите дирекции продължават да издават разрешителни за водовземане от подземни води на всеки, който си е поискал. Например, само през януари 2025 г. БДИБР са издали 26 такива разрешителни за водовземане от подземни води. Даже вече се установяват нарушения в питейното водоснабдяване на редица населени места около водовземните съоръжения за които са се оформили индустриални зони с десетки нови кладенци - най-типичен пример е с.Белацица, община Родопи, Пловдивско. Така се извършват нарушения на изискването на чл.118в, ал.1, т.1 от ЗВ да не се надвишават разполагаемите ресурси на подземните водни тела, както и да не се понижава съществено нивото на подземните води в отделни части на подземните водни тела, а фактът, че нивата на подземните води спадат, говори сам за себе си, че разрешеното водовземане от подземни води надвишава ресурсите на подземните водни тела.

Ето защо една много важна мярка е спешното възстановяване на напоителните системи, за да се намали водовземането от подземни води поне за земеделието. Тя ще бъде предложена тук в Раздел 5.

Друг проблем, който се забелязва отчетливо, е спадането на нивата на подземните води в урбанизираните територии поне на големите градове. Дължи се на презастрояването и на асфалтирането и циментирането на все по-големи площи, които са били терени в естествено състояние, способни да попиват и задържат вода, както и на водочерпенето за отводняване на строителните ями по време на строителството и след това.

Един ясен знак е фактът, че езерата в Южия парк на София вече пресъхват през лятото. Разбира се, постоянното понижение на подземните води, за да не навлизат те в сутерените на новоизградените сгради е забранено, но Басейновите дирекции не извършват проверки по този въпрос. А сутерените на сградите би трябвало да се предпазват от проникване на подземни води чрез хидроизолационни вани, за да не се понижава трайно нивото чрез водочерпене, но компетентните органи не проверяват дали това нещо се спазва. Така се натоварват допълнително и канализационните мрежи, които у нас са смесени с битово фекалните отпадъчни води, и ситуацията става още по-зле.

ВАЖНО:

В последните години се прояви един нов проблем, свързан с добива на строителни материали - пясък и чакъл - от баластриери с използване на засмукващи вода и пясък съоръжения - земснаряди,

драгажни помпи и пр. По този начин се предизвиква суфозия в околните терени /тоест засмукване и изнасяне на фините частици от скелета на основата/, с вредно въздействие върху подземните води, които потъват, и върху сградния фонд на населените места в близост до такива баластриери, защото суфозията води до неравномерни слягания на основите и къщите се напукват. Ето защо разрешаването на нови баластриери, в които изземването на пясък се извършва с методи, предизвикващи суфозия, не трябва да се допуска

Отделен проблем е и разкриването на подземните води на повърхността след добива на пясък и чакъл в и около терасите на реките, в резултат от което са създадени предпоставки за пряко отвеждане на замърсители в подземните води, изрично забрането и от националното, и от европейското законодателство.

Замърсяването на подземните води е друг огромен проблем, на който ще бъде обърнато специално внимание тук към определени конкретни случаи..

2.6. Състоянието на напоителните ни системи.

То е всеизвестно, историята с продажбата на тръбите за скрап също. Ето защо то няма да бъде описвано в подробности тук, а по-надолу ще бъде обърнато внимание на отделни случаи, които са относими към определени конкретни проблеми. Тук само се отбелязва, че бяха ликвидирани и всички тръби от помпените станции по Дунава и сега са останали да стърчат само стъпките на фундаментите им като оглозгани паметници. Част от помпените станции по Дунава са само за отводняване, а други са за отводняване и за напояване, обаче към вторите вече ги няма тръбите, които бяха огромни - при Орсоя например, с диаметър поне един метър. Възстановяване на напояването с водите от Дунава сега ще струва невъобразими пари. Ето как изглеждаше тръбата при Орсоя, която вече я няма:

2.7. Непрекъснатите замърсявания на реките, които в последните години придобиват характер на Пандемия. Направо е невероятно как една част от промишлените предприятия у нас си изхвърлят отпадъчните продукти от производството в реките, въпреки че уж имат комплексни разрешителни, емисионни норми и т.н. и т.н. Наистина трябва да се признае, че ударните изпускания на отрови в реките е много трудно да бъдат хванати от компетентните органи, защото те се случват в много кратък период от време. Обаче дори и когато престъпниците бъдат хванати, глобите просто са смешни, ако изобщо им бъдат наложени. През последните 5-6 години имаше два доказани случая на хванати от съответните РИОСВ замърсители - на Девинска река от производителя на едноименната минерална вода и на река Пишманка в Пазарджик - от завода за преработка на отпадъци "Екоинвест".

Да не говорим за случая с умрелите крави при Марица или колко десетки пъти от 2019г- насам беше тровена Струма в Перник и така и не хванаха нито един извършител. Ето доказателства за такива замърсявания, хванати от компетентните органи:

За Пишманка - <https://www.marica.bg/region/pazardjik/oficialno-stari-opakovki-ot-pesticidi-otrovili-r-marica>

За Девинска - <https://www.segabg.com/hot/category-bulgaria/devin-se-shokira-iztrovena-riba-rekata>

Тук интересният Въпрос към МОСВ е: Какви точно санкции бяха наложени в тези случаи и ЗАЩО не бяха приложени разпоредбите на чл.199, ал.1, т.2 във връзка с член 199а, ал.1 от Закона за водите?

Друг христоматиен случай е Мандра Елена, която трябваше да има пречиствателна станция, която въобще не работи, обаче МОСВ не спира производството и мандрата си изхвърля отпадъчните продукти в Еленска река без проблем. Тук там някоя мижава глоба, само когато ги хванат и толкоз. Ето доказателство:

<https://www.moew.government.bg/bg/riosv-veliko-turnovo-sankcionira-mandra-za-zamursyavane-na-reka-elenska/>

Подобни случаи на замърсявания на реки са десетки всеки месец, а замърсяванията на реките имат пряка връзка с чистотата на водата в кладенците за ПБВ по терасите на реките. В комбинация с кражбите на наносни отложения от коритата на реките, които играят ролята на естествен филтър, пречат за проникването на замърсявания от реките в подземните води, ефектите върху източниците на ПБВ от подземни води се увеличават експоненциално.

Разбира се, санкциите и глобите за нарушения на разпоредбите на ЗВ трябва да бъдат увеличени многократно, НО много по-важното е санкциите да бъдат прилагани неизбежно! Затова най-интересният Въпрос към МОСВ е:

Колко пъти досега в случаите на установени тежки замърсявания на реките бяха приложени разпоредбите на чл.199, ал.1, т.2 във връзка с член 199а, ал.1 от Закона за водите, което означава разрешителните по ЗВ да са отнети и дейността на замърсителя да е прекратена? Отговорът е - НУЛА и докато това е така, замърсителите все повече ще се развихрят и увеличават! Във връзка с този проблем е предложена промяна на ЗВ в раздел 6.

2.8. Накрая на тази глава, като съществен проблем трябва да се посочи и лошото състояние на мониторинговата мрежа на НИМХ. Това е много сериозен проблем, за който трябва да бъдат питани НИМХ, но данните от тази мрежа са ключови за оценка на състоянието и оттам - на управлението на повърхностните и подземни води. Тук се отбелязва само, че бяха възлагани и изпълнявани и проекти по ОПОС без особен резултат и бяха предложени мерки за изграждане на нови хидрометрични станции към новите ПУРБ, които също бяха отхвърлени. Накрая на този доклад, тези мерки пак ще бъдат предложени.

3. Някои причини за кризите за вода за питейно-битови цели и за напояване през последните години. Устойчивост на предприетите досега мерки.

По-горе бяха описани и обяснени кризите за питейна вода в Своге от 2022г. и в Брестовица от 2019г., насам и те няма да бъдат повтаряни тук. Поради ограничения обем няма да бъде обърнато внимание и на доста от кризите за вода от 2024г., а само на най-важните от тях:

3.1. Подязовирните нови ВЕЦ-ове

Тук ще бъдат описани ВЕЦ-овете на язовирите Пчелина, Бебреш, Тича, Камчия, Жребчево, Домлян и Ястребино.

3.1.1. Нов ВЕЦ на язовир Пчелина, община Земен:

Той е изграден на основния изпускател на язовира и е пуснат в експлоатация през септември 2015г. Понеже язовир Пчелина от дълги години е задържал всички видове замърсявания, изхвърляни в Струма от промишлеността в Перник още от социализма насам, водата в този язовир е замърсена, а по дъното на язовира е отложена цялата Менделеева таблица. И понеже водната кула не функционира, от изпускателя започват да се източват най-замърсените утайки от дъното, което предизвика пълно унищожение на живота в река Струма до вливането на Треклянска преди Земен и в едноименната защитена зона от Натура 2000. Този ВЕЦ също е разрешен от компетентните органи с преценка, че не са необходими ОВОС и Оценка на Съвместимост, както и ВЕЦ-ът на Брестовица. Ето едно видео, което показва какво течеше в реката, докато ВЕЦ-ът работеше:

<https://www.youtube.com/watch?v=rc2kf58dEP0&t=16s>

През последните години работата на този ВЕЦ беше спряна от МОСВ заради предизвиканото замърсяване и заради рисковете тези дънни отрови от Пчелина да достигнат някой ден по Струма до кладенците на Кюстендил, за които вече стана дума по-горе.

Обаче собственикът на ВЕЦ-а обжалва забраната на МОСВ и делото стигна до ВАС. На 20.02.2025г. тричленен състав на ВАС с окончателно решение обезсилва Решение на АССГ, което беше в полза на МОСВ и във вреда на инвеститора. Сега ВАС връща отново делото на АССГ за произнасяне от друг състав. Проблемът е включен тук заради потенциалните бъдещи рискове за замърсяване на кладенците за ПБВ на Кюстендил при сливането на Струма и Драговищица.

3.1.2. Нов ВЕЦ на язовир Бебреш, община Ботевград

Този ВЕЦ също е пуснат в експлоатация, като в разрешителното му по ЗВ БДДР пише, че той ще може да работи докато водата в язовира спадне определено водно ниво - около половината от водата в язовира. Язовирът е едногодишен изравнител, което значи, че идеята му е била той да се пълни пролетно време всяка година, за да може водата от него да се използва за питейни нужди и напояване в общината през останалите, сухи месеци от годината. И през 2016г. Ботевград остана без питейна вода...

Въпреки това, през 2017г. компетентната Басейнова дирекция Плевен измени разрешителното за водовземане на ВЕЦ-а и му разреши да точи вода от язовира с още 2.5 метра по-ниско, отколкото беше разрешено в първоначалното разрешително. Така за ВЕЦ-а беше разрешено да точи около 2/3 от обема на язовира и тогава да спре, а за Ботевград да остане водата от по-близкия до дъното слой за сухите месеци от годината. Резултатът беше, че в края на 2019г. и началото на 2020г. Ботевград пак изпадна в предкризисно състояние за питейна вода, едновременно с Перник. Ето доказателство за кризата от 2019г.:

<https://www.segabg.com/hot/category-economy/kmetut-vec-svurzan-vasil-zlatev-tochi-vodata-na-botevgrad>

И впоследствие, някъде през 2019-2020г. в РИОСВ София и в БДДР се откри процедура за ВиК Ботевград да възстанови едни кладенци на река Бебреш под Ботевград при Скравена, та водата на Ботевград да се осигурява от кладенци. Така цялата чиста питейна вода от язовира, евтина и гравитачна, щеше да остане за ВЕЦ-а. Това щеше да доведе до увеличаване на цената за населението заради разходите за помпане от кладенците, до града, вероятно и от нуждата за пречистване, защото кладенците са в терасите на реката под Ботевград. Постъпиха възражения срещу това намерение и така Басейнова дирекция Плевен най-после се отказа поне от това.

Този случай е още един пример как компетентните органи на МОСВ управляват водите у нас.

3.1.3. Нов ВЕЦ на язовир Ястребино?

Този язовир осигурява вода за пиене и за напояване в община Антоново и вече на град Омуртаг от м. декември 2023 г. Омуртаг е градът с най-дългогодишни проблеми с водата за питейно-битови цели - няколко десетилетия. И през пролетта на 2019 г., след положително становище на

Басейнова дирекция Плевен, РИОСВ Шумен издава решение, че не е необходима ОВОС и ОСВ за да се изгради чисто нов ВЕЦ на язовира. Ето линк към това решение:.

https://dams.reki.bg/uploads/Docs/Files/Yastrebino_SHU-17-PR-2019.pdf

Този ВЕЦ нямаше да работи само през напоителния сезон, а щеше да източва вода от язовира 8000 часа в годината, тоест целогодишно. При това, оборудването му беше с такава мощност, че да може да използва максимално водно количество от 4 куб. м в секунда, през тръба ф1600..., 8000 часа годишно. Една проста сметка показва, че ВЕЦ-ът би могъл да точи на пълна мощност около 115 милиона куб. м годишно от язовира. Самият язовир е с общ обем 62.3 милиона куб. м, а през последните 12 месеца преди издаването на Решението на РИОСВ Шумен в него бяха влезли само около 15 милиона куб. м вода.

Едновременно с това, язовир Ястребино беше обявен в ПУРБ 2016-2021 на Дунавски район като Зона за Защита на водите за питейно битови цели, с абсолютна забрана за изграждане на нови ВЕЦ-ове в такива зони. След упорита съпротива на компетентните РИОСВ Шумен и БДДР, сагата беше дълга и достигна до ВАС, но тогава все още имаше хора в МОСВ, благодарение на които беше отказано разрешителното за водовземане и накрая министърът на ОСВ отмени решението на РИОСВ Шумен, а жалбата във ВАС беше оттеглена.

Този ВЕЦ не е построен засега, но случаят е включен тук защото намеренията да се построи нов ВЕЦ и на този язовир въобще не са отпаднали и се чака подходяща конюнктура, за да бъде направен нов опит.

3.1.4. Нов ВЕЦ на язовир Тича.

Този язовир се използва за питейни нужди и за напояване в общините Шумен, Търговище и Велики Преслав, и през последните години поне два пъти изпадна в предкризисно състояние.

На него през 2010 г. е изграден и пуснат в експлоатация новият ВЕЦ Моста. Язовирът е с общ обем 311.8 милиона куб. м и полезен обем от 271.8 милиона куб. м. По разрешително на ВЕЦ-а му е разрешено да работи с основните си турбини, докато водата в язовира спадне до 260 милиона куб. м.

Язовирът е многогодишен изравнител, което значи, че идеята е била той да се пълни догоре при влажна и много влажна година, за да осигурява вода за основните си цели - за пиене и за напояване през следващите сухи години. И при социализма на него не е построен този ВЕЦ, защото е било ясно, че водата няма да стига за останалите нужди, които са с приоритет.

И така се стига до месеците от март, до юли 2018 г., когато язовирът е можел да се напълни догоре, защото се е вливала много вода, обаче на ВЕЦ Моста му е разрешавано да използва по 12 милиона куб.м вода всеки месец, което значи че от язовира са източени повече от 60 милиона куб.м, защото и през август е останала малка част за източване, докато язовирът спадне до 260 милиона куб.м.

Горното означава, че благодарение на този ВЕЦ, за нуждите от вода за пиене и за напояване и при влажна година в язовира вече не остават 311 милиона куб.м, а само 260 милиона. Така излиза, че водата приоритетно се осигурява за ВЕЦ-а, а за останалите нужди - каквото остане след като ВЕЦ-ът спре да работи. Това е нарушение на член 50, ал.4 ЗВ, където е казано, че водите за пиене и за напояване се осигуряват преди водите за електроенергия.

Историята ще се повтаря всеки път, при всяка влажна година, тъй като язовирът вече не може да се напълни догоре. Разбира се, действащото законодателство е уредило възможности за изменение на разрешителното за водовземане на ВЕЦ-а, което да му позволява да работи само когато язовирът е пълен догоре, и подобна мярка можеше да се включи в новия ПУРБ 2025-2027 на Черноморски Район, но предложението за такава мярка беше отхвърлено. Така надеждите, че язовирът ще се напълни тази година догоре, умряха.

Накрая на описанието на този случай трябва да се посочи и че на този ВЕЦ преди няколко години е монтирана и една малка турбина, която да работи на водите за осигуряване на минималния допустим отток в реката под язовира. Не може да се възразява срещу работата на тази турбина на ВЕЦ-а /каквито гласове се чуват из медиите/, тъй като водите за минимално допустимия отток трябва

да се осигуряват приоритетно, пред всички останали нужди, дори и пред питейните, а причините бяха обяснени вече няколко пъти досега.

3.1.5. Нов ВЕЦ на язовир Камчия.

Язовир Камчия засега се използва за питейно водоснабдяване на населени места по Черноморието, включително за Бургас и за Варна. Новият ВЕЦ преработва водите, преминаващи през водопровода от язовира преди пречиствателната станция, и тук отново се поставя въпросът за интересите на отделните водоползватели. Известно е, че община Бургас е на едно от челните места по загуби на питейна вода у нас и е налице известен конфликт на интереси, ако загубите се намалят драстично, защото тогава ВЕЦ-ът ще преработва по-малко вода, но не е коректно собственикът му да бъде обвиняван за това, че ВиК Бургас не си оправя загубите. От друга страна, при всяко маловодие се установява, че ВиК Бургас продължава всеки месец да нарушава разрешенния лимит на вода от месечните графици на МОСВ за ползването на комплексните и значими язовири, иначе населението може да остане и без вода.

3.1.6. Нов ВЕЦ на язовир Домлян.

Този язовир е само за напояване и е много малък - само 26 милиона куб.м. И кой е заблудил инвеститора, че би имал някаква печалба, не е ясно. Този ВЕЦ е готов, но засега не е пуснат в експлоатация поради разни административни пречки. Тепърва предстои да се появи проблем или не, в зависимост от това дали използваната за ВЕЦ-а вода ще е повече, отколкото са нуждите за напояване, удовлетворявани досега от този язовир. Това ще си проличи много ясно от годишния лимит в разрешителното за водовземане на ВЕЦ-а, сравнен със годишния лимит от разрешителното на Напоителни Системи ЕАД. По-голям лимит за ВЕЦ-а не трябва да се допуска по никакъв начин и той не трябва да работи извън напоителния сезон.

3.1.7. Нови ВЕЦ-ове на язовир Жребчево

Основното предназначение на този язовир на Тунджа е за напояване, но на него при социализма е изграден и един малък ВЕЦ Жребчево, който в момента е частна собственост. През последните петнадесет години се пускат в експлоатация още ДВА частни ВЕЦ-а на същия язовир - Караново и Събрано. Преди няколко години беше направен още един опит за още един ВЕЦ, но този път компетентните органи отказаха да го разрешат след възражения на заинтересованата общественост.

Ето една публикация за ВЕЦ Караново, където става дума, че той е работил не само в напоителния сезон и какво е причинил през 2014г.:

<http://www.reki.bg/2014/07/4.html>

Иначе сега извън напоителния сезон се разрешава на стария ВЕЦ Жребчево да преработва водите за осигуряване на минимално допустимия отток в Тунджа, което е правилно.

Трябва да се отбележи също така, че язовир Жребчево в началото на април 2025г. е с доста малко вода - само около 136 милиона куб. м /при общ обем от 400 милиона куб. м/, язовир Копринка също /47 милиона от 142 милиона куб. м/, а язовир Пясъчник практически е изчезнал /16.7 милиона от 206/. Тези обстоятелства създават рискове за водите за напояване през 2025г. и сега сигурно се разбира от МОСВ, че вече не трябва да се удовлетворяват нуждите на ВЕЦ-овете приоритетно и дано природата да се смили и да вали още до напоителния сезон. При Пясъчник проблемът с неговото запълване с вода е неразрешим за тази година, но на този проблем ще обърнем внимание в раздел 5.

3.1.8. ВЕЦ-овете към язовир Копринка.

Това са ВЕЦ Копринка и ВЕЦ Стара Загора, собственост на Енергопро. Ето какво пише в една извадка от месечния график на МОСВ за комплексните и значими язовири за месец май 2020г., когато полезният обем е бил 95 милиона куб. м:

"След достигане на обем 125 милиона м3:

При наличие на приток, по-голям от 15.0 м3/сек и по-малък от 30.0 м3/сек ВЕЦ Копринка преработва постъпващия приток; от преработената вода към ВЕЦ Стара Загора се подава максималното възможно за отвеждане след централата водно количество, а останалото водно количество се изпуска в река Тунджа."

Същото е положението и през юни 2020г., когато наличният обем е 96 милиона куб. м, същото е и през юли, 2020г. и така се стига до август 2020г., когато наличният обем вече е само 66.7 милиона куб. м, от общ обем 142.2 милиона куб. м. През септември 2020г. водата спада до само 33.0 милиона куб. м.

Горното означава, че при влажна година язовирът пак не може да се напълни догоре, а миналата година този многогодишен изравнител буквално остана на локви.

За този язовир може да се даде пример как водите от него се подаат приоритетно за частните ВЕЦ-ове и не се осигурява оттокът в реката след язовира. Сигнало се е дотам, че контролните органи от БДИБР не са били допуснати до съоръженията, за да не могат да извършат проверка. Ето официално доказателство от сайта на МОСВ с месечните графици за комплексните и значими язовири:

https://www.moew.government.bg/static/media/ups/tiny/filebase/Water/Povarhnostnivodi/Mesechen_grafik/2020/%D0%98%D0%B7%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%8F/izm.grafik%2008.2020.pdf

И ето един цитат от горния документ със съкращения:

"Недопускането на контролния орган и неизпълнение на неговите разпореждания възпрепятства възстановяване на екологичното равновесие на река Тунджа и осигуряване на подхранването на подземните водоизточници, разположени в терасата на реката съгласно месечния график.

.....
Да се установят причините, поради които частни икономически субекти имат достъп и управляват затворните съоръжения в посока Стара Загора."

3.1.8. Нови ВЕЦ-ове на съществуващи съоръжения за питейна вода в Етрополе?

Пречиствателната станция за питейна вода на гр.Етрополе е проектирана 1990 г. Площадката ѝ е разположена на площ от около 17 дка в непосредствена близост до пътя Етрополе – Златица на около 5 – 6 км над Етрополе. В непосредствена близост до площадката на ПСПВ Етрополе е разположено водохващането на един от ВЕЦ-овете на р. Малък Искър. Видно от оригиналния инвестиционен проект за ПСПВ – 1990 г. и следващите преработки от 1995 г., проектът отговаря на правилата и нормативите, действали по време на изготвянето му, от което следва, че извършеното строителство за обект ПСПВ е в „режим на търпимост”, т.е. не подлежи на премахване или забрана за ползване. На сайта на община Етрополе е публикуван Годишния отчет за 2024 г. на Кмета на Община Етрополе:

<https://www.cross.bg/etropole-obshtina-stoiinost-1763791.html>

В него са цитирани подписани споразумения с МРРБ за финансиране на ВиК обекти, включително на изцяло нова пречиствателна станция за питейни води, на друга площадка на доста по-висока цена от предишен проект за реконструкция и модернизация на съществуващата ПСПВ Етрополе.

А на самия питеен водопровод в момента се предвижда да се изградят ТРИ нови ВЕЦ-а... Въпросът тук към МРРБ е: защо се допуска изграждането на нова ПСПВ на друго място, а не се използва готовата сграда на старата ПСПВ, в която има и оборудване?

Има и ТРИ действащи ВЕЦ-а на самата река Малък Искър над Етрополе, в района под мина Елаците. Ефектите от тях за града са, че най-горният ВЕЦ хваща замърсените води под мината и ги препредава директно на следващия ВЕЦ, а той - до следващия. Така замърсените води на реката не текат в коритото ѝ, а замърсените води текат само в тръби, които закарват и изхвърлят замърсяванията непосредствено над града, като по този начин се елиминират напълно

самопречистващите функции на реката за целия участък под мината. Ето само един от тези ВЕЦ-ове и каква сиво бяла боза се влива в задбаражното му блато:

<https://dams.reki.bg/0101-dam/2014-10-04>

Проблемът се задълбочава, когато има дъждове, защото тогава в реката се вливат повърхностните води, замърсени от насипищата на мина Елаците. Ето едно видео от 31.03.2024г., което показва за какво става въпрос:

https://www.facebook.com/reel/959901912891795?locale=bg_BG

Тук интересният въпрос към МОСВ и БДДР е: Какво пречиства изградената под мината ПСОВ и дали тази сиво-бяла боза, която тече в реката, е пречистената вода?

3.2. Други значими проблеми при управлението на водите у нас.

Извън посочените дотук, в този раздел ще бъдат разгледани още някои проблеми, които обясняват донякъде защо се случват кризите за вода у нас.

3.2.1. Загуби на вода или кражби и неинкасирани количества /търговски загуби/

Отговорът на този въпрос е, че към момента никой не знае точно колко, но че има големи кражби е сигурно. В МОСВ има експертни оценки за структурата на загубите за периода след влизане в сила на Закона за водите през 2000 г, предоставени от ВиК дружествата, които показват, че техническите загуби по онова време са доста по-малки, а основните загуби са от кражби и неинкасирани водни количества, на които им викат "търговски загуби". Освен това една част от водите, които се използват за питейни нужди, не се измерват въобще. Те не се измерват при източниците, които не се поддържат от ВиК или друг оператор и община, а също не навсякъде има измерване на ВиК операторите на отнетата при водоизточниците вода от природата. Това е Въпрос към МРРБ и МОСВ.

3.2.1.1. Кризата в Перник от 2019г.

Може да се счита, че през ранната пролет на 2019г. от язовир Студена за Перник някой открадна около 10 милиона куб.м вода, съдейки от месечните графици на МОСВ за комплексните и значими язовири през периода януари - юни 2018 и 2019 година, които бяха горе долу с еднаква влажност. В същия пролетен период на 2019г. Струма в Перник непрекъснато си сменяше цвета от сиво зелен, през ръждиво кафяв, до виолетово черен, което показва, че някои предприятия си промиса всичките, натрупани през годините замърсители и отрови, използвайки чистата питейна вода от яз.Студена. Вече имаше няколко такива случая и през последните 12 месеца.

Освен това, декларираните от ВиК Перник загуби от 93% по онова време са физически невъзможни, тъй като ако такива големи количества вода наистина навлизат ударно в подземните води, то те щяха да покачат нивото си и да избият на повърхността на много места.

3.2.1.2. Водоснабдителна система Черни Осъм за Ловеч и Плевен.

Според изявление на бивш министър на РРБ от ноември 2023г. пред БНР, към тази система има над 1000 /хиляда/ незаконни отклонения:

<https://bnr.bg/post/101896274/rehabilitacia-na-vodoprovoda-ot-sistemata-cherni-osam-shte-reshi-nai-barzo-problema-s-bezvodiето-v-lovech-i-pleven>

Това изявление съдържа коментари и за решаване на проблема, които са абсолютно правилни. Възможните решения ще бъдат разгледани тук в раздел 5.

3.2.1.3. Кражби на вода в Смолян.

<https://www.marica.bg/region/smolqn/vik-smolqn-sankcionira-abonati-s-nad-60-hilqdi-leva-za-krajba-na-voda>

Тук интересното е, че кражбите на вода представляват неправомерен състав по чл.216а или по чл.234в от Наказателния Кодекс, което значи, че директорът на ВиК оператора е трябвало да предаде нарушителите на прокуратурата, а не да ги глобява.

Потвърждава се и теорията, че докато населението в даден район седи без вода, за която все пак си плаща, за крадците няма режим на водата, за която не плащат нищо. Същото е положението с кражбите на вода от системата Черни Осъм за Ловеч и Плевен. И това нещо ще продължава, докато населението плаща и за "търговските" загуби на ВиК операторите, което е връх на несправедливостта.

В този ред на мисли, много добро впечатление направи съобщението на настоящия министър на РРБ пред Комисията за безводието, където той заяви, че се взимат мерки за установяване и на кражбите на вода, което е обнадеждаващо. Тези проверки са разпоредени още от служебния министър на РРБ Виолета Коритарова.

3.2.1.4. Кражби на вода в Дупнишко.

<https://bnr.bg/post/101867809/nad-10-akta-za-krajba-na-piteina-voda-v-s-samoranovo>

И отново извършителите не са предадени на прокуратурата, а само са глобени.

Интернет е пълен с подобни съобщения и досега няма нито един нарушител, който да е вкаран в затвора за кражбата на вода. А, разбира се, за кражба на вода би следвало да се счита и всяко нарушение на изискването за изпускане на минимално допустим отток под всяко съществуващо водохващане, без значение за какви цели е то. Ако крадците влизат в затвора, тогава те ще станат доста по-внимателни, скромни и предпазливи, а кризите за питейна вода, каквато стана в Своге през август 2022г., ще бъдат предотвратени и няма да се повтарят повече. Защото там 12000 човека останаха без капка вода, но никой не отиде в затвора, което е гаранция, че подобни катастрофи могат да се повторят отново.

3.2.2. Проблеми с водата на Пловдив и Хасково

Всеизвестни проблеми за град Пловдив и някои селища от областта са остарелите съоръжения, амортизираното оборудване и влошеното качество на водата, особено през лятото, когато се наблюдава завишено съдържание на нитрати, нитрити, манган и уран. Три от сондажните кладенци на четирите водоизточника - ПС Юг, ПС Север и ПС Изток - вече се намират в регулационните граници или в урегулирана територия на града. Ето подробности по темата:

<https://www.youtube.com/watch?v=d8EmrxyhOVA>

Тук проблемът се отбелязва най-вече заради непрекъснатите намерения и река Марица да бъде раздрана от нови руслови ВЕЦ-ове, които ще доведат до същото, което се случи с кладенците за Брестовица. Решението на експертите от Водоканалпроект от 1988 г. е водоснабдяването да се осигури гравитачно от каскадата Доспат-Въча, обаче и проектът, възложен на израелска компания, беше отхвърлен на междуведомствен технически експертен съвет у нас съвсем основателно. Впоследствие обектът е обявен за национален през 2023г. и оттогава няма сведения за някакво движение по проекта. Въпросът какво се случва трябва да бъде отправен към МРРБ.

За Хасковска област замърсяването на питейната вода с манган и уран също е добре известно и винаги става дума също да се осигури вода от каскадата Доспат - Въча, едновременно с проекта за Пловдив. И този въпрос е за МРРБ.

Дотогава, поне проблемът с урана вероятно би могъл да се преодолее /ако не е станало късно/, като на основание Закона за водите, министърът на околната среда и водите ограничи водовземането така, че да не се допуска водното ниво да се понижава под котите на най-плитко разположените уранови прослойки в района на града, но това изискване трябва да се спазва и от ВиК оператора /проект на такава заповед съществува от 2020 г.в МОСВ/. На базата на регионално проучване на проблема в целия Хасковски регион е установено, че уранът се появява след масово издаване на разрешителни за водовземане от Басейновата дирекция в периода 2013-2014 г. и в резултат на понижаване на водното ниво.

Вероятно такава е причината и за урана в питейните води в района около Пловдив.

Важните послания тук са:

1. **Че на реки, на които водите са донякъде замърсени, никога не трябва да се строят нови руслови ВЕЦ-ове,** защото е твърде вероятно ВЕЦ-овете да бъдат построени и да замърсят водата, преди да се построят новите водопреносни системи и населението да остане без вода, както стана с Брестовица. Пък и откъде накъде ще се строи нов ВЕЦ, който да замърси водата, а после държавата да плаща за нови източници на питейна вода, ако изобщо е възможно да се намерят такива?
2. **Че строителството на нови язовири може да се допуска, само ако има абсолютни гаранции, че водата в тях няма да бъде замърсена** - дали от естествени процеси, дали от стари мини или пък от нови мини, от земеделие и пр. Иначе нови замърсени язовири като Тракиец, Пчелина, Тополница, Огоста не ни трябват.

3.2.3. Проблеми с водата на Първомай, Виница и другаде - пак уран, много уран

<https://offnews.bg/obshtestvo/povisheni-stojnosti-na-uran-vav-vodata-na-parvomaj-zabraniha-ia-za-pi-833318.html>

<https://btvnovinite.bg/bulgaria/vtori-mesec-s-obogatena-s-uran-voda-v-2-balgarski-sela.html>

<https://dariknews.bg/regioni/plovdiv/vodata-v-pyrvomaj-krushevo-i-gradina-e-zamyrsena-s-uran-2399261>

И ето още по темата от друг репортаж на БНТ "Следите остават", много интересен:

https://www.youtube.com/watch?v=9ilfIK_QKDc

Този репортаж трябва да бъде изгледан задължително, за да стане ясно колко лесно се замърсяват нови кладенци за ПБВ, където водата е била чиста първоначално, само защото чрез водочерпенето те привличат замърсители от други места, където подземното водно тяло вече е замърсено.

ВАЖНО:

С ПМС № 163 от 20.08.992 г. се прекратява дейността по добив на уран на територията на цялата страна:

<https://www.ciela.net/svobodna-zona-darjaven-vestnik/document/-1088385021/issue/1335/postanovlenie-%E2%84%96-163-na-ministerskiya-savet-ot-20-avgust-1992-g-za-prekratyavane-na-deynostta-po-dobiv-na-uran>

Оттогава, досега е направено прекалено малко за рекултивация и предотвратяване на замърсяването на подземните и повърхностни водни тела от рудничните води на такива стари уранови мини. По този въпрос са компетентни МОСВ и МЕ и те биха могли да дадат някакви отговори. Отбелязва се тук, най-вече заради новите мини за злато, които безконтролно се разрешават в такива райони, като освен ЕЕ-1 и ЕЕ-3, може да се посочи за пример и мината за злато в Трън. И някой ден в тази малка държава трябва да се вземе решение - ще изровим ли всичкото злато, за да останем без вода и какво ще правим тогава, когато златото свърши?

3.2.4. Проблеми с водата на Плевен и Ловеч

В точка 3.2.1.2 стана дума за кражбите на вода от водоснабдителната система Черни Осъм.

Извън кражбите на вода, тук се отбелязва още едно обстоятелство за водата на Плевен и то е, че през 2020г. със съгласието на компетентните органи на МОСВ водоснабдителната система Крушовица за Плевен от подземни води беше задръстена с бентонит заради преминаването на Турски поток през река Вит. Ето доказателство за това:

3.2.5. Проблемите на язовир Пясъчник

Този язовир е от големите язовири у нас - 206 милиона куб. м. Построен е при Соц-а с идеята да се пълни с помпи от каналите за напояване, а не от едноименната река, която е много малка. Така водите от каскадата Белмекен - Сестримо биха могли да се складират в язовира през зимата, когато каскадата произвежда много ток, за да се използват през напоителния сезон. Отделно самата помпена група също би могла да участва в балансирането на електроенергийната система "надолу", тоест да харчи тока в моменти на свръхпроизводство и ниско потребление.

Обаче понеже някой демонтира помпите, от дълги години системата не работи и язовирът бавно и неумолимо губи вода и спада, като миналата година достигна почти до мъртвия си обем и голяма част от рибата в него измря. Разбира се, този въпрос не е разгледан в Раздел 2 на ПУРБ 2025-2027 на Източнобеломорски Район. Добрата новина е, че от миналото лято НС ЕАД предприема стъпки за възстановяване на помпената система, което би било полезно и от гледна точка на балансиране "надолу" на производството на ток от ВЕИ.

3.2.6. Кражбата на тръбите на Напоителни Системи ЕАД

Тук просто се отбелязва и това действие от 2012г., за което просто няма сравнение:

<https://epicenter.bg/article/archive/25168/11/0>

15 000 тона супер скъпи тръби, продадени за скрап! Резултатът е, че сега вече е невъзможно да се използват дори водите на Дунава за напояване и помпените станции по Реката се използват само за отводняване на прилежащите й терени зад дигите, но не и за напояване. За възстановяването на тази щета ще трябва милиарди.

3.2.7. Проблемите с водата в Ямболско, Елховско и другаде по поречието на Тунджа.

През 2024г. - <https://dariknews.bg/regioni/yambol/rezhim-na-vodata-v-25-sela-v-iambolsko-2391750>

Подобни кризи в района се случват почти всяка година и причините не са само суша, защото водите на Тунджа се отклоняват след язовир Жребчево за ток и за напояване. Така Тунджа под Жребчево остава на локви през лятото и кладенците в терасите й остават на сухо.

ЗАБЕЛЕЖКА:

Тук ще трябва да спрем с представянето на подобни случаи, защото иначе този доклад ще стане безкраен.

3.3. Устойчивост на предприетите досега мерки.

В този раздел накратко ще бъде коментирана схемата, която отчетливо се прилага у нас след кризата в Перник от 2019г. Тя се изразява в следното:

Създава се някъде криза - или нарочно, или от некомпетентност, или от нерешени стари проблеми. Веднага след това започват да се харчат много милиони за всеки възникнал проблем поотделно.

Най-типичен пример е Перник, за който срещу повече от 20 милиона лева се построи новият водопровод за водата от София, до гр. Перник, и този водопровод не закара до Перник предвидените обеми вода, защото при пробите имаше проблеми с новия водопровод. Този водопровод е доставял вода само в периода април - октомври 2020г. От октомври 2020г. вода за Перник по този водопровод не е доставяна.

По повод посочената схема възникват много въпроси, от отговорите на които могат да се направят изводи за бъдещите действия. Ето някои от тях:

Питане към ВиК:

- Какви средства през последните 10 години са постъпили във ВиК Перник и какъв е ефектът от финансирането с източници Световна банка, Оперативна програма околна среда и Национален бюджет по време на водната криза, заеми от БВИКХ и други. Какъв е крайният резултат досега по отношение на загубите на вода?

Питане към ВиК Бургас:

- Какви средства е инвестирал ВиК Бургас и колко още са необходими за използване на язовирите Ахелой и Порой за питейно водоснабдяване?

- Има ли сравнение с други алтернативни решения, вместо използването на тези два напоителни язовири с малък обем и без санитарно-охранителни зони? Например, използването на чистите води на Девненските извори за гр. Варна? Доколкото е известно, вече се работи по този въпрос - <https://bnr.bg/post/102099741/voda>

Питане към ВиК Шумен:

- Защо едновременно работят новият и старият довеждащи водопроводи за питейно водоснабдяване от яз. Тича и защо доскоро се наблюдаваше замътване на водата в Шумен?

/Тук има една добра новина и тя е, че в края на февруари 2025г. е пусната официално в експлоатация новата пречиствателна станция/

За радост има и добри примери, като например споменатия във въведението Воден Цикъл на Враца, или пък оправянето на водоснабдителната мрежа на община Троян. Ето един репортаж по темата за Троян:

<https://www.segabg.com/hot/category-bulgaria/troyanski-sela-po-dobre-rezhim-otkolkoto-nov-yazovir>

И ето един цитат:

"Всички специалисти казват, че загубите са 70 и повече процента. В момента към централния водопровод група Черни Осъм подава 300-320 литра в секунда, което е повече от четвърт кубик вода в секунда. Вие може да си направите сметката 70% от триста литра колко достига до потребителите на вода в градовете"

Има и примери, които са наистина вдъхновяващи, като например пускането на водопреносната система от язовир Ястребино за град Омуртаг през декември 2023 г.:

<https://bnr.bg/shumen/post/102023349/voda-za-omurtag>

Щастието на Омуртаг обаче не продължи дълго, защото като спря токът през януари 2025 г., и помпите спряха, но да се надяваме, че този проблем може да се реши трайно, като например, се използва монтирания дизелов агрегат на площадката на помпената станция:

<https://novini.bg/article/2025031104282041247>

Тук трябва да се посочи и фактът, че от няколко години у нас се влагат много пари за свестяване на една част от малките язовири, които не се използват за нищо. Какви проблеми има при тази дейност става ясно от следния репортаж:

https://btvnovinite.bg/predavanja/120-minuti/zlatnite-presahnali-jazoviri-na-balgarija-razsledvane-na-marin-nikolov.html?fbclid=IwY2xjawIoVexleHRuA2FlbQIxMAABHcM4TuObcsp_i5i2IF-uGs3cIkbgxgwW8rmMwOlGJ-BvEC1rDqQMSIyZb_g_aem_-lNHZKp9g3YczT_pKCFe6Q

Не на последно място се отбелязват още две добри новини. Едната е от волеизявление на министъра на РРБ пред Комисията по безводието, че започват масови проверки за кражбите на вода. Доколко тези проверки биха могли да бъдат полезни, зависи от съответните ВиК оператори и дали те не са наясно с кражбите, още повече че е интересен въпросът - Защо тези проверки започват чак сега?

Втората добра новина е от волеизявление на министъра на ОСВ, че вече са заделени 800 милиона лева от ОПОС за финансиране на нови ВиК проекти и рехабилитация на съществуващите системи. Много добра новина, стига рехабилитацията да се реализира правилно.

4. Нови заплахи пред осигуряването на вода с достатъчно количество и качество за питейно битово водоснабдяване и за напояване.

В повечето раздели дотук бяха посочени много от заплахите, които са актуални в момента, и чието развитие в бъдеще не води до нищо добро за източниците на вода за пиене и за напояване.

Някак негласно досега бяха пропуснати сечите, но то се разбира от само себе си и всеки човек е наясно с водоохранните и водозадържащи функции на горите. Все пак, добрата новина е, че поне по съгласувателните документи в МОСВ сякаш не се предвижда увеличаване на сечите, но като че ли не се предвижда и намаляване. А през годините назад имаше няколко протеста на малки населени места заради сечи в близост до питейните им водоизточници, които сечи трябва да се ограничат максимално.

Този раздел е необходим, за да се изяснят някои нови заплахи, които възникнаха през последните години и се пропускат най-често и лесно, а пък за тях не беше включена нито една мярка в новите ПУРБ-ове, въпреки настояванията на заинтересованата общественост. Ето за кои слабо популярни нови заплахи става въпрос:

1. Бурното развитие на нови мини.
2. Бурното развитие на нови фотоволтаични системи и намеренията за изграждането им и върху водни обекти.
3. Намеренията за засилено използване на геотермална и хидрогеотермална енергия.
4. Законопроектите за нови водоизточници за напояване без процедури по ЗООС и ЗВ
5. Кражбата на наносни отложения от реките
6. Проектите по Дунава
7. Липсата на специалисти във водния отрасъл

4.1. По горните точки от 1. до 4. се отбелязва, че ако всичките намерения за описаните дейности се развият у нас в пълен мащаб, има риск големи територии от държавата ни да останат без вода. Проблемите, които ще се създадат и вече са в ход, са ясни и описани вече тук за съществуващата минна дейност у нас.

Що се отнася до съседна Сърбия, за която вече стана дума за съществуващите мини Подвирови и Грот в Босилеградско, тук трябва да се добавят бъдещите рискове. В Босилеградско има намерения и за две нови бъдещи мини за злато на Медголд - при селата Тлъмино и Долна Любата, а в района на Бор в поречието на Тимок в момента бурно се развиват процедурите за още няколко нови мини за метални полезни изкопаеми.

В Сърбия не се взимат никакви мерки за пречистване на рудничните отпадъчни води и даже нямат качествени хвостохранилища под флотационните им съоръжения, така че всичките замърсители се изливат директно в реките.

Другата Заплаха, която засега все още е в процедура и не е решена окончателно, е една мина за метални полезни изкопаеми в Северна Македония, която се нарича "Иловица - Штука" и е в района на Струмица. След бурни протести на местното население, македонското МОСВ отказа да даде разрешение, но инвеститорът обжалва решението и до преди една година все още нямаше решение на съда, но липсва по-актуална информация по въпроса. Разбира се, нашето МОСВ може да отправи ново запитване до Северна Македония и да предостави актуалната информация, след като я получи.

Въпросът с тази мина е много важен и актуален, защото тя ще е огромна, хвостохранилището ѝ ще бъде в коритото на един приток на река Струмешница и тя би могла да замърси тази наша река, поставяйки под риск кладенците за Петричкия край на България.

За случаите в Сърбия и в Северна Македония е информиран и ИК на Конвенцията за ОВОС в трансграничен контекст от Еспоо. Същото неизбежно ще се случи и с предстоящите у нас бурни минни дейности в Източните Родопи.

Фотоволтаичните системи от своя страна създават проблеми заради нарушаването на естествената почвена покривка в големи площи от земеделска земя и пасища, или пък в горски територии, като от гледна точка на водните баланси категорията на земята не е важна. Проблемът е, че естествената почвена покривка с тревната и храстовидна растителност върху нея препятсват ерозията и задържат водата да не се оттича скоростно в реките. По този начин се намалява и рискът от наводнения, и се подхранват подземните води.

Що се отнася до фотоволтаиците, разположени върху водни обекти, такива у нас никога не трябва да се допускат! Показателна е съпротивата на хората от град Монтана, които се вдигнаха на протести срещу използването на яз.Огоста с такава цел. Проблемите от такива фотоволтаици тук няма да бъдат описвани, но няма проблем да се отговори на всеки въпрос на Комисията.

Що се отнася до геотермалната и хидрогеотермална енергия, за която вече започва същото бурно развитие, трябва да се знае, че тези дейности създават рискове за количеството и качеството на подземните води. С измененията на ЗЕВИ се създаде благоприятна среда и за тези дейности, без да са отчетени рисковете. Безконтролното сондиране създава рискове за замърсяване на подземните води и свързване на по-горните с по-долните водоносни хоризонти, и това нещо се доказва при новите кладенци за Брестовица, която бяха прокарани до съществуващите.

Обаче тук въобще не става дума гореописаните дейности да бъдат забранени! Става дума да се въведе поне някакъв ред, защото, например, към момента исканията за договори за присъединяване само на нови фотоволтаици сигурно са надхвърлили 50 Гигавата нови мощности, които ще заемат огромни територии. И какво ще го правим този огромен и несигурен ток, никой не знае, както и какво ще правим с отпадъците след изтичане на срока на годност на фотоволтаиците. **Ето защо трябва да се изготвят съответни стратегически документи за развитие на такива източници и те да преминат през процедурите по ЕО и ОСВ, за да се въведе някакъв ред.**

Заплахата за подземните води става още по-голяма, като се отчете, че през последните години нивата на подземните водни тела непрекъснато спадат навсякъде у нас. Например в Хасково нивото е с 10 до 20 м. по-дълбоко от това, измервано в региона през 1993 г. Повсеместното спадане на нивото се потвърждава от докладването на НИМХ пред Комисията, а и се съди по спадането на водата в кладенците на населението, както и по други белези. Така например, даже и езерата в Южния парк на София вече пресъхват през лятото.

Това не попречи през последните години вече няколко пъти да бъде внасян един ЗИД на Закона за водите, с който се целеше за земеделски нужди да могат да се изгражат нови кладенци и открити речни водохващания навсякъде, без съответните процедури по реда на ЗООС и ЗВ. По тази тема, в комбинация с рисковете от геотермалната и хидрогеотермална енергия, понеже и те са огромни и тук няма място, всеки, който се интересува за подробностите, може да се запознае със следното становище и да научи какви са рисковете:

https://dams.reki.bg/uploads/Docs/Files/OBJECTION_ZID_ZEVI-2023_DK2.pdf

За съжаление, и новото правителство декларира подобни намерения наскоро:

<https://www.moew.government.bg/bg/ministur-manol-genov-rabotim-za-oblekchavane-na-razreshitelnite-rejimi-za-vodopolzvanе-za-napoyavane/>

В това официално съобщение от сайта на МОСВ се прогласяват намерения за нарушаване на относимата правна рамка, от които тук само ще посочим, че органи на МОСВ нямат права и не могат да "променят нормативните условия". А намеренията да се облекчават режимите за издаване на разрешители за водовземане ще доведат до нарушаване на вече придобити права и накрая всички ползватели на подземни води вкупом ще останат без вода. Да не говорим за водовземането от

повърхностни водни обекти, от които всеки щял да може да водовзема, изграждайки свои съоръжения където си иска?

4.2. Изземването на наносни отложения от реките

Маскирана като "почистване" на речните корита, това на практика е кражба на строителни материали - пясък и чакъл, които са подземно богатство според ЗБП, изключителна държавна собственост според Конституцията, и добивът им може да става само с концесия. Ето два телевизионни репортажа, които изясняват картината по река Марица:

От 2021г.: <https://bnt.bg/news/zashto-11-mosta-okolo-plovdiv-sa-s-podkopani-osnovi-301184news.html>

От 2025г.: <https://www.youtube.com/watch?v=VnRhsUPTRrE>

Подобна е картината и по Струма, където няколко моста вече аварираха през последните години. И освен щетите за бюджета, по-големите щети се нанасят на критичната инфраструктура, която пресича реките - мостове, водопроводи и пр., и се нанасят непоправими щети и на подземните води. Това е така, защото от вкопаването на реките се понижава и нивото на подземните води, пресъхват кладенци, къщите на хората се напукват и пр., като най-типичен пример в това отношение е село Мирово.

<https://btynovinite.bg/bulgaria/trevoga-ot-ekologichna-katastrofa-s-r-marica-zaradi-otstranjavane-na-nanosi.html>

От вкопаването на реките се повишава и рискът от наводнения, защото бреговете стават отвесни и с много голяма височина, от което първото наводнение може да ги изкопае и отнесе, да ги закара и натрупа при първия завой на реката, да я задръсти и тя да излезе от коритото си.

Голяма заплаха за питейните кладенци представлява и изравнянето на естествения дънен субстрат, който играе ролята на естествен филтър, непозволяващ протичащи замърсени води от реките да навлизат в подземните води, с които са хидравлично свързани.

Схемата се организира от областните управители, със съдействието на съответните директори на РИОСВ и на Басейновата Дирекция, като безспорни рекордьори са Басейнова Пловдив и РИОСВ Пловдив. Това изземване на наносни отложения от реките трябва да бъде спряно с всички възможни средства, макар че за Струма и за Марица вече е много късно.

Все пак, след като прокуратурата в Пловдив се задейства най-после по репортажа от 2025г. на Гласнюз, сега вече се чуват гласове от някои областни управи за промяна на законодателството. Ето един пример за това от Смолян:

https://www.marica.bg/region/smolqn/ot-smolqn-nastogvat-za-promeni-v-zakonite-za-pochistvane-na-rechnite-korita?fbclid=IwY2xjawIqxtRleHRuA2FlbQIxMAABHc_s_Z5T966ReRljSLJFi9Eqqt8TxoYkT0DzUF-QZrUeNSfzkfG_wCBH4A_aem_wrqkGNfTGyrFdh2Rg4z8qQ

И ето един цитат:

"Давани са такива разрешителни, като избраната фирма, вместо да получи заплащане от областния управител, е получавала материала, който изземва от речното корито. Но това е против закона и в момента се извършват проверки в тази връзка..."

Тоест, нарушителите сега са се сетили, че нарушават закона и искат промени?

Забележки:

1. Областните управители нямат права да сключват договори за разпореждане с подземни богатства, още по-малко пък бартерни сделки, а "инвеститорите", тоест фирмите, нямат права да инициират и осъществяват подобни изземвания на подземно богатство от коритата на реките и от водохранилищата, от което следва, че те не отговарят на определението за

"възложител", дадено в §1, т.20 от ДР на ЗООС и не могат да бъдат третираны като възложители от "компетентните" РИОСВ и Басейновите дирекции.

2. За описаните дотук заплахи бяха предложени мерки към новите ПУРБ 2025-2027 и всичките предложения бяха отхвърлени.
3. Трябва да се прави разлика между гореописаните "почиствания" от наноси и почистванията на битови, промишлени и строителни отпадъци от коритата на реките, което се извършва на доброволчески начала от риболовни и други местни организации, и което в последните години се разраства лавинообразно. Такава дейност допринася голяма полза за чистотата на водата в реките, но пред нея има и една пречка, когато тя се извършва в защитени зони от мрежата Натура 2000, защото тогава се изисква разрешително за ползване на повърхностен воден обект по Закона за водите. Така процедурата се утежнява и на практика спира тези дейности, затова в Раздел 6 е предложена една елементарна промяна на закона за решаване на този проблем.

4.3. Проектите по Дунава

Два такива проекта вече са одобрени от ЕК за финансиране - Проектът за удълбочаването на Дунава - FAST DANUBE и Проектът за нов хидровъзел Никопол - Търну Магуреле. И двата проекта създават огромни рискове не само за кладенците в терасите на Реката, но и за останалата критична инфраструктура - пътища, водопроводи, далекопроводи и пр., както и за сигурността, имуществото и живота на хората в свлачищните райони, от които най-застрашен е Оряхово, по-малко Орсоя при Лом, но и много други места по Дунава, имайки предвид че 2/3 от дължината на българския бряг е засегната от свлачищни процеси, а няма гаранция, че няма да се възбудят и нови свлачища.

4.3.1 Проектът FAST DANUBE

Този проект поражда рискове за възбуждането на свлачищата по високия и неустойчив български бряг. Ето за какво става дума:

<https://www.youtube.com/watch?v=2twLxNB4yqI>

И когато предупрежденията на българските експерти по геотехника за рисковете от възбуждането на свлачищата станат факт, тогава се създават рискове и за питейните кладенци в терасите на Реката, и за водопроводите покрай Дунава. Така например, водоснабдяването на град Лом се осигурява от кладенци при село Добри дол, а водопроводът преминава точно през свлачището Орсоя, точно където е единият участък, в който е предвидено драгиране и приближаване на фарватера към нашия бряг.

4.3.2 Проектът за хидровъзел при Никопол - Търну Магуреле.

На този проект няма да му се обръща сериозно внимание тук и сега. Единствено трябва да се посочи, че в дълбокия Социализъм Тодор Живков се е отказал от него и е върнал обратно булдозерите и багерите, които са били изпратени по Дунава, за да започнат строителството. При всички положения този проект ще окаже и негативно въздействие върху кладенците за питейна вода, както всички останали руслови ВЕЦ-ове на замърсени реки, за които стана дума по-горе. При заявен интерес от страна на Комисията по безводието ще бъдат предоставени допълнителни данни.

Трябва да се посочи, че напоследък се извадиха много такива проекти, планирани, но неизградени при социализма, защото е имало специални причини те да не се реализират тогава. Като се проучат и разберат тези причини, трябва да се преосмислят източниците на информация, препоръчващи такива проекти. А проектът Никопол - Търну Магуреле и без това няма никога да се изгради и това ще се разбере някой ден, когато му дойде времето.

4.4. Липсата на специалисти във водния отрасъл.

Тук само се маркира този проблем, защото той е от изключителна важност и защото най-сигурният начин да се ликвидира всяко познание във ВиК отрасъла у нас е като се сключват рамкови споразумения и/или договори с Израел за проектиране на определени обекти. Защото у нас все още има специалисти, които са останали без работа, и защото израелците не познават специфичните национални условия. Така се стига до недоразумения като израелския проект за водоснабдяване на Пловдив от яз. Въча, който беше отхвърлен от междуведомствен технически експертен съвет съвсем правилно.

Разбира се, обявяването на специалностите от ХТФ на УАСГ за защитени е една стъпка в правилната посока, но тя е крайно недостатъчна, ако не се създадат възможности за работа на тези специалисти. В този смисъл, обединяването на катедрите Хидротехническо и Хидромелиоративно Строителство са много лош знак за драстичното намаляване на броя на студентите по тези специалности.

4.5. Накрая на този раздел трябва да обърнем по-подробно внимание на най-голямата, относително нова заплаха, която беше коментирана накратко и в раздел 3.

Става дума отново за **Схемата**, която се развива в последните години с пораждането и последващото управление на кризите за питейна вода, изразяваща се най-често в следната последователност:

- Създава се някъде криза за питейна вода, изкуствено или от некомпетентност, заради negliжиране на естествени причини.
- Веднага се изваждат разни остарели проекти, които не са реализирани през Соц-а, за което тогава е имало специални причини. Става дума за нови язовири и/или за нови довеждащи водопроводи.
- Алтернативно се предлагат нови проекти за решаване на проблема, които още по-често струват десетки или стотици милиони.
- Започват големите спасителни инвестиции.

Първата стъпка най-често се дължи или на кражби на вода, или на лошо управление на водите, или едновременно и на двете, за което са дадени десетки примери тук.

Кой печели?

Първо печелят тези, които са откраднали водата или са я използвали за частните си интереси в ущърб на обществото.

Второ, печелят консултантите, които са изровили проектите от миналото.

Трето, печелят проектантите, които биха проектирали новите проекти.

Четвърто, печелят изпълнителите на тези проекти, като често, но не винаги проектантите са техни служители.

Пето, най-много печелят производителите на пластмасовите шишета, бутилиращите компании и търговците на вода, а веднага след тях се нареждат и преработвателите на пластмасовите отпадъци...

Тази схема е много трудно да бъде спряна, защото всички печелят, с едно изключение.

Примерите:

Кризата в София при Янчулевата зима, когато се построи деривацията Скакавица с 280 милиона лв. и която свлачище я разруши само след 2 години. Освен това тя така и не спаси софиянци, тъй като яз. Искър се напълни тогава и се пълни и досега от собствения си водосбор без проблем.

Кризата в Перник от 2019г., когато се построи водопроводът от София до Перник. Тогава веднага извадиха спомена за язовир Раянци, който би бил грешка, защото водата от него ще се закарва до Перник с няколко помпени групи и би струвала на перничани теглото си в злато.

Кризите в Шумен от 2020г и досега - след всяка криза се изважда проектът за доставяне на вода за Шумен от водоснабдителната система Дунав, от която водата ще струва на Шуменци също теглото си в злато заради помпането, а те и без това плащат доста скъпа вода.

Кризите в Бургас и Варна - започна някаква рехабилитация и подготовка за питейно водоснабдяване от язовирите за напояване Порой и Ахелой, която не е известно докъде стигна и колко пари се изхарчиха дотук. Събуди се и старата идея за язовир Индже войвода, вместо Девненските извори с огромния си капацитет от 3200 л/сек. да се използват за град Варна, за което има вече разработен Идеен проект и това е добра новина. Неизвестна е причината и защо да не се използва съществуващият язовир Цонево за същата цел след изграждане на пречиствателна станция за питейни води.

Кризата в Своге от 2022г. - след нея веднага от общината се ентусиазираха да се инвестира в нови водоизточници. Тук добрата новина е, че засега има намерения за подмяна на съществуващия довеждащ водопровод, но и тя позамря, но поне има проект.

Кризите в Ловеч и Плевен - веднага се взе решение за язовир Черни осъм /около 600 милиона лева според предходното служебно правителство/, вместо първо да се спрат кражбите и да се рехабилитират довеждащите водопроводи, както и да се възстановят водоснабдителните системи Крушовица, Долна Митрополия и Биволаре за град Плевен. Още по-интересно е защо не се споменава, че и язовир Сопот навремето е бил предвиден за питейно водоснабдяване на град Ловеч и даже е имало изграден водопровод, който в момента е в неизвестно състояние, но поне една част от тръбите са откраднати. Въпросът към МОСВ и МРРБ е: защо не се използва язовир Сопот, вместо да се строи язовир Черни Осъм? На тези въпроси ще се бърне специално внимание в следващия раздел.

Кризата в Севлиево - там редовно има проблеми и язовир Бяла е едно старо решение, което се представя като спасение. Разбира се, към него трябва да се пристъпи едва след като се докаже, че само оправянето на загубите и на кражбите във водопреносната система не решава проблема.

Кризата в Благоевград - всъщност, в Благоевград криза през 2024 нямаше, което не попречи веднага да се заговори за язовир Ракочевица при Горно Осеново. Все пак е недопустимо за град под най-водната планина у нас Рила да няма питейна вода, но това е обяснимо, след като на кота около 1900 метра всички реки са хванати 100% от деривациите на НЕК за Белмекен. И все пак, Благоевград има и резервни кладенци в терасите на Струма.

Кризата в Кюстендил - и тук през 2024г. нямаше криза, но за пореден път се заговори за довършването на язовир Кюстендил над Слокощица. В следната статия, наред с яз.Кюстендил са цитирани и повечето от гореспоменатите язовири

<https://www.segabg.com/hot/category-economy/selishta-se-molyat-za-dovurshvane-na-zaryazani-yazoviri>

Към горния списък трябва да се добавят и язовирите Падеш /за него се сетиха след наводнението в поречието на Стряма - селата Богдан, Каравелово, Слатина и пр./, язовир Яденица и каскадата Горна Арда, която също не е забравена.

ВАЖНО:

Тук се обърна специално внимание на тази схема, защото тя все повече се налага от замесените в нея лица и става все по-трудно да ѝ се противодейства. Ето защо и съвсем очаквано се появиха съобщения из медиите за строителството най-малко на три, пет и повече язовира, които ще бъдат коментирани по-подробно в следващия раздел. Даже през лятото на 2021г. служебен кабинет подготви и предложение за ЗИД на ЗВ с цел заобикаляне на забраната на нови ВЕЦ-ове в Натура 2000 зоните за местообитанията от чл.118ж ЗВ, изграждането на които би довело до изясненото вече замърсяване на питейни източници, и непрекъснато се появяват нови и нови подобни заплахи, с цел задоволяване на частни икономически интереси, за сметка на питейните източници за населението.

5. Предложения за допълнителни мерки и за решения - краткосрочни, средносрочни и дългосрочни.

5.1. Опитът от някои досегашни успехи.

Тук трябва да се има предвид, че едно евентуално строителство на нови язовири няма да реши проблема за два дена и трябва да се поучим от натрупания досега опит със строителството на нови язовири. Ето малко примери от последните 20 години:

- **Язовир Луда Яна**, довършването на строежа на който започна през 2016г. В момента той май се завирява и не се знае кога ще бъде пуснат в експлоатация. Типичен пример за строителството на нови язовири у нас. Строителството започна със средства от заема на Световната банка. След като парите свършват и фалират фирмите от първия консорциум, започнал изграждането на яз. Луда Яна и ПСПВ, и след период на престои, в който не се строи нищо, се избира нов изпълнител и продължава довършването с бюджетни средства. Междувременно, от стр.30 на новата програма на правителството разбираме, че в нея е включено някакво доизграждане на Пречиствателна Станция за Питейни Води /ПСПВ/ на този язовир.

Въпросът към МРРБ тук е: Какви средства от заема със СБ и кога са изразходвани за изпълнението на язовир Луда Яна, и какви средства и кога са изразходвани от бюджета за довършване на строителството на същия язовир, на ПСПВ и на съпътстващата инфраструктура към него?

- **Язовир Пловдивци**. Построихме го и накрая установихме, че изградените незнайно кога и от кого свързващи водопроводи с населените места са неизползваеми.

Отново въпрос към МРРБ: Прави ли се нещо за довеждащия водопровод от този язовир? Колко години инвестицията няма да допринася ползата, която се е очаквала?

Въпрос към МОСВ: Имаше ли все пак положителна роля изграждането на язовира при обилните валежи в района и как той допринесе за предотвратяването на наводнения?

- **Язовир Цанков камък**. Най-интересният пример за язовир, който явно е бил много по-важен от язовирите за питейни нужди, за да се построи пръв, преди тях. Обявени един милиард лева, изхарчени за него, без да се знае колко точно ни струваше. Като го построяват, тогава научават, че районът е карстов и затова този язовир не е бил построен при Соц-а.

И язовирът не задържа вода, защото тя потъва и изтича през карста, и язовирът не може да се напълни. Следва свръхбюджетно торкретиране на скатовете на Въча и Гашня с бетон, което в суровите климатични условия в планината ще трябва да се възстановява доста често за неизвестни пари. След торкретирането язовирът продължава да не задържа вода и две реки извират от скатовете под стената на язовира. Така имаме чисто нов язовир за един милиард и с големи загуби на вода, с изграден на него един ВЕЦ с 85 MW мощност, който работи само докато има вода.

Допълнителната полза за населението е, че преди да се построи язовирът, пътят Михалково - Девин се изминаваше за 20-тина минути, а сега се обикаля из баирите повече от един час, а на места скатовете над пътя се сричат и се харчат пари за отпушването на пътя. Като се вземат предвид всичките допълнителни разходи, интересен въпрос е каква точно е ползата от този язовир и дали тя покрива разходите?

Тези примери са дадени тук, за да се демонстрира как се строят досега и какви са ползите от новите язовири у нас. От опита с язовирите Луда Яна и Цанков камък се налага и извод, че всеки нов язовир никога не струва парите, които първоначално са обявени на обществото.

Освен това трябва да се има предвид, че язовирите са доста рискови съоръжения по отношение на замърсяването им, ако рискът не е изследван още при предпроектните проучвания. Понастоящем имаме четири от комплексните и значими язовири по Приложение №1 ЗВ, на които водата е или напълно неизползваема, или предстои да се замърси до такава степен, че да не става даже и за напояване, да не говорим за пиене - Пчелина, Огоста, Тополница и Тракиец. Това са цъкащи екологични бомби със закъснител, в държава с висока сеизмичност, която засега ни им провежда Оценка на Риска на стените и на съоръженията. Запълването на язовирите с тиня е друг

основен проблем, бавен, но неумолим, който поставя много важния въпрос - какво ще се прави с тях в далечното бъдеще, когато те се запълнят догоре? Поколенията след нас да му мислят.

Имайки предвид гореизложеното, може да се посочат следните мерки за намаляване на кризите за питейна вода:

5.2. Краткосрочни мерки.

Мярка №1 - Жестоки, безмилостни мерки за намаляване на кражбите на вода от довеждащите водопроводи и от водопреносните мрежи на ВиК дружествата. Опитът от София, Враца и Троян са показателни за това, че тези мерки, заедно с рехабилитацията на водоснабдителните мрежи, доказано са най-устойчивите за решаване на водните кризи. **За кражба на вода трябва да се лежи в затвора, за да има надежда за решаване на проблема.** Иначе ние ще подменяме мрежи и ще строим нови язовири, а те ще крадат още повече! Тези мерки са най-бързите и най-евтините възможни.

Може да се обмисли създаването на мобилна група към МРРБ, която да прави изненадващи проверки из страната, без да има връзка с местните ВиК дружества и с местните потребители. Такава мобилна група имаше едно време в ИАРА за справяне с браконьерството и тя беше много успешна.

Други важни краткосрочни мерки са:

5.2.1. Обучение и стимули за населението да пести питейната вода, да не я използва за други нужди, освен за пиене, обаче за да стане това, обществото трябва да бъде убедено, че са прекратени кражбите. Защото не може едните да пестят и да плащат, а другите да крадат безконтролно! В тази посока е необходима и коренна промяна на ценовата политика за ВиК услугите. Таксата водомер не е лоша идея, но тя трябва да се съпровожда и от двустепенна цена на водата, като се предвидят помощи за социално слабите хора на принципа на помощите за енергийно бедните, защото всеки човек има право на достъп до чиста питейна вода до определен жизнен минимум. А когато водата се превърне в лукс /например за пълнене на басейни, поливане на дворове и пр./, тогава тя трябва да се плаща като луксозна стока. При нужда, може да се представят още основания за тези препоръки.

ВАЖНО:

Към тази мярка, свързана с пестенето на вода, трябва да се добави и спешното актуализиране на *Тарифата за таксите за водовземане, за ползване на воден обект и за замърсяване*. Това нещо трябваше да стане едновременно с новия бюджет. Не се очаква съществено отражение върху крайната цена за потребителите на питейна вода, тъй като цената на кубик при водоизточника е хилядни от стотинката, а крайната цена на услугата при чешмите се формира от много други компоненти.

5.2.2. Въвеждането на ред в развитието на минното дело чрез процедурите по ЕО и ОСВ за Стратегията за развитие на минната индустрия, с отчитане на кумулативните ефекти с всички други планове и програми. И без това тези процедури са задължителни по ЗООС и защо не са проведени досега, трябва да отговорят от МОСВ и МЕ.

В тази посока е задължително и изготвянето и/или актуализирането най-после на ОУП на всички общини у нас, за да се отразят новите мини в тези устройствени планове и те да бъдат оценени през гореспоменатите процедури по ЕО и ОСВ. Това е необходимо за оценка на кумулативните ефекти във всяка община поотделно. Например - ОУП на община Крумовград е готов от доста години, но едва през март 2024г. е издадено Становище по ЕО на РИОСВ Хасково и оттогава няма данни този ОУП да е одобрен от министъра на РРБ, а в ОУП на община Ивайловград новите мини ги няма въобще.

5.2.3. Изложеното в предходната точка важи и за бурното развитие на новите фотоволтаични системи, и за геотермалната и хидрогеотермална ВЕИ енергия. Трябва да се въведе някакъв ред чрез актуализация на ОУП и съответните ЕО и ОСВ, а фотоволтаиците върху повърхностни водни обекти трябва да се забранят с промени в законодателството.

5.2.4. Стихийното изземване на наносни отложения от реките трябва да се допуска САМО ако участъкът е идентифициран и включен в съответния актуален ПУРН на съответния басейнов район! Просто областните управители и кметовете трябва да заявяват такива участъци при изготвянето на ПУРН, които всеки може да ги провери дали наистина са задръстени и да възрази, а изриването на безброй отделни парчета от цяла една река, както се случва сега без оценка на кумулативните ефекти, няма начин да бъде одобрено в докладите по ЕО и ОСВ за самия ПУРН, защото е пример за класически "Salami slicing". Така и засегнатите общини могат да възразяват срещу такива кражби, а не както е досега - да бъдат поставяни от областните управители и органите на МОСВ пред свършен факт и после да протестираат!

5.2.5. Трябва да се изменят условията на разрешителните по ЗВ на новите малки, подязовирни ВЕЦ-ове така, че да не използват приоритетно водите, необходими за пиене и за напояване, както е досега. Например ВЕЦ Моста на язовир Тича да може да работи с основната си група агрегати само когато язовирът е пълен догоре, а не да точи питейната вода от по-чистите горни слоеве при влажна година, пък за другите нужди през сухи години - каквото остане. ВЕЦ Бебреш също да работи само докато язовирът е пълен догоре.

Изменение на разрешителните по ЗВ на много други малки ВЕЦ-ове е наложително за привеждането им в съответствие с изискванията на закона за минимално допустимия отток. Басейновите Дирекции много добре знаят за кои ВЕЦ-ове става дума.

5.2.6. Всички други ВЕЦ-ове на питейни водопроводи да им се намалят годишните лимити на използваната вода до годишните лимити на съответното ВиК дружество. Тези ВЕЦ-ове са одобрени с преценки на РИОСВ, че не са необходими ОВОС и ОСВ при това условие - че ще използват само водата, необходима за питейни нужди!

5.2.7. Всички ВЕЦ-ове на напоителни канали и язовири да работят САМО през напоителния сезон и само до лимита от разрешителните на Напоителни Системи ЕАД!

5.2.8. Проектите по Дунава, описани в този доклад, да не се допускат.

5.2.9. Ограничаване на сечите във водосборните райони на източниците за ПБВ на повърхностни водни обекти. Предложена е промяна на законодателството в следващия раздел.

5.2.10. Мерките от новите ПУРБ за всички водохващания за ВЕЦ-ове /включително и на НЕК ЕАД/ да спазват изискването на ЗВ за минимално допустимия отток трябва да не са само написани на хартия, а да започнат ефективно да се прилагат и разрешителното да се отнема, а дейността да се прекратява при първото нарушение! За такива нарушения трябва да се носи и наказателна отговорност от операторите чрез изменения на НК!

Основанието за това действие се открива в гореспоменатите чл.199 и чл.199а ЗВ, които не са приложени нито веднъж досега, въпреки стотиците нарушения. За целта към МОСВ да се състави мобилна проверяваща група, която да прави изненадващи проверки, без да уведомява собствениците и съответните басейнови дирекции. Собствениците да бъдат задължени да осигурят видео наблюдение на изпусканата вода под баражите, а МОСВ да направи достъпен за обществеността сайт за онлайн наблюдение!

Когато се реши този проблем с оттока, тогава всички рибни проходи да се приведат в състояние, което да позволява миграцията на рибите и другите водни организми, защото у нас тези рибни проходи не вършат работа и 99% от тях не осигуряват миграцията на нищо. Само рибният проход на ВЕЦ Устрем на Тунджа донякъде осигурява миграция. Нито един друг!

5.2.11. Да се изготвят най-после Методиката за минимално допустимия отток и Наредбата за рибните проходи. За методиката за оттока да се използва директно тази на Румъния, като просто се преведе, защото е най-добрата възможна. Това става много бързо и не иска средства въобще. Когато стане

готова Методиката за минимално допустимия отток, всички разрешителни да се приведат в съответствие с нейните изисквания.

5.2.12. Да се изготви и въведе Стандарт за Качество на Околната Среда /СКОС/ за речните седименти. Тук трябва просто да се преведе стандартът на Румъния или по-добре - на Холандия, което също не струва никакви пари. Това нещо е важно, за да могат да се установяват замърсителите на реките, включително и най-опасните – приоритетни, приоритетно опасни и специфични вещества. Така например, преди разрешаването на дадена дейност се провеждат изследвания на седиментите, а след като дейността започне, периодично те пак се изследват и като се установи превишение на СКОС, замърсителят плаща и/или му се прекратява дейността. Толкова е просто, тъй като дейността е разрешена, след като в ДОВОС и в ДОСВ е било гарантирано, че замърсяване няма да има. Така ВЕЦ Кадиево щеше да е спрял моментално след доклада на БАН и на МГУ за установяването на манганови съединения в седиментите на задбаражното блато, които преди пускането на ВЕЦ-а в експлоатация и по-нагоре по реката не ги е имало. Срещу тази мярка има упорита и целенасочена съпротива на МОСВ с оправданието, че въвеждането на СКОС за седиментите не било задължително, а само препоръчително според правото на ЕС. Това е вярно, но ако искаме да се намали замърсяването на повърхностните и на подземните ни води, и замърсителите да започнат да плащат, трябва да въведем такъв стандарт. Иначе замърсителите в реките се отлагат по дъното и никой не разбира за тях, а безконтролните замърсявания, които са огромна заплаха за качеството на питейните води, само ще се увеличават.

Мярката е изключително важна и за да се вземат мерки на вече замърсените ни реки, като Тополница или Малък Искър, да речем.

5.2.13. Да се положат всички усилия за възстановяване на най-важните части на напоителните системи по най-бързия начин, доколкото това е възможно. Само така ще се предотврати увеличаването на натиска върху подземните води от нови кладенци за напояване. Засега се забелязва една положителна, но твърде плаха и бавна тенденция по този въпрос с обявените инвестиционни намерения на НС ЕАД, които не са достатъчни.

5.2.14. Спешна регистрация на всички източници за обществено питейно битово водоснабдяване в басейновите дирекции! Много важна, многоцелева мярка. Така ще може всички, които в момента самостоятелно и без оператори използват каптажи, извори, кладенци и довеждащи водопроводи, от които без разрешителни се водоснабдяват с питейна вода малки махали и населени места, да започнат да плащат за ресурса при водоизточника от една страна, като разходите им ще са много малки, понеже при източника водата е много евтина.

От друга страна - натискът от тези водоизточници ще може да бъде отчитан и оценяван при изготвянето на ПУРБ, но най-важното е, че така тези водоизточници ще подлежат на същата защита, както останалите източници, които се поддържат от всички видове оператори, общини и пр. и са регистрирани в басейновите дирекции. Законите и директивите на ЕС не правят разлика по отношение на защитата на регистрирани и нерегистрирани източници на ПБВ – поставеният критерий в националното и европейското законодателство е водни тела с дебит повече от 10 куб.м. на денонощие или водоснабдяване на повече от 50 човека. Типичен пример са водоизточниците в община Своге, които попадат в площта за търсене на злато ЕЕ-1. БДДР има регистрирани 26 броя източници на ПБВ, попадащи в тази площ, а те са поне три пъти повече! А най-важната цел е при регистрацията и издаването на разрешително за водовземане, а и впоследствие, да се контролира качеството на водата от тези източници. Регистрацията трябва да се вмени като задължение за общините или в закона, или в ПУРБ, но ако е в ПУРБ, ще трябва да се чака следващият цикъл.

5.2.15. Спешно заснемане и регистрация на всички прегради по реките във всеки басейнов район. Така ще може в ПУРБ да се регистрира и оцени натискът от фрагментацията на речните коридори, НО много по-важното е, че ще се прекрати изграждането на нови незаконни прегради с цел водовземане. Тази мярка е важна и с оглед на появилите се искания за промени в

законодателството за улесняване на изграждането на нови прегради на и без това прекалено фрагментирани реки, за да може да се направят съответните оценки в ПУРБ.

Забележка:

Както се вижда, най-хубавото на предложените дотук краткосрочни мерки е, че те не струват кой знае какви пари, а някои не струват нищо, но се изискват по действащото у нас законодателство така или иначе. Лошото им е, че не всички, но някои от тях ще засегнат частни икономически интереси и ще предизвикат съпротива, обаче задачата на този доклад е да се търсят решения за водите, а не за частните интереси. Иначе все повече населени места ще останат без питейна вода, а ситуацията с водите за напояване ще става все по-зле, и някой ден ще си говорим пак по тези въпроси.

5.2.16. Специално за Ловеч и Плевен.

Първо - моментално да се прекратят кражбите от водоснабдителна система Черни Осъм.

Второ - да се оправят техническите загуби от същата система.

Трето - Също толкова спешно да се проучат възможностите за рехабилитация на водоснабдителните системи от подземни води - Крушовица, Биволаре и Долна Митрополия - някои действия по този въпрос вече са предприети, но те ще бъдат коментирани по-долу. Да се потърсят и други възможности от подземни води, например - по дълбоки сондажи с чиста питейна вода, доказана като възможност през 1998 г. за водоснабдителна зона Биволаре. Вярно е, че така водата ще се оскъпи, НО ползването на тези групи няма да бъде през цялото време, а само в периоди на кризи, когато от останалите източници водата не е достатъчна.

Четвърто - спешно да се направи задълбочено проучване на възможността за водоснабдяване от язовир Сопот, поне за град Ловеч. По въпроса да се питат МЗХГ и НС ЕАД, защото се знае, че даже е имало изграден при социализма водопровод към Ловеч, обаче някой е прибрал тръбите неизвестно кога, вероятно заедно с тръбите на НС ЕАД. НС ЕАД ще са против, защото така ще се намали притокът към язовир Горни Дъбник, затова спешно и най-приоритетно трябва да се рехабилитира каналът от бента на Боаза на река Вит към Горни Дъбник, за да се намалят загубите по него, като компенсация за отклонените води от язовир Сопот за Ловеч. По сведения на НС ЕАД в момента тече някаква рехабилитация на най-засегнатия участък, но тя не е достатъчна и трябва да се ремонтира целият канал.

И пак се подчертава, че водите от Сопот ще се използват за Ловеч САМО при маловодие през лятото, а пролетните води по Калника и Вит ще останат непокътнати да пълнят язовир Горни Дъбник. Един баланс само на допълнителните води за ПБВ от Сопот, към Ловеч, ще покаже, че нищо фатално няма да се случи с водите за напояване, а и все пак питейните нужди се задоволяват приоритетно пред всички останали.

При всички положения, заедно с намаляването на кражбите и загубите на вода, тези възможности трябва да се изследват, защото язовир Черни Осъм ще бъде сто пъти по-скъп, сто пъти по-бавен за изграждане, а и може и да не стане никога, имайки предвид пречките в националното право и в правото на ЕС, описани в следващите раздели, както и справедливата съпротива на местните хора от община Троян.

Що се отнася до град Плевен - във връзка с преодоляване на водните режими, „Водоснабдяване и канализация“ ЕООД – Плевен сега предвижда изграждането на водопровод за подхранване на шахтови кладенци на Водоснабдителна група „Биволаре“ през инфилтрационни ровове. В представената от възложителя Техническа спецификация за обществената поръчка относно оводняването на водоайна зона „Биволаре“, макар и да са дадени подробно дължини, диаметри и вид водопроводи на определен производител, както и съпътстващите съоръжения, липсва ориентировъчна цена за СМР и за оборудването. **Оводняването на един терен, вече замърсен от земеделска дейност** (има вече изключени плитки шахтови кладенци на ВЗ Биволаре поради замърсяване с нитрати), е не само екологично неустойчиво решение, но и икономически неизгодно. Безспорно с по-голяма ефективност е използването на средствата за подмяна на вътрешна

водопроводна мрежа на гр. Плевен в участъците с доказано най-големи физически течове, вместо изграждането на този нов водопровод.

И ето сега за какви бъдещи действия става дума - от язовир Горни Дъбник вземаме вода за оводняване на инфилтрационните ровове не само на Крушовица и Долна Митрополия, а ще вземаме и за Биволаре, която вода сме отклонили още при бента на Боаза от реките Вит и Калника, за да напълним яз.Горни Дъбник през напоителния канал от бента при Боаза, който тече като сито. И ще закараме тази вода обратно към Вит, а после ще я чакаме да филтрира от рововете, до кладенците, вместо същата тази вода да използваме от язовир Сопот директно за гр.Ловеч? Това ще е най-измъчената вода на света.

Накрая на тази точка, ето две снимки от оглозганите останки на водопровода и помпената станция от яз.Сопот към Ловеч:

И какво излиза накрая? Излиза, че вместо да построим/възстановим този водопровод от яз.Сопот към Ловеч - горе долу за времето и за парите, за които беше построен и водопроводът от София към Перник /7-8 месеца и ориентировъчно 28 милиона плюс малко инфлация/, ние сега ще строим нов язовир Черни Осъм с ДВА ВЕЦ-а под него, за минимум 600 милиона /умножени по две, съдейки от опита с язовир Луда Яна, например/ и за между десет и петнайсет години? И ако водопроводът от Сопот беше започнат миналото лято, Сега Щеше Да Е Готов, понеже параметрите му са подобни на водопровода от София за Перник, само условията по трасето са по-трудни.

5.2.17. Управлението на комплексните и значими язовири да бъде подчинено на йерархията за задоволяване на нуждите от вода, определена в Закона за водите!

Тук се има предвид МОСВ да прекрати практиката си да нарушава член 50, ал.4 ЗВ и в граfiците за ползването на комплексните и значими язовири да започне да резервира необходимите обеми, за да осигурява приоритетно водите за питейно битови нужди, после за напояване и чак тогава за електроенергия, без значение дали собственикът на ВЕЦ-а е частен или е НЕК ЕАД!

По-конкретно, не може най-горните и чисти водни слоеве от язовирите да се източват за електроенергия, а после за останалите нужди - каквото остане. Освен изброените дотук язовири за питейно-битово водоснабдяване и за напояване, тук се има предвид специално язовир Белмекен, тъй като водите от него се използваха досега първо за каскадата Белмекен-Сестримо, вече и за първия работещ агрегат на ПАВЕЦ Чаира.

Така за летния период досега не оставаше вода за напояване от яз.Белмекен, която се доставя в Тракийската низина по ГНК Лесичово - Стряма. При социализма системата е била измислена съвършено, тъй като преработените води от Белмекен-Сестримо са се акумулирали с помпи в язовир Пясъчник, за да може после да се използват за напояване през летния период, обаче и тука някой продаде помпите от станцията под язовир Пясъчник и сега той не се пълни, освен от едноименната река, която е много малка. Би могло НЕК ЕАД да се споразумеят с НС ЕАД за възстановяване на помпената станция и това да стане максимално бързо, а след възстановяването НЕК да си оперират с помпите като допълнителна балансираща мощност "надолу". Добрата новина

от изявление на НС ЕАД пред Комисията по безводие то е, че за тази година е постигнато съгласие в язовир Белмекен да се резервират водни количества за напояването през летния период.

Водата за напояване в района до Стряма е изключително важна, защото тази година ще има справедливи бунтове на земеделците, ако пак останат без вода като миналата година, и бунтовете ще са много по-сериозни, понеже яз.Пясъчник вече е празен и няма никаква вода в него. Освен другото, така земеделците няма да търсят спасение в пълното изтощаване на подземните води с нови кладенци, които ще бъдат приключени много скоро и няма да им осигурят достатъчно вода, а все пак ток през зимата има откъде да се купи, а вода за земеделците - не.

Мярката е временна - само докато се възстанови помпената станция под яз. Пясъчник, което може да стане бързо, ако НЕК ЕАД и НС ЕАД се обединят. И без това НС ЕАД няма качествата на енергиен оператор, та да управлява подобна система за балансиране.

Впрочем, такива действия въобще няма да повлияят на ПАВЕЦ Чаира, тъй като тази централа наистина "не пие вода". При пълна мощност на нея й трябва само 4.2 милиона куб. м за да работи в пълния си проектен цикъл, еднократно събрани в язовир Чаира, които централата после върти нагоре, надолу. Те гарантират за четирите работещи агрегата цикъл на работа от 8.5 часа в генераторен и 10.7 часа в помпен режим, които са напълно достатъчни. А тези агрегати в момента и за неизвестен период занаяпред, не са четири, все пак.

ВАЖНО:

В приложение №2 са представени данни от проверка на БДИБР през август миналата година по сигнал на разтревожената общественост. Тези данни сочат, че водата в язовир Пясъчник по време на проверката е с превишения над допустимите стойности от Наредба 18 за качеството на водите за напояване по:

Активна реакция РН, неразтворени вещества, ортофосфати, общ фосфор и общ азот.

Това означава, че земеделците са ползвали вода, която не отговаря на Наредба 18, но много по-важното е, че и температурата на водата е била **29 /двадесет и девет/ градуса** и затова в язовира измря огромно количество от бялата риба поради намаляването на разтворимия кислород. Това нещо води до допълнително замърсяване на водата от гниенето на умрялата риба.

Този факт се отбелязва, защото в началото на март 2025г. водата в яз.Пясъчник е само 16 милиона куб.м, което е с 4.5 милиона куб.м по-малко от началото на март 2024г. Това означава, че ситуацията с водата в язовира тази година ще бъде много по-зле от миналата година, а ако измре още риба, водата няма да става за нищо. Ето защо е толкова важно да се резервират водни количества в язовир Белмекен сега, за да има с какво да се напоява през лятото в Тракийската низина и за това нещо вече е постигнато съгласие между компетентните министерства.

5.3. Средносрочни мерки

5.3.1. Рехабилитация и/или подмяна на довеждащи водопроводи и вътрешни водопроводни мрежи на населените места. Положителните примери на София, Враца и Троян са вдъхновяващи в това отношение и трябва да се използват. Населени места, изпадали в тежки кризи в миналото, с решени проблеми чрез намаляване на техническите загуби и на кражбите, за които се използва евфемизма "търговски" загуби, не че са загуби за ВиК дружествата, защото ги плащат добросъвестните потребители. Щом Враца и Троян могат, всички могат!

5.3.2. Най-после да се изпълни докрай ПОСТАНОВЛЕНИЕ № 74 на МС от 27.03.1998 г. за ликвидиране на последствията от добива и преработката на уранова суровина.

Иначе замърсяванията на подземни води с уран ще се разпространяват все повече. Досега не са предприети действия за правилната консервация на закритите уранови мини, чиито изтичащи води продължават да замърсяват околната среда и питейните водоизточници. Пример: продължава увеличаването на селищата със замърсяване с уран на питейната вода в Хасковска и Пловдиска области. Според бившия министър на ОСВ проф. Валентин Босевски, 172 млн. долара са

били нужни за ликвидиране на последствията от уранодобива в България миналото, когато той е бил министър.

<https://btvnovinite.bg/bulgaria/prof-bosevski-sravnenieto-mezhdu-uran-vav-vodata-i-chernobil-e-gavra-s-intelekta-na-balgarskata-nacija.html>

През май 2017 правителството отпусна 2 милиона лева за 8 дублиращи кладенеца и два водопровода във връзка със замърсяването с уран на питейната вода в гр. Хасково, които след изграждането им не се ползват поради появата на уран и в тях и то поради несъгласие на ВиК Хасково и МРРБ да се ограничи водовземането до определена кота на понижаване на водното ниво.

<https://sakarnews.info/dve-godini-i-dva-miliona-leva-nyama-da-reshat-problema-s-vodata-na-haskovo/>

От гореизложените факти и продължаващи измервания за качеството на питейната вода, замърсени с уран и манган, се потвърждават старите решения за Пловдив и Хасково с използването на чистите природни води от съществуващи водоеми като каскадата Доспат-Въча.

5.3.3. Цялостна рехабилитация, разширяване и модернизиране на мрежите на НС ЕАД за напояване. Много важна мярка и с оглед на намаляване на натиска от водовземане върху подземните води, защото те скоро ще свършат. Към краткосрочните мерки беше включена една част от тези мерки, а тук става дума за пълно възстановяване в районите, в които има нужда от напояване. В минали години в ПРСР имаше специална мярка за възстановяване на напоителните системи, която не беше изпълнена. По настояване на МЗХГ и с голям компромис две дирекции на ЕК /Околна среда и Агри/ се съгласиха да допуснат финансиране на изграждането на кладенци, но само на ограничени места, които трябваше да са детайлно описани в ПУРБ, обаче в ПУРБ-овете няма такова нещо.

5.3.4. Разширяване и модернизиране на мониторинговата система на НИМХ!

Много важна мярка, като част от нея може да се включи и към краткосрочните. Тя беше предложена към новите ПУРБ и... беше отхвърлена. Финансираните такива мерки по ОПОС са с неизвестен резултат. Даже от НИМХ казваха при обществените обсъждания, че новите ПУРБ били много добри и никакви мерки не предложиха, понеже са зависими от МОСВ. Това означава, че този институт трябва да се отдели от МОСВ като отделна, самостоятелна агенция, със собствен бюджет задължително.

5.4. Дългосрочни мерки.

Безспорно тук попадат новите язовири, но към тяхното строителство трябва да се пристъпва много отговорно и много внимателно, а не както досега - да си имаме нов готов язовир без довеждащ водопровод или без ПСПВ. Преди това трябва да се изпълнят всички останали мерки и алтернативи и като се види, че трябва още вода отнякъде, едва тогава да се строят нови язовири. Трябва да има и абсолютни гаранции, че водата в тези язовири няма да се замърси по никакъв начин. В този смисъл, първо трябва да се изследват причините, поради които тези язовири не са построени при социализма, или са започнати и не са завършени, защото винаги има причини.

Трябва да се подчертае също така, че само процедурите по проектирането и одобряването на проектите по реда на ЗООС, ЗБР и ЗВ, предхождащи одобряването на проектите и издаването на разрешение за строеж по реда на ЗУТ, могат да отнемат няколко години. Само един пример е, че трябва да се преминат отчуждителни процедури и че за всеки нов и голям язовир трябва да се допусне изключение по член 156е ЗВ /респективно член 4.7 РДВ/ в съответния ПУРБ, което значи, че това може да стане едва при влизането в сила на следващия цикъл от ПУРБ-ове 2028-2033, ако изобщо те влязат в сила когато и да било, предвид провала на сегашния цикъл от ПУРБ-ове. Причината е, че изключения по 156е ЗВ и обосновката за тях не могат да се включват във вече приет и действащ ПУРБ, който е докладван на ЕК и не може да се променя. И ако органите на МОСВ са били убедени, че наистина трябва да се строят нови язовири, тогава трябваше те да са включени като изключения в ПУРБ 2025-2027, приети в самия край на 2024г., само че те и това пропуснаха.

Освен това трябва да се има предвид, че за да се включи изключение по 156е ЗВ в ПУРБ, трябва да е преминала качествено и правилно процедурата по ОВОС и ОСВ, и да е издадено решение на министъра за одобряване на докладите. Това нещо е много важно, тъй като обикновено процедурите по ОВОС и ОСВ у нас са некачествени, най-мекото казано, защото докладите се плащат от инвеститора и в тези доклади свири музиката, за която инвеститорът е платил. Обаче така се създават основания за обжалвания и забавяне на процедурите, до издаване на решенията на съда, с които решенията по ОВОС и ОСВ може да бъдат и отменени.

Важно обстоятелство също така е, че тези язовири почти винаги попадат в Натура 2000 зоните по Директивата за местообитанията на ЕС. Това означава, че ще трябва да се предприемат компенсаторни мерки, както и да има уведомяване и съгласуване от ЕК, ако се увреждат приоритетни видове и местообитания. Повече подробности има в чл.6 на Директивата за местообитанията, респективно в членове 34 и 34а ЗБР.

Ако се допуснат нарушения на гореописаните изисквания, каквито най-често са настроенията и подходите на МОСВ у нас, тогава пропуските в докладите по ОВОС/ОСВ като бумеранг се връщат обратно към извършителите, а тези язовири никога няма да се построят. Който не вярва, да пита НЕК ЕАД защо не се строи язовир Яденица, защо той беше изваден от списъка с проекти от значение за общността /РСИ/ на ЕС и защо му спряха европейското финансиране. Просто директивите на ЕС не трябва да се нарушават, иначе от ЕС ни спират финансирането и/или ни завеждат наказателни процедури, за което всеки друг е виновен, а не държавните органи, допуснали нарушенията.

И не на последно място, трябва да се очаква съпротива от местното население и от местното общинско ръководство, която вече е декларирана срещу изграждането на язовир Черни Осъм, чието проектиране по неофициална информация е започнало без обявена обществена поръчка, още повече че алтернативата за вода от язовир Сопот всъщност е безалтернативна.

След кризите от последните години, обявените в медиите инвестиционни надежди за нови питейни язовири включват изграждането на:

- 1. Язовир Черни Осъм**
- 2. Язовир Бяла**
- 3. Язовир Кюстендил - за довършване**
4. Язовир Индже войвода
5. Язовир Ракочевица
6. Язовир Раянци
7. Язовир Падеш

Тук не са включени намеренията за нови язовири на НЕК ЕАД - Яденица, който няма да се строи, и евентуално каскадата Горна Арда, която не е сигурно дали ще се строи, по-скоро не. И сега новите намерения за преустройство на стари ВЕЦ-ове в ПАВЕЦ /по каскадите Доспат и Батак/.

От съвсем наскоро публикуваната програма на новото правителство разбираме, че, освен някои съоръжения на НЕК ЕАД, ще строим или довършваме първите три от гореизброените питейни язовири. За целта не би било зле да се обясни на същото население защо в държава, в която загубите на питейна вода са около 60 процента, при средно за ЕС загуби от около 20 процента, започваме да строим нови язовири при намаляло население, преди да сме решили въпроса за загубите и кражбите.

Отбелязва се и радостната за Ловеч и Плевен новина, че на евентуалния язовир Черни Осъм ще се турят минимум ДВА ВЕЦ-а, за да се гарантира водата от него за населението така, както при язовирите Тича, Бебреш и останалите, описани тук. При това положение е интересно и кой би бил възложителят на този проект.

5.5. Постоянни мерки

Крайно време е МОСВ и Басейновите дирекции да започнат да спазват Закона за водите и подзаконовите актове към него при:

- спазването на приоритетите за осигуряване на вода за питейно-битово водоснабдяване;

- извършването на преценките за издаване на нови разрешителни, така че да не се засяга количеството и качеството на водите, вече разрешени за питейно-битово водоснабдяване, за да не се нарушават вече придобити права;
- преразглеждане в ПУРБ и при необходимост ограничаване или прекратяване на всички разрешителни, които причиняват влошаване на състоянието на водите, включително предназначени за питейно-битово водоснабдяване, което не се изпълнява вече за два цикъла на ПУРБ;
- извършването на преценките по ОВОС, с проверка на достоверността на представяната информация за инвестиционните предложения, особено по отношение емитираните вещества и въздействието върху количеството и качеството на водите с цел защита на водите, предназначени за питейно-битово водоснабдяване.

5.6. Други наложителни мерки.

Мерки за извършване на определени горскостопански дейности и за ограничаване на сечи, които тук не бяха засегнати, иначе този доклад ще стане безкраен. Не че горскостопанските мероприятия нямат пряко отношение към водоохранните и водозадържащите функции на горите и оттам - към безводията в страната, които ни се случват все по-често. В следващия раздел обаче, ще бъдат включени и две предложения за законодателни промени, свързани с горите и ограничаването на сечите. Тук само ще бъде посочено, че някои язовири вече са доста запълнени с тиня, като например язовир Кърджали, и във водосборите на такива язовири трябва спешно да се извършат залесителни дейности.

6. Предложения за някои законодателни промени.

Тук ще бъдат отправени някои предложения по принцип, защото авторът не е законодател и не е компетентен по въпросите на наказателното право, поради което предварително се извинява, ако е предложил невъзможни неща. Включени са и съвсем конкретни предложения за изменения и допълнения на закона за водите, които са готови за внасяне в парламента.

6.1. Да се направи пълен анализ на причините за избягване на наказателна отговорност за кражбите на вода!

Водата е най-ценния обществен ресурс според всички социологически изследвания и е публична държавна собственост според чл.11 ЗВ, или публична и частна общинска собственост според чл.18 от ЗВ, или е частна собственост в случаите по чл.23 ЗВ.

За кражбите на вода над определени количества трябва 100% да се лежи в затвора, независимо от формата на собствеността върху нея. И тъй като количествата ще се определят много трудно, а в повечето случаи това ще е невъзможно, критерият може би трябва да бъде: капацитетът за кражбите на вода /възможния дебит на отклоненията и манипулациите/. В момента в Наказателния Кодекс са относими чл., чл.216а и 234в НК, обаче нещо явно не е наред в тях, защото няма нито един нарушител, който да е вкаран в затвора.

Една възможна причина никой крадец на вода да не отива в затвора е, че и в ЗВ има санкции, които са само финансови и са твърде мижави. Следователно, от санкциите в ЗВ трябва да се изключат случаите по чл. чл.216а и 234в НК.

Ползвайки за основание описания тук случай в Смолян, където ВиК дружеството хвана крадци и само ги глоби, би следвало да се търси наказателна отговорност и от държавен орган, който е хванал кражба на вода и не е информирал правоохранителните органи за престъплението, превръщайки се в съучастник. Иначе всяка глоба само ще води до по-жесток кражба, за да се възстановят щетите за извършителя.

Сега се чуват слухове за Проектозакон за ВиК, че в него щяло да има големи глоби, но това няма да свърши работа, пък и противоречи на горесцитираните текстове от НК. Затова, ето един примерен текст, който да се добави към чл.353а НК:

Длъжностно лице, което при изпълнение на служебните си задължения не установи или прикрива установени действия по чл.216а и чл.243в, и не уведоми правоохранителните органи, се наказва с...

6.2. В Наказателния Кодекс на подходящо място да се включат подходящи текстове и за инкриминиране на нарушения на минимално допустимия отток под всички видове водохващания, за всички видове нужди.

6.3. Предложения за изменения в Закона за водите:

6.3.1. В член 119а, алинея 1, точка 5 думите след втората запетая - *в които поддържането или подобряването на състоянието на водите е важен фактор за тяхното опазване* да отпаднат.

Мотиви: Този текст на практика обезсилва забраната за нови ВЕЦ-ове в зоните по Натура 2000 за опазване на местообитанията много лесно и вече такива случаи има в практиката. Просто инвеститорът хваща някой "учен", който срещу жълти стотинки се подписва без никакви основания, че ВЕЦ-ът няма да причини увреждане на предмета и целите на опазване в защитената зона, и отказът на компетентните органи да одобрят такъв ВЕЦ пада в съда. После ВЕЦ-ът се изгражда и пресушава напълно реката... Имаме няколко примера от съдебната практика и стотици примери за пресушаването на реките от малките ВЕЦ-ове, а по-горе беше описана огромната щета от малките ВЕЦ-ове, включително и върху питейните води. Ползата за питейните воизточници ще бъде, че поне в зоните от Натура 2000 по член 119а, ал.1, т.5 няма да се строят повече малки ВЕЦ-ове, а това значи целите Марица и Тунджа, и части от Искър, Огоста, Струма и Места, например, което ще помогне за опазване на кладенците в терасите им. Освен това, тези Натура 2000 зони са определени често в планинските и полупланински райони, тоест там, където се формират питейните води на страната.

6.3.2. В член 46, алинея 1, точка 10 след думите *в зоните по чл. 119а, ал. 1, т. 5*, се добавят думите: с изключение на случаите на ръчно почистване на отпадъци.

Така ще отпадне необходимостта да се изисква разрешително за ползване на воден обект за реки в Натура 2000 и цяла процедура по ЗООС и ЗБР преди това, за всяко почистване на битови, строителни и други отпадъци по реките от доброволци, което сега на практика прави невъзможно такава доброволческа дейност. Тя е полезна по много причини, най-важната от които, освен самото почистване, е че се променя мисленето и отношението на хората към реките и на децата най-вече. В последните години тези доброволчески дейности се увеличават лавинообразно и никой не спазва това изискване на закона и без това.

6.3.3. В член 140, алинея 6, точка 2 след думите *съгласува дейностите с компетентния орган по околна среда*, се добавят думите: и с кмета на общината, в землището на която ще се извършва изземването.

Мотиви: Напоследък всички общини научиха какво ги чака от изземването на наносни отложения от реките им и на някои места вече хората се вдигат на бунт, например в Садово. Най-малкото, което може да се направи срещу подобни кражби на строителни материали, е да се иска съгласието на кмета на общината. Тази промяна е елементарна и задължителна, и може да се направи веднага. Тя е свързана и със следващото предложение, което е доста по-сложно, но трябва да се намери решение какво се прави с издетите наносни отложения, каквото решение за момента няма в закона въобще.

ВАЖНО:

Тук трябва задължително да се осъзнае, че незаконният добив на строителни материали от коритата на реките нанася непоправими щети на инвеститорите, които добиват такива материали законно. Те имат концесионни договори и плащат такси на държавата, а преди да започнат законния добив, те са преминали процедурите по ОВОС и ОСВ, които не са никак леки и

им струват доста време и разходи. Те не могат да се състезават на пазара с лицата, които не плащат никакви такси и не преминават същите процедури, защото преценките на РИОСВ винаги са с характер да не се извършва ОВОС/ОСВ за "чистенето" на речните корита. По този въпрос имаше специално възражение от Асоциацията на производителите на инертни материали на едно обсъждане на финалния проект на ПУРБ 2025-2027 в Дунавски Район, само че никой не ги чу, а и вече беше късно да се включват мерки по този проблем.

6.3.4. Необходима е още една коренна промяна на чл.140 ЗВ, за да се прекратят кражбите на баластра от речните корита извън урбанизираните територии, маскирани като "почистване". Тук само ще бъде очертана посоката на тези промени, защото задачата е прекалено сложна за ограничената времева рамка на този доклад и за компетентността на автора. Тя е свързана и с промени в други закони, например в ЗПБ, а вероятно и другаде, и ще предизвика много спорове, но нещо трябва да се направи.

Без никакви претения за изчерпателност, посоката на промените трябва да бъде:

- а)** Изземването на наносни отложения от реки и водохранилища да е обосновано и оценено в ПУРН.
- б)** Изетите наносни отложения да се предоставят на разпореждане на областния управител и да се складира на определени в техническите проекти места, без значение дали изземването е в урбанизирана територия или извън нея.
- в)** Материалите впоследствие да се продават на търгове.
- г)** По времето на изземването да се осъществява непрекъснат контрол на място и от Басейновата Дирекция за спазване на проекта, а не само от т.н. инвеститорски контрол или от консултанта.
- е)** Евентуално трябва да се предвидят и изключения за аварийни ситуации, като например натрупване на наноси в близост до елементи на техническата инфраструктура при някое наводнение, но това не е задължително, защото всяко изключение може да се превърне в правило.

Забележка:

Предложението по буква а) може и трябва да се направи веднага, но то не решава проблема с разпореждането с изетите материали.

6.3.5. В член 199 се заменя текстът на алинея 1 и на т.2 от нея със следния текст:

Чл. 199. (1) Министърът на околната среда и водите разпорежда принудителни административни мерки в случаите на:

- 1. (изм. - ДВ, бр. 65 от 2006 г., в сила от 11.08.2006 г.) аварийни и бедствени ситуации, предизвикани от действия или бездействие на водоползватели в процеса на водовземането и/или ползването на водните обекти и експлоатацията на водностопанските системи и съоръжения;
- 2. (изм. - ДВ, бр. 65 от 2006 г., в сила от 11.08.2006 г.) възникването на ~~непосредствена опасност от~~ замърсявания, увреждания или погиване на околната среда, на хора или на имущества на държавата, общините, физически или юридически лица в резултат на действия или бездействие на водоползватели;

Мотиви: В досегашния текст на ал.1 министърът можеше да разпорежи мерки, но можеше и да не ги разпорежи. Освен това той можеше да ги разпорежи при възникването на опасност от замърсявания, но не и при установени замърсявания. По тези причини чл.199 ЗВ не е прилаган досега нито веднъж, а замърсяванията нарастват лавинообразно. Тези промени са много важни, защото замърсяванията от реките проникват в подземните води и в кладенците за ПБВ за населението.

6.3.6. В член 200 ЗВ да се изключат случаите и санкциите, подлежащи на по-строги наказания в съответствие с чл. чл.216а и 234в НК. Сега пише - *ако не подлежи на по-строга наказание* и има глоби и за случаите, подлежащи на по-строга наказание по НК. Така не се прилага нито едното, нито другото.

6.3.7. В член 119, алинея 4 се добавя нова точка 3 със следния текст:

Забранява се гола сеч на 500 метра от границите на принадлежащите земи на повърхностни водни обекти и от източниците за обществено питейно-битово водоснабдяване от подземни води.

Подчертавам - САМО гола сеч се забранява.

Мотиви: Това е малко разширена мярката, цитирана в началото на този доклад като мярка от втория цикъл на ПУРБ, която в третия цикъл беше изтрита целенасочено и нарочно. Обаче тя е наистина много важна за опазване на източниците на ПБВ, нищо че МЗХГ и ИАГ пак ще възразят срещу нея. За предходния цикъл на ПУРБ те все пак не бяха възразявали и нищо фатално не се случи за деветте години прилагане на забраната.

Важно е тя да бъде включена в Закона за водите, въпреки че в Закона за горите и в Наредбата за сечите има някакви подобни забрани за голи сечи, но те са по-слаби, защото не се отнасят конкретно до източниците на ПБВ и имат един куп изключения. А като я има в Закона за водите, тя няма да зависи дали да бъде включена в ПУРБ от добронамерените или не служители на Басейновите Дирекции и, освен това, когато се пишат Становища за допустимост, Басейновите Дирекции гледат само и единствено актуалните ПУРН и ПУРБ, Закона за водите и наредбите към него, и въобще не четат какво пише в други закони и наредби. Така всяка гола сеч може да се съгласува, допуска и разрешава от тях без проблем.

Възможно е горният текст да не е съвършен и при евентуалното негово внасяне като ЗИД, би могъл да претърпи подходящи промени, но без да се изменя смисълът му, а Законът за горите и Наредбата за сечите трябва да се приведат в съответствие.

Това предложение по смисъл е напълно готово за внасяне и ако някой депутат или група депутати решат да го внесат, веднага ще получат и мотиви, и оценка на въздействието. Разбира се, най-добре би било то да излезе като предложение на Комисията по безводие, ако има съгласие за това.

Предложената и в тази точка забрана може, и е по-добре да бъде включена в следващото предложение, ако то се приеме. Тук е предложена отделно, в случай че следващото предложение не бъде прието.

6.3.8. Нов ЗИД на ЗВ:

ЗАКОН

за изменение и допълнение на Закона за водите

(Обн., ДВ, бр. 67 от 27.07.1999 г., в сила от 28.01.2000 г., последно изм. и доп. ДВ, бр. 20 от 11.03.2022 г.)

§ 1. В чл. 119 се прави следното изменение и допълнение:

1. Чл 119 (4), предложение 2 се допълва и добива следния вид:

Чл 119 (4),

2. санитарно-охранителни зони около водоземните съоръжения за питейно-битово водоснабдяване и около водоземните съоръжения за минерални води, използвани за лечение, профилактика, питейно-битови цели, бутилиране, хигиенни цели, спорт и отдых. Санитарно-охранителните зони се състоят от три пояса - най-вътрешен пояс I - за строга охрана непосредствено около водоизточника и/или съоръжението от човешки дейности, които могат да увредят ползваната вода; среден пояс II и външен пояс III.

- 2.. Чл 119 (5), се допълва и добива следния вид:

Чл 119 (5) Мерките за опазване на водните тела по ал. 4, т. 1, редът и начинът за определяне на санитарно-охранителните зони по ал. 4, т. 2, забраните, изискванията и ограниченията в техните граници се определят с този закон и [наредбата по чл. 135, ал. 1, т. 6.](#)

3. Създава се нова алинея 6 със следния текст:

(б) В горските територии, попадащи в санитарно-охранителните зони по ал. 4, т. 2, се въвеждат следните забрани и изисквания :

1. В горските територии, попадащи в Пояс II на санитарно-охранителните зони, по ал. 4, т. 2, се въвеждат следните забрани :

Забранява се провеждането на сечи, с изключение на отгледни сечи, принудителни сечи, санитарни сечи и технически сечи.

Отгледните сечи са с интензивност до 5 % за всяко отделно насаждение и се допускат веднъж на десетгодишен период.

Принудителните и санитарните сечи се провеждат на основание Закона за горите при бедствия, пожари и каламитети или тяхното предотвратяване, и след задължително съгласуване със съответната РИОСВ и кмета или кметския наместник на населеното място, в чието землище попада насаждението. Съгласувателната процедура е за максимален срок от 10 работни дни.

Техническите сечи се провеждат само, ако са утвърдени в Областните планове за развитие на горските територии или са с противопожарни цели, или за борба с ерозията и пороите.

Забранява се прокарване и ново строителство на горски пътища, с изключение на: такива за противопожарни нужди; за достъп до водовземните съоръжения; както и такива, които са утвърдени в Областните планове за развитие на горските територии. Пътищата за противопожарни нужди и за достъп до водовземните съоръжения се прокарват и ремонтират след предписание на компетентния орган.

2. В горските територии, попадащи в Пояс III на санитарно-охранителните зони се въвеждат следните изисквания:

При провеждане на отгледни сечи, не се допуска намаляване на пълнотата на насажденията под 0.7. Сечта може да се провежда максимум един път за десетгодишен период.

При провеждане на възобновителни сечи се прилагат само лесовъдски системи, осигуряващи постоянно горско покритие върху минимум 85% от територията на отделните насаждения, с възобновителен период над 40 години. Сечта може да се провежда максимум един път на десетгодишен период.

Принудителните и санитарните сечи се провеждат на основание Закона за горите при бедствия, пожари и каламитети, или тяхното предотвратяване, и след задължително съгласуване с РИОСВ и кмета или кметския наместник на населеното място, в чието землище попада насаждението.

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

§ 1. (1) До учредяването на санитарно-охранителните зони по чл.119, ал.4, т.2, около водовземните съоръжения за питейно-битово водоснабдяване и около водовземните съоръжения за минерални води, използвани за лечение, профилактика, питейно-битови цели, бутилиране, хигиенни цели, спорт и отдих се установяват буферни зони:

1. за повърхностни води:

а) по протежение на реката, на разстояние от водовземното съоръжение: 3 500 м нагоре срещу течението на реката и 50 м надолу по течението, широчина на буферната зона- по 1500 м от двете страни на реката, без да излиза от границите на водосбора.

б) в принадлежащите земи на водохранилищата и бреговата им ивица с широчина не по-малка от 500 м от границата на водния обект;

2. за подземни води - в радиус 1000 м от водовземното съоръжение.

(2) В буферните зони по ал.1 се забраняват дейности, които могат да доведат до физическо унищожаване на водоизточниците или до невъзможност те да бъдат използвани за питейно битови цели, и се прилагат забраните по чл.119, ал.5 и всички забрани и ограничения, въведени в чл 119, ал.6, т.1 за пояс II на санитарно-охранителните зони.

§ 2. С влизане в сила на този закон санитарно-охранителни зони по чл. 119, ал. 4, т. 2 се изключват от териториите , предоставени по сключените Договори за добив на дървесина , ако противоречат на някоя от забраните и изискванията на чл. 119 ал.6.,

§ 3. В срок от шест месеца от обнародването на този закон, компетентните органи превеждат съответните подзаконовите нормативни актове по неговото прилагане в съответствие със закона.

§4. Там, където териториите на пояс II и пояс III се припокриват, се прилагат забраните и изискванията за пояс II, въведени в чл. 119, ал.6, т.1.

§5. По смисъла на този закон: **възобновителен период** е период от време, в който се провеждат лесовъдски намеси за смяна на поколенията дървета в рамките на горските насаждения; **постоянно горско покритие** е лесовъдска концепция, която осигурява възобновяване на всяко горско насаждение, чрез лесовъдски намеси в рамките на възобновителен период по-дълъг от 20 години; **отгледни сечи** са лесовъдски намеси, за целенасочено намаляване на броя на дърветата върху територията за подобряване жизнеността и устойчивостта на всяко горско насаждение; **възобновителни сечи** са лесовъдски намеси целящи възпроизводството на дърветата в зрелите горски насаждения по начин, осигуряващ в максимална степен бъдеща доминация на местни дървесни видове, жизненост и дълговечност на новите поколения в насажденията и усвояване на биомасата на майчините дървета; **пълнота** на горските насаждения е лесовъдски термин, отразяващ степента на насищане на дадена площ или насаждение с дървесна биомаса при конкретни характеристики на условията на средата, дървесните видове и тяхната възраст. Установява се от лица, имащи компетенции по чл.198 и чл. 230 от ЗГ; **интензивност на сечта за определено насаждение** е съотношението на общата дървесна биомаса добита при провеждане на различни видове сечи в дадено насаждение, към общата налична дървесна биомаса в същото горското насаждение преди намесата; **санитарни сечи** са тези, които имат за цел да предотвратят разпространението на болести и вредители по дърветата в отделни горски насаждения и са предписани от съответните поделения на ИАГ при МЗХ – Лесозащитни станции и Регионални Дирекции по горите; **принудителни сечи** са тези, които имат за цел усвояване на дървесна биомаса повредена от силни ветрове, снегове, залеждания, пожари или други процеси, довеждащи до намаляване на биомасата в горските насаждения и едновременно запазване жизнеността и устойчивостта на останалите дървета; **технчески сечи** са намеси в горските насаждения за изпълнение на специфични дейности или разпореждания с горските територии по смисъла на ЗГ, засягащи горските насаждения и изискващи отстраняването на отделни или групи дървета за това.

Забележка:

Очертанията на буферните зони за повърхностните води от горното предложение отговарят на пояс II на СОЗ около източниците с учредени зони, защото буферните зони подлежат на същата защита. И подчертавам отново, че ако се постигне съгласие за внасяне на този ЗИД, вносителите веднага ще получат и мотиви, и оценка на въздействието, защото те са готови.

6.3.9. И още един нов ЗИД на ЗВ.

И това предложение е представено отделно, ако предходното предложение не се приеме. Иначе двете могат да се обединят в един общ текст веднага, ако група народни представители или Комисията по безводието решат да подкрепят и двете предложения:

ЗАКОН

за изменение и допълнение на Закона за водите

(Обн., ДВ, бр. 67 от 27.07.1999 г., в сила от 28.01.2000 г., последно изм. и доп. ДВ, бр. 20 от 11.03.2022 г.)

§ 1. В чл. 119 се правят следните изменения и допълнения:

1. В ал.2 след думите „така, че“ се добавя „да се осигури количеството им и“

(2) *Опазването на водите, предназначени за питейно-битово водоснабдяване, се осъществява така, че да се осигури количеството им и да се предотврати влошаването на техните качества, както и с цел намаляване на нивото на пречистването на водите за постигане на изискванията на наредбата по чл. 135, ал. 1, т. 3.*

2. В ал.4 се правят следните допълнения:

1. в т.1 в края на текста се добавя „и задължителни мерки за опазване на количеството и качеството на водите в тях“;

2. в т.2 в края на текста се добавя „и конкретни мерки за ограничаване или прекратяване на заварените дейности в техните граници“.

(4) (Предишна ал. 3 - ДВ, бр. 61 от 2010 г.) Опазването на водите, предназначени за питейно-битово водоснабдяване, и на минералните води се осъществява чрез определяне на:

1. водните тела по ал. 1, т. 1 и 2 и водните тела, съдържащи минерални води, като зони за защита на водите и задължителни мерки за опазване на количеството и качеството на водите в тях;

2. (доп. - ДВ, бр. 61 от 2010 г.) санитарно-охранителни зони около водоземните съоръжения за питейно-битово водоснабдяване и около водоземните съоръжения за минерални води, използвани за лечение, профилактика, питейно-битови цели, бутилиране, хигиенни цели, спорт и отдих съгласно наредбата по чл. 135, ал. 1, т. 6 и конкретни мерки за ограничаване или прекратяване на заварените дейности в техните граници.

3. Създава се нова алинея 5:

„(5) В териториите, определени като зоните за защита на водите по ал.4, т.1 се забранява:

1. разрешаване или разширяване на дейности, при които се емитират, обезвреждат, депонират или съхраняват:

а) приоритетни и/или приоритетни вещества, определени в наредбата по чл.135, ал.1, т.17;

б) опасни вещества, определени в Приложение № 3 към чл. 103, ал. 1 от ЗООС;

в) устойчиви органични замърсители, определени съгласно Реламент /ЕО/ № 850/2004 г. за устойчивите органични замърсители и измененията му;

2. пряко отвеждане на замърсители в подземните води или непряко отвеждане, чрез просмукване, на приоритетни вещества в подземните води;

3. изземване на геоложки пластове покриващи подземните водни тела;

4. дейности, водещи до разкриване на подземните води на повърхността;

5. издаване на разрешителни за водоземане за всяка друга цел, когато съществува риск да се:

а) намали количеството на вода, предназначена за питейно-битово водоснабдяване на населението;

б) създаде допълнително понижаване на водното ниво във водоземни съоръжения за подземни води за питейно-битово водоснабдяване на населението;

в) привличат замърсени води от повърхностни водни тела с по-ниско от добро екологично и/или химично състояние и/или от други подземни водни тела в лошо състояние и/или от съседни, замърсени части на подземното водно тяло, от което се черпи водата;

5. реинжектиране и инжектиране на води в подземни водни обекти;

4. Създава се нова ал.6:

„(6) В териториите, попадащи в санитарно-охранителните зони по ал. 4, т. 2, на съоръжения за питейно-битово водоснабдяване на населени места, се забранява:

1. заустване на отпадъчни води в повърхностните водни тела, вкл. когато санитарно-охранителната зона е около водоземни съоръжения за подземни води от първото от повърхността водно тяло;
2. разрешаване на дейности, водещи до замърсяване с биологични вещества, вкл. изграждане на животновъдни ферми;
3. депониране на отпадъци;
4. извършване на дейности, определени като опасност и опасно събития за водосборите/зоните на подхранване на точките на водоземане за питейно-битово водоснабдяване при оценката на риска по реда на наредбата по чл.135, ал.1, т.3;

6. Досегашната ал.5 става ал.7 и се изменя така:

(7) С наредбата по чл. 135, ал. 1, т. 6 се определят:

1. редът и начинът за определяне на санитарно-охранителните зони по ал. 4, т. 2;
2. критериите за определяне на допълнителни мерки за опазване на водните тела по ал. 4, т. 1, съобразно специфичните им характеристики;
3. необходимите проучвания и критериите за определяне на конкретните мерки за ограничаване или прекратяване на заварени дейности в границите на санитарно-охранителните зони.

ПРЕХОДНИ РАЗПОРЕДБИ

§ 1. (1) До определянето на санитарно-охранителните зони по чл.119, ал.4, т.2, около водоземните съоръжения за питейно-битово водоснабдяване на населените места се установяват буферни зони:

1. за повърхностни води:

- а) на разстояние от водоземното съоръжение: 3 500 м нагоре по течението на реката, 1500 м от двете страни на реката и 50 м. по течението на реката;
- б) в цялата акватория на язовира и бреговата ивица с широчина не по-малка от 500 м от границата на водния обект;

2. за подземни води - в радиус 1000 м от водоземното съоръжение.

(2) В буферните зони по ал.1 се забраняват дейности, които могат да доведат до физическо унищожаване на водоизточниците или до невъзможност те да бъдат използвани за питейно битови цели, и се прилагат забраните по чл.119, ал.6.

Мотиви: Приемането на този законопроект се обуславя от необходимостта Република България да осигури опазването на количеството и качеството на водите, предназначени за питейно-битово водоснабдяване през XXI век, при условията на климатични промени и прогнозираното от климатолози и метеоролози засушаване за нашия регион.

Необходимо е устойчиво регламентиране на дейностите в зоните за защита на повърхностните и подземните води, които могат да замърсят водите с приоритетни и опасни вещества и да застрашат живота и здравето на хората, както и дейностите, които намаляват необходимите количества за питейно водоснабдяване на населените места.

През 2006 г. с транспонирането на Общностното право в Закона за водите е предвидено издаването на наредба за зоните за защита на водите, предназначени за питейно-битово водоснабдяване, и на минералните води, предназначени за питейно-битово водоснабдяване и за водоснабдяване за производство на бутилирани води, за лечебни цели, за профилактика, за отдых и спорт, съответстваща на духа и изискванията на Рамковата директива за водите и ръководствата от общата стратегия за прилагането ѝ. До настоящия момент, обаче, тази наредба не е разработена и издадена, въпреки многократно удължаваните срокове за това.

Все още се прилага Наредба № 3 за условията и реда за проучване, проектиране, утвърждаване и експлоатация на санитарно-охранителните зони около водоизточниците и съоръженията за питейно-битово водоснабдяване и около водоизточниците на минерални води,

използвани за лечебни, профилактични, питейни и хигиенни нужди, издадена през 2000 г., въпреки споровете за приложимостта ѝ.

Санитарно-охранителните зони, които се определят по тази Наредба, не включват:

- нито конкретни мерки съобразени с характеристиките на водните тела, определени като зони за защита на водите, а цитират приложенията към наредбата – т.е. включват всички възможни мерки, от които не се изпълнява нито една;
- нито конкретни мерки за ограничаване или прекратяване на заварени дейности в границите на санитарно-охранителните зони.

Поради това, в редица случаи водите, използвани за питейно-битови цели, не са с необходимото количество и качество, като понякога са замърсени с приоритетни и опасни вещества, които се биоакумулират и в малки концентрации могат да нанесат непоправими щети на здравето на човека.

През 2023 г. в НАРЕДБА № 9 за качеството на водата, предназначена за питейно-битови цели, са въведени допълнените изисквания на Директива 98/83/ЕО на Съвета от 3 ноември 1998 г. относно качеството на водите, предназначена за човешка консумация, с Директива (ЕС) 2020/2184 относно качеството на водата, предназначена за консумация от човека (преработена), вкл. оценка на риска и управление на риска по отношение на водосбора/зоната за подхранване на точките на водовземане за питейно-битово водоснабдяване, изготвена от водоснабдителните организации, включително идентифициране на опасностите и опасните събития във водосборите/зоните на подхранване на точките на водовземане за питейно-битово водоснабдяване и оценка на риска, който те могат да представляват за качеството на водата, предназначена за питейно-битови цели, и които могат да причинят влошаване на качеството на водите в такава степен, че да може да представляват риск за здравето на човека.

6.3.10. В ПЗР на ЗВ §1, точка 146, ал.2 да се измени така:

(2) Всички издадени до влизането в сила на този закон разрешителни, освен посочените в ал. 1, се привеждат в съответствие с изискванията на закона при **всяко тяхно** изменение или продължаване.

Мотиви: Старият текст изискваше привеждане в съответствие само **при първото** изменение или продължаване. Законът и наредбите към него са изменяни безброй пъти, най-често поради възникнала необходимост от опазване на водите. Така старите разрешителни, които са издадени отдавна и е минало първото им изменение или продължаване, вече не се привеждат в съответствие. Налице е и несправедливо третиране на водоползвателите, защото на по-новите от тях ще им се изменят условията при първото изменение, а на по-старите не им се променя нищо при следващи изменения на разрешителните.

6.3.11. И едно последно предложение за допълнение в ПЗР на ЗВ:

В ПЗР на ЗВ да се включат следните изисквания:

„(1) В срок до шест месеца от влизането в сила на този закон кметовете на общините предоставят на директорите на Басейновите Дирекции и на директорите на Регионалните здравни инспекции, информация за всички водовземни съоръжения, които се използват за обществено питейно-битово водоснабдяване на населени места и селищни образувания на територията на общините.

(2) Директорите на басейнови дирекции и директорите на Регионалните здравни инспекции включват съоръженията съответно в регистрите на водовземните съоръжения по чл.118г, ал.3, т.1 и 2 и в регистрите на обектите с обществено предназначение по Наредба № 9 от 21.03.2005 г. за условията и реда за създаване и поддържане на публичен регистър на обектите с обществено предназначение, контролирани от регионалните здравни инспекции (Загл. изм. - ДВ, бр. 14 от 2011 г., в сила от 15.02.2011 г.).

(3) В едномесечен срок от получаването на информацията по ал.1 директорите на басейнови дирекции дават указания на кметовете на общини за необходимите действия за издаване на разрешителни за водовземане."

Забележка: Това предложение също може да не е свършено, а просто показва необходимостта от действия в посока регистрация на всички източници на ПБВ и мерки за възстановяване на разходите за ресурса, тоест плащане на водата. То може да се включи към който и да е ЗИД на ЗВ.

Мотиви: те бяха обяснени по-напред в т.2.1. на този доклад и няма да бъдат повтаряни. Само най-важното - така ще може да се отчита натискът от тези водоземания върху повърхностните и подземни води, източниците ще подлежат на защита и на контрол за качеството на водата, и за водата ще се плаща, макар и съвсем малко.

И накрая на този раздел се налага едно напомняне, че срокът за регистрация на водоизточниците на физическите лица при условията на чл.43, ал.2 ЗВ за лични нужди в чертите на селищните образувания изтича на 28-ми ноември тази година...

7. Трансгранични проблеми и координация в съответствие с Рамковата Директива за Водите на ЕС и с международните конвенции, по които България е страна.

Този раздел е включен тук специално с надеждата да бъде от полза за преговорите ни с РГърция за водите на река Арда, както и заради множеството медийни изявления на повече или по-малко осведомени експерти по темата за договора ни за водите на река Места. Представена е само гледната точка на автора, която се базира както на директивите на ЕС, така и на международните конвенции, по които България е страна. При управлението на трансграничните ни води ние трябва да спазваме следните международни документи:

1. ДИРЕКТИВА 2000/60/ЕО НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 23 октомври 2000 година /Рамкова Директива за Водите/ на ЕС.
2. Конвенция на ООН за опазване и използване на трансграничните водни течения и международните езера /от Хелзинки/
3. Конвенция на ООН за оценка на въздействие върху околната среда в трансграничен контекст /от Еспоо/
4. Протокол за Стратегическата Екологична Оценка към Конвенцията за оценка на въздействие върху околната среда в трансграничен контекст

В тези международни документи, които България е ратифицирала или транспонирала в националното законодателство, има определени изисквания, както към количеството, така и към качеството на водите, които се формират у нас и пресичат границите ни с Турция и с Гърция, които ние не можем да нарушаваме.

Без да се обръща специално внимание на Конвенцията от Еспоо и на Протокола за СЕО към нея, те са включени тук заради това, което предстои в Източните Родопи - бурната минна дейност в района на общините Крумовград и Ивайловград, показани като заплахи по-горе в този доклад. Навремето Гърция се съгласи с мината Ада тепе в Крумовград при определени условия - да не се заустват никакви води от площадката на мината в река Крумовица и оттам да отиват в река Арда, които условия ние не спазваме.

И ако все пак замърсителите от р.Крумовица в р.Арда има къде да складираме засега - в язовир Ивайловград, то водите на Бяла река /Еритропотамос в Гърция/ на територията на община Ивайловград директно пресичат границата и отиват в Марица на гръцка територия, а тези води също се използват за напояване в Гърция и у нас. Ето защо, ако наистина се развият всичките мини в общините Крумовград и Ивайловград и това доведе до замърсяване на река Арда и/или на Бяла река, тогава ще си имаме проблеми с Гърция заради нарушения и на четирите документа, посочени по-горе.

Ние и в момента нарушаваме най-малко Протокола за СЕО към Конвенцията от Еспоо, тъй като предстоящите минни дейности около Крумовград и Ивайловград, поради огромните си мащаби могат да се квалифицират като обуславящи необходимостта от Програми за развитие на минните

дейности в тези две общини, които дори не са преминали през процедурите по ЕО и ОСВ у нас, камо ли пък в трансграничен контекст. Това обстоятелство обяснява известна нервност от засегнатата гръцка страна при реакцията ѝ на уведомлението и поканата на МОСВ за участие в процедурата по ОВОС в трансграничен контекст за мината Розино в площ Тинтява, община Ивайловград, в поречието на Бяла река. Тази процедура в момента нещо е спряла в МОСВ след един остър отговор от гръцкото МОСВ, което се открива на следния линк:

https://www.moew.government.bg/static/media/ups/articles/attachments/PismoIzvestie_OVOS-68-1423_10_2024_1b9dd915744b477b8e16f83d10eec14dc.pdf

Ето само един цитат от това писмо:

"Местоположението на проекта, за който става дума в заглавието, в комбинация с характеристиките и потенциалния ефект върху околната среда от добива и преработката на полиметални златно-сребърни руди, по наше мнение прави възможно да бъдат причинени сериозни екологични щети на гръцка територия..."

По този начин гърците дават ясен сигнал на нашата държава, да не им причинява това, което сърбите ни причиняват на нас в Босилеградския край и в района на Бор. А те все още не знаят какво ги чака, ако всичките площи за търсене и проучване около Крумовград и Ивайловград доведат до добив на метални полезни изкопаеми, но ще научат рано или късно. Иначе е всеизвестно, че всяка страна по света се опитва да развива мини в пограничните си райони и да трови съседите, но в случая ще бъдат отровени и наши територии и води, а пък гърците могат да ни създадат проблеми на международно ниво и ще бъдат прави.

Извън гореописания проблем, който е наистина много сериозен, и към който МОСВ засега подхожда с известно нехайство, а в ПУРБ 2025-2027 на ИБР и на ЗБР няма нито една дума за него, ето малко съображения по нашумелите в медиите теми за водата на България, която предоставяме на Гърция по подписани двустранни спогодби:

1. По отношение на водите на Места:

Съвсем накратко и само заради разни медийни коментари и с цел избягване на евентуален бъдещ конфликт, обръщам внимание, че между България и Гърция от 1996г. е в сила Спогодба, Член 1 от която гласи следното:

Член 1

Размерът на правата за ползване от Република Гърция се определя на процентна основа по отношение на водите на р. Места, които се формират на българска територия, на базата на общия среден естествен многогодишен отток. Този процент се определя на 29% . Средният многогодишен отток е определен на основата на данни за периода 1935-1970 г. на един милиард и петстотин милиона кубически метра (1 500 000 000 куб. м). Тази величина ще бъде актуализирана от комисия по водното стопанство, която се предвижда в чл. 5 на спогодбата, в срок до три години от влизането ѝ в сила. След това тази величина ще бъде актуализирана от същата комисия на всеки седем години, освен ако комисията реши нещо друго.

Няма сведения дали са извършвани някакви актуализации на данните за оттока на Места, а ПУРБ 2025-2027 на ЗБР също мълчи по темата, въпреки че в плана има един **Раздел 10. Трансгранична координация при актуализацията на ПУРБ 2025-2027 в ЗБР**. В този раздел са описани множество двустранни срещи между страните, комисии и приети документи, НО няма коментари по въпроса за оттока на Места и за актуализацията на каквито и да било данни за него /ако е имало нужда от актуализация/, което е още един критерий за качеството на този ПУРБ.

Тук е важно да се има предвид следното: Данните за оттока от 1.5 милиарда куб.м. за периода 1935 - 1970г. най-вероятно се отнасят към границата. В момента тези данни се оспорват от знайни и незнайни специалисти по темата у нас, които твърдят, че оттокът бил намалял драстично. Не е известно откъде те черпят тези данни, но от сайта на НИМХ става ясно, че по Места в момента имаме само две ХМС и те са в долното течение - при Хаджидимово и при местността Момина кула, Гоцеделчевско.

Горното означава, че понастоящем ние събираме хидрологични данни близо до границата и в тези данни наистина би трябвало оттокът на р.Места да е намалял драстично спрямо данните за него до 1970г., тъй като до 1970г. не се е извършвало голямото прехвърляне на води от водосбора на р.Места към водосбора на р.Марица, чрез деривациите Грънчар и Джаферица за каскадата Белмекен-Сестримо. На тази каскада трите ВЕЦ-а са пуснати през 1975г. и за тях ние наистина отнемеме много вода от водосбора на р.Места - на кота 1900 деривацията Грънчар пресича всяка река и всеки поток от притоците на р.Места и под водохващащата НЕК ЕАД не се изпуска вода, а преговорите с Гърция би трябвало да се основават на данните за естествения отток на реката, без прехвърляне на води у нас към друг речен басейн. В момента 100% от водата на всички притоци във водосбора на Места над кота 1900 се прехвърлят към Марица целогодишно. И освен горното, в ПУРБ 2025-2027 на ЗБР няма никакви данни за такова драстично намаляване на величината на оттока на Места, не че този ПУРБ е някакъв критерий за каквото и да било поради ниското качество.

Иначе, ако ние отнемеме все повече и повече вода някъде в поречието на Места далеч от границата, тогава хидрометричните станции при границата няма да показват никакъв отток и тогава бихме ли могли да не им даваме нищо на гърците? Естествено, че не бихме могли, нали?

В този доклад е обърнато внимание на въпроса с цел повишаване на познанието и евентуално избягване на спорове и конфликти с Гърция на тема величина на оттока на Места при границата, иначе актуалната тема сега е за водите на Арда:

2. По отношение на водите на Арда:

Отново не се откриват никакви сведения, коментари, нито пък мерки в ПУРБ 2025-2027 на ИБР. Този проблем досега не е съществувал въобще за компетентната БДИБР.

Наложи се въпросът да бъде включен в този доклад, тъй като при разискванията в парламента министър председателят правилно не предостави публични данни с основание за поверителност по време на преговорите с Гърция, но пък се чуват всякакви слухове, поне за срока на договора, който можел да бъде 20 или 60 години, или пък друг.

Обаче по въпроса би трябвало да се отчитат изискванията на цитираните в началото на този раздел международни договори, по които и България, и Гърция са страни. Конвенциите на ООН включват изисквания най-вече за качеството на водите и са доста общи по отношение на водните количества с разтегливи указания за: ***"осигуряването на разумно и справедливо използване на трансграничните води, особено като се отчита техният трансграничен характер, при дейности, които причиняват или има вероятност да причинят трансгранично въздействие"*** /цитатът е от Конвенцията за трансграничните водни течения/.

Също така, в член 15 на споменатата Конвенция страните се задължават да си съдействат по разработени и съгласувани процедури за взаимопомощ, включително и за методите за възстановяване на разходите, но няма указания за определени срокове на действие на евентуалните договорености. Добрата новина е, че Рамковата Директива за водите на ЕС е по-конкретна и ни дава една чудесна рамка за действия.

Както вече беше посочено и по-горе, според РДВ на ЕС, при изготвянето на всеки цикъл от ПУРБ би трябвало да се извършва междинен преглед на значимите проблеми при управлението на водите, които са се проявили в периода на прилагане на предходния цикъл на ПУРБ. Трябва също така да се извършат: Преглед на видовете натиск и въздействие върху повърхностните и подземни води - Мониторинг и оценка на състоянието им - да се определят и обосноват Цели, които ще бъдат преследвани в периода на действие на плана - Икономически анализ на водоползването - Програми от мерки за постигане на целите за опазване, с остойностяване /където е приложимо/ на дейностите.

Пак по РДВ се изисква: да се взима предвид икономическият анализ, проведен съгласно приложение III, в съответствие с принципа „замърсителят плаща“.

Всичките описани дейности имат пряко отношение към предоставянето на определени регулирани водни количества неравномерно през годината и/или на денонощието от страната на източника, на страната, приемаща водата. Това е значим проблем при управлението на водите, откъдето и да се гледа.

Следователно, според правото на ЕС България би трябвало да включва предоставянето на регулирани у нас водни количества на Гърция срещу финансови или друг вид компенсации,

например срещу електроенергия. Действията по предоставянето и начините за това, включително периодите от годината или денонощието, трябва да са тема на всеки цикъл от ПУРБ, които се актуализират на всеки ШЕСТ години, а не на 20, 60 или повече години. Обаче те не са тема на новите ПУРБ 2025-2027 за изненада или не на обществеността.

Разбира се, възможно е да се сключи някакъв рамков договор между двете страни за неопределен срок, НО количествените и финансовите параметри на договора трябва да могат да се договарят и при необходимост да се актуализират на всеки ШЕСТ години, в рамките на трансграничната координация на съответните ПУРБ от двете страни на границата, за да може договорът да отговаря на правото на ЕС.

Просто за сведение, трябва да се отбележи и че по различни проекти за трансгранично сътрудничество гръцката страна си е разработила системи и разполага с данни и за оттока, и за количеството на водата в язовирите по р.Арда.

Засега не е известно как се развиват преговорите и се разнасят всякакви слухове, затова надеждата тук е да се окаже помощ на нашия преговарящ екип. Ако при преговорите гръцката страна настоява за нещо различно, което е твърде възможно, то тогава вероятно въпросът би могъл да бъде отнесен към Европейската Комисия за тълкуване, препоръки и арбитраж, ако трябва.

Все пак, след 20 или 60 години река Арда може да е пресъхнала, а язовирите ни да не са в най-добрата си форма. Например, те може да са се задръстили с тиня догоре, или пък някое бедствие да им е нанесло щети. Това е още една важна причина на комплексните и значими язовири у нас да се проведе Оценка на Риска, на който се обърна внимание по-горе., още повече че, доколкото е известно на автора, язовир Кърджали е построен върху разлом, в район с висока сеизмичност по определението на системата Еврокод.

ОБОБЩЕНИЕ:

Тук ще бъдат изброени накратко не всички, а само по-важните мерки за справяне с проблемите на безводието, подробностите за които са описани и обосновани в доклада дотук:

ОБЩИ МЕРКИ

1. Да се прекратят с всички средства и на всяка цена кражбите на вода. Да се промени законодателството и за кражбата на вода в НК да се предвидят реално приложими наказания.
2. В средносрочен план да се извършат всички необходими действия за намаляване на техническите загуби във водопреносните системи, довеждащите водопроводи и във ВиК мрежите на населените места.
3. Да се прекрати безконтролното изземване на наносни отложения от язовирите и реките ни.
4. Да се пристъпи към изготвяне на Оценка на Риска на хвостохранилищата у нас и на комплексните и значими язовири съгласно т.2.3 от този доклад. За язовирите за ПБВ тази оценка да се изготви приоритетно, като се започне с язовир Искър. После да се оценят язовирите за напояване и след това - за електроенергия.
5. Да се спазва йерархията при удовлетворяване на исканията за ползване на вода, регламентирана в ЗВ - първо за питейни нужди, после за напояване и едва след това - за промишленост и за електроенергия. Това важи и за всички нови подязовирни ВЕЦ-ове, както и за язовирите, управлявани от НЕК ЕАД.
6. Да се предприемат мерки за регистрация на всички източници на обществено питейно битово водоснабдяване в регистрите на Басейновите дирекции.
7. Да се рехабилитират и възстановят напоителните системи, на първо място целият канал от бента на Боаза към язовир Горни Дъбник.
8. В дългосрочен план да се възстановят тръбопроводите за напояване на Дунавската равнина.
9. Да се ограничи издаването на разрешителни за водовземане от подземни води, така че да не се надвишават разполагаемите ресурси на подземните водни тела и да не се понижава нивото на подземните води още повече.

10. Стратегията за развитие на минната индустрия с хоризонт 2030 да се актуализира и да се подложи на ЕО и ОСВ.
11. Предвид мащабите на бъдещите минни дейности в общините Крумовград и Ивайловград, които могат да предизвикат трансгранични проблеми с Гърция, същите да се включат като изменения в ОУП на тези общини и да се подложат на ЕО и ОСВ.
12. Всички руслови и деривационни ВЕЦ-ове, включително водохващанията по деривациите на НЕК ЕАД, да се приведат в съответствие с действащото законодателство и да започнат да спазват изискването на ЗВ за минимално допустимия отток.
13. Всички разрешителни на всички останали ВЕЦ-ове, при които има установени и добре известни нарушения в определените минимални водни количества за изпускане под водохващанията, също да се приведат в съответствие с действащото законодателство и да започнат да спазват изискването на ЗВ за минимално допустимия отток.
14. Ограничаване на сечите във водосборните райони на източниците за ПБВ на повърхностни водни обекти. Предложена е промяна на законодателството в раздел 6.
15. Да се изработят национални стратегии за развитие на фотоволтаичните системи и на геотермалните източници на енергия. Предвид рисковете от тях за водния баланс и за количеството и качеството на подземните води, тези стратегии да се подложат на ЕО и на ОСВ.
16. Фотоволтаици на повърхностни водни обекти да не се допускат
17. Да се забрани добивът на пясък в кариерите чрез съоръжения, предизвикващи суфозия - земснаряди, драгажни помпи и пр.
18. Нови малки руслови ВЕЦ-ове на реки с дори и слабо замърсени води повече да не се допускат.
19. Да се вземат много строги мерки и наказания в НК за нарушаване на изискванията за осигуряване на минимално допустимия отток по ЗВ под водовземни съоръжения за всички видове цели.
20. Да се приеме Методиката за минимално допустимия отток, като се преведе директно тази на Румъния
21. Да се приеме Стандарт за Качество на Околната Среда /СКОС/ за речните седименти. Най-добре да се преведе стандартът на Холандия.
22. На всички съществуващи ВЕЦ-ове на язовирите и каналите за напояване да се ограничи воводземането до годишните лимити на НС ЕАД и водовземане извън напоителния сезон да не се допуска. Изключение от това правило е задължително само за турбините, чрез които се преработва изпусканият минимално допустим отток в реките под язовирите.
23. На всички нови ВЕЦ-ове, изградени на питейни водопроводи, да се ограничи водовземането до годишните лимити на съответните ВиК оператори.
24. Нови ВЕЦ-ове на напоителни канали, съществуващи язовири и баражи на НС ЕАД, и на питейни водопроводи да не се допускат.
25. Да се състави експертна комисия за проучване на проблемите със замърсяването на водата в язовир Пчелина, която да препоръча решения, например за пречистване на изпусканата вода от язовира в река Струма.
26. Да се вземат необходимите мерки за ликвидиране на последствията от добива и преработката на уранова суровина.
27. Да се актуализира Тарифата за таксите за водовземане и за заустване от 2016г.
28. Да се модернизира мониторинговата мрежа на НИМХ и този институт да се преобразува в агенция, независима от МОСВ.
29. Да се обмисли обособяването на управлението на водите в отделно министерство или в независима от други органи на властта държавна агенция.
30. В проектите за нови системи и язовири, както и за Оценката на Риска и рехабилитацията на съществуващите системи и язовири, да се ангажират само български специалисти.
31. Да се проведат кампании и обучение на населението как да пести вода за всички видове нужди.
- 32. Глобите и санкциите за нарушения на разпоредбите на ЗВ да се увеличат драстично и да започнат да се прилагат, включително като се отнемат разрешителни и се прекратяват дейности в изпълнение на разпоредбите на разпоредбите на чл.199, ал.1, т.2 във връзка с член 199а, ал.1 от Закона за водите!**

33. Да се предприемат действия за законодателните промени, изложени тук в Раздел 6.

34. Да не се приемат законопроекти, предвиждащи отпадане на процедурите по ЗООС, ЗБР и ЗВ за ново водовземане от повърхностни и подземни води. Иначе накрая всички вкупом ще останат без вода.

Едва когато всичките тези мерки бъдат изпълнени, тогава има смисъл да се обсъжда строителството на нови язовири в държава, в която загубите на вода и кражбите са средно 60%, имайки предвид и че населението в засегнатите населени места е намаляло от времето на социализма, промишлените нужди от вода - още повече. Ето защо е необходимо обществеността да бъде убедена, че са взети всички възможни мерки, преди да се харчат огромните средства, необходими за новите язовири, които и без това няма да решат нито един проблем в следващите десет години най-малко.

КОНКРЕТНИ МЕРКИ за отделни кризисни ситуации:

1. За кризата за вода в Ловеч и Плевен -

- Да се прекратят кражбите по водоснабдителната система Черни Осъм и в средносрочен план да се намалят загубите по водопреносната мрежа
- **Да се възстановият довеждащият водопровод с помпената станция от язовир Сопот към Ловеч.** Възстановяването на този водопровод ще стане най-малко 15 пъти по-бързо и 15 пъти по-евтино от строежа на язовир Черни Осъм, който изобщо не е необходим и срещу който се очаква съпротива в община Троян, а и от други места
- Да се рехабилитира каналът от бента на Боаза на река Вит към яз.Горни Дъбник едновременно с предходната мярка.
- Да се модернизират водоснабдителните системи за Плевен в Крушовица, Биволаре и Долна Митрополия. Целта е да се намали или избегне водовземането от язовир Горни Дъбник за пълнене на инфилтрационни ровове, което е неустойчиво, най-мекото казано. Така ще остане повече вода от язовира за напояване, за да се компенсира водовземането от язовир Сопот в периоди на кризи за питейна вода.

2. За кризата за вода по Черноморието:

- Да се прекратят кражбите и да се намалят загубите по водопреносните системи и мрежи.
- Да се включат Девненските извори за водоснабдяването на Варна и така да се облекчи водоснабдяването на Бургас.
- Да се изследва също и възможността за използване на язовир Цонево за водоснабдяването на Варна след съответно пречистване.

3. За кризата за вода в Пловдив и Хасково

- Максимално бързо да се проектира и изгради водоснабдителната система от каскадата Доспат - Въча.

4. За язовир Пясъчник

- Да се възстанови максимално бързо помпената станция под язовира.
- Доттогава в язовир Белмекен да се резервират определени обеми вода, които ще са необходими по спецификация на НС ЕАД за осигуряване на водите за напояване през лятото на 2025г. и използване на водите от този язовир за електроенергия под тези обеми да не се допуска.

5. За язовирите Копринка и Жребчево

- Водовземането за производство на електр енергия да се ограничи само до лимитите от разрешителните на НС ЕАД и да се допуска само през напойтелния сезон. Тези ВЕЦ-ове трябва да работят на подчинен режим, използвайки само водата за напояване. За производство на

електроенергия извън напоителния сезон да се използва само водата, необходима за осигуряване на минимално допустимия отток под тези язовири.

6. За язовир Тича

- Да се измени разрешителното за ВЕЦ Моста така, че той да работи само когато язовирът е пълен догоре, за да не се използват водите, необходими за ПБВ и за напояване в сухи години.
- Малката турбина на ВЕЦ Моста да продължи да работи, като преработва водите, необходими за минимално допустимия отток под язовира.

6. За язовир Кюстендил.

- Към строителството на язовир Кюстендил да се пристъпи само след като се докаже, включително и с изследване на речните седименти, че водата в този язовир няма да се замърси от минните дейности от миналото във водосбора на Новоселска река. Проби от водата в река Новоселска да се изследват при различни хидрологични режими, защото не е невъзможно замърсители да се появяват само при пълноводие.

7. Проектите по Дунава, посочени в този доклад, да не се изпълняват.

8. За Своге.

- Да се предвидят и изпълнят мерки така, че водоземните съоръжения по всички деривации за каскадата Петрохан да не взимат никаква вода, когато не може да се осигури минимално допустимият отток в реките към понорите в Понор планина или в реките от останалата част на Западна Стара планина.

9. За язовир Бебреш

- Разрешителното за ВЕЦ Бебреш да се измени така, че той да работи само когато язовирът е пълен догоре.

Забележка:

В доклада по-горе има и много други мерки и препоръки, затова е по-добре той да бъде прочетен в цялост, още повече че в него са дадени и мотивите да се приемат мерките от това обобщение.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Уважаеми г-н Шишков,

Уважаеми дами и господа народни представители,

В този доклад е включена само една малка част от проблемите, породили недостига на вода за питейно битови цели и за напояване от последните години навсякъде в страната, а не само на шумните случаи. Дадени са и само една малка част от примерите за лошото управление на водите, като въобще не са разгледани проблемите на ВиК системите вътре в урбанизираните територии, както поради липсата на място, така и поради липсата на експертиза у автора по тези въпроси. За тях също е препоръчително да се вземе мнението на независими от държавните органи експерти, за да не стане накрая така, че пак да се изхарчат не както трябва новите стотици милиони на данъкоплатците, които вече са планирани за рехабилитации на ВиК мрежите.

Особено ВАЖНО е да се подчертае, че основната цел на този доклад в никакъв случай не е да се сочат виновниците, за да не се превърне той в основание за поредните политически спорове, вероятността за което е твърде голяма. Целите на този доклад са две:

- Да се посочи тази част от причините за водните кризи, която не се съобщава от държавните органи, и която се дължи на лошото управление на водите у нас.
- Да се търси поне една малка част от възможните и смислените решения за преодоляване на проблемите и за подобряване ефективността на инвестиционния процес във водния отрасъл в съответствие с европейските изисквания и в полза на данъкоплатците.

Ако този доклад бъде използван не по гореописаното предназначение, а като средство за политически борби, тогава няма да е имало абсолютно никакъв смисъл от него, нито ще е възможно да се очаква каквото и да било подобрене в бъдеще.

Накрая трябва да се подчертае отново - една тримесечна суша не обяснява кризите за вода у нас. Причината е в лошото управление на водите! Ето още само три примера като доказателство за това твърдение:

- Решение на РИОСВ Пловдив за "чистене" на Марица под бент Полатово беше отменено от съда. Само един месец по-късно, същата РИОСВ, пак в съучастие с БДИБР разрешиха същото незаконно "чистене" под един друг бент - Маноле, пак на Марица.
- Решение на РИОСВ Смолян за "чистене" на Арда над бента на ВЕЦ Лесето беше отменено от съда. Една година по-късно същата РИОСВ Смолян, пак в съучастие с БДИБР процедира същото "чистене", като този път не се посочваше, че то ще се реализира над бента на ВЕЦ-а, но бяха посочени координатите на същото място за начало на участъка за "почистване".
- През 2019г. един достоен директор на РИОСВ Шумен отказа да процедира новия ВЕЦ на язовир Ястребино, който щеше да остави Антоново без питейна вода и Омуртаг без надежда, да не говорим за нуждите от вода за напояване. Уволниха този директор и назначиха нов, който веднага издаде решението за одобряване на ВЕЦ-а с преценка, че дори не е необходима ОВОС, въпреки забраната в ПУРБ 2016-2021 на Дунавски Район.

Ето така се управляват и опазват водите у нас!

Авторът поднася извиненията си на десетките населени места, чиито проблеми с водата за питейно битови нужди не са отразени в този доклад, и които и в момента са на режим, но се надява, че поне част от мерките, които са предложени тук, ще бъдат полезни за решаването и на техните проблеми.

С уважение:

/ инж. Димитър Куманов /

гр. София

Дата 06.04.2025г.

Приложение 1: Таблица със селищата на воден режим в периода 2020-2021 г. по данни на ВиК дружествата.

Приложение 2: Данни от проверка на БДИБР на язовир Пясъчник през август 2024г.